

SUURE SÜDAMEGA

AASTA KODANIKU TIITLI PÄLVIS TÄNAVU
PIIA KALLAS VABATAHTLIKU PÄASTE
JA UKRAINA ABISTAMISE EDENDAMISE
EEST.

EESTI LK 5, JUHTKIRI LK 12 →

RAHAASJAD LUUBI ALL

Kahtlustuse järgi
sai erakond Isamaa
keelatud annetusi.
Urmas Reinsalu sõnul
musta raha pole.

EESTI LK 2 →

UUED ARENGUD

Donald Trumpi sõnul
ollakse rahuleppele
lähedal, kuid
kõneluste kohta fäit
selgust ei ole.

EESTI LK 6, VÄLISMAA LK 8 →

Kolmapäev,
26. november 2025
Nr 181 (8654)
Hind 2,90 €

Postimees

SEISAME EESTI RAHVUSE, KEELE JA KULTUURI SÄILIMISE EEST LÄBI AEGADE

ZZTOP
THE
BIG ONE!
TARTU
LAULUVÄLJAK
22. JUUNI
KONTSERDI PILETID PILETILEVI.EE
LIVE NATION piletilevi | PLOG

Isamaa esimees Urmas Reinsalu (keskel), peasekretär Andres Metsoja (paremal) ja Isamaad esindav vandeadvokaat Jaanus Tehver nimetasid eile õhtul pressikonverentsil kahtlustust absurdseks ja lükkasid selle tagasi.

Politsei esitas Pruunsillale, Paltsile ja Isamaale kuriteokahtlustuse

ANDRES EINMANN
ajakirjanik

Keskriminaalpolitsei esitas erakonnale Isamaa ning selle suurahastajatele Parvel Pruunsillale ja Tõnis Paltsile kahtlustuse keelatud annetuse tegemises ja vastuvõtmises suures ulatuses, kahtlusalused ise eitavad eile süüd kategooriliselt ning lükkasid selle tagasi.

Kahtlustuse tekstis on mainitud ka Isamaa liikmete loodud mitetulundusühingut Isamaalised ning erakonna juhatuse nelja kunagi liiget.

Kahtlustuse kohaselt võttis Isamaa ajavahemikul 19. novembrist 2020 kuni 3. aprillini 2024 erakonna liikmete loodud MTÜ Isamaalised kaudu vastu keelatud annetusi mahus 110 234 eurot ja üheksa senti. Kahtlustuse järgi olid asjaga seotud erakonna liikmed ja suurahastajad Pruunsild ja Palts ning partei toonased juhatuse liikmed Juhani Jaeger, Kaspar Kokk, Mart Maastik ja Andres Luus.

Kahtlustuses on kirjas, et Pruunsild ja Palts ning MTÜ Isamaalised juhatuse liikmed Jaeger, Kokk ja Maastik ning tegevjuht Luus pakkusid Isamaaliste veebilehe ja Facebooki grupi kaudu erakonnale tasuta reklaamiteenust ja teabe analüüsi teenust.

Keskriminaalpolitsei märkis eile avalikkuse ette jõudnud kahtlustuses, et kuigi MTÜ-l Isamaalised oli kolmeliikmeline ju-

hatuse ja tegevjuht, koordineeris selle igapäevategevust kooskõlastatult Pruunsillaga Palts. «Tema roll MTÜs Isamaalised oli erakonna Isamaa toetuseks tehtavate tööde ja osutatavate teenuste planeerimine ning korraldamine, reklaami tellimine, Isamaaliste Facebooki grupi modereerimine ja selle liikmetega suhtlemine ning grupis levitatava sisu koordineerimine,» seisab süüdistuses.

Paltsi ülesanne oli süüdistuse järgi ka MTÜ-le esitatud arvete kontrollimine ja nende alusel tehtavate väljamaksete üle otsustamine. Kui Palts oli arved kooskõlastanud, tegid makseid Isamaaliste juhatuse liige Kokk või tegevjuht Luus.

Politsei märkis kahtlustuses, et kuigi põhikirja järgi oli MTÜ Isamaalised eesmärk isamaalise mõtteviisi edendamine, oli mitetulundusühingu tegelik eesmärk erakonna Isamaa reklaamimine, selle poliitiliste vaadete tutvustamine ning seeläbi parteile uute liikmete ja valijate värbamine.

Kahtlustuse järgi tegi MTÜ Isamaalised mitmesuguseid kulutusi kogusummas 110 234 eurot ja üheksa senti, mis oli otseselt erakonna huvides. Isamaa omakorda võttis kahtlustuse kohaselt kogu keelatud annetuse täies mahus vastu. Karistusseadustik näeb suures ulatuses keelatud annetuse tegemise ja vastuvõtmise eest nii füüsilisele kui ka juriidilisele isikule ette rahalise karistuse.

Erakond lükkab kõik tagasi

Isamaa peasekretär Andres Metsoja lükkas eile kogu kahtlustuse sisu tagasi ja kinnitas, et erakonna rahaasjad on korras ning kõik on ausalt deklareeritud. «Isamaa ei ole tasuta teenuseid tellinud ja me ei ole tasuta teenuseid ka saanud. Küsisin ka Isamaa eelmiselt esimehelt Helir-Valdor Seederilt ja eelmiselt pea-

Kahtlustuse järgi oli keelatud annetuse skeemi üks peategelasi Parvel Pruunsild.

Kahtlustuses seisab, et MTÜ Isamaalised tegevust suunas Tõnis Palts, kelle korraldusi MTÜ juhatuse ja tegevjuht täitsid.

Kahtlustuse keskmes on MTÜ Isamaalised

- Kahtlustuse kohaselt võttis Isamaa ajavahemikul 19. novembrist 2020 kuni 3. aprillini 2024 erakonna liikmete loodud MTÜ Isamaalised kaudu vastu keelatud annetusi mahus 110 234 eurot ja üheksa senti.
- Kahtlustuse järgi olid keelatud annetusega seotud erakonna liikmed ja suurahastajad Parvel Pruunsild ja Tõnis Palts ning partei toonased juhatuse liikmed Juhani Jaeger, Kaspar Kokk, Mart Maastik ja Andres Luus.
- Kahtlustus peab MTÜ Isamaalised tegelikuks koordineerijaks Tõnis Paltsi, kes kooskõlastas oma tegevuse Parvel Pruunsillaga.
- Isamaa võttis kahtlustuse kohaselt kogu keelatud annetuse täies mahus vastu.

sekretärilt Priit Sibulalt, kas erakond on kahtlustuses toodud teenuseid tellinud, ja nad kinnitasid, et ei ole tellinud,» rääkis Metsoja. Isamaa palkas kriminaalajas ennast esindama vandeadvokaat Jaanus Tehveri, kes märkis eile õhtul pressikonverentsil, et kogu kahtlustuse eesmärk näib olevat paragrahvide ulatuses testimine.

«Kahtlustuses on väga napilt kommenteeritud, et Isamaa erakond sai MTÜ käest reklaamiteenust ja analüüsiteenust. Kahtlustuses opereeritakse sõnadega

üldsõnaliselt, selgitamata, milles asi üldse seisneb,» rääkis Tehver. Tema sõnul on kahtlustuse üles ehitatud kontseptsioonile, et MTÜ Isamaalised loodigi kuritegude toimepanemiseks.

«Kui palju on Parvel Pruunsild ja Tõnis Palts erakonda täiesti avalikult ja legaalselt toetanud, ja seda hoopis teistes kategooriates kui kahtlustuses toodud 110 000 eurot? Tuleb kahelda sellise väite esitaja tervemõistuslikkuses, et keegi otsustab moodustada kuritegude sooritamiseks MTÜ,» rääkis Tehver.

Isamaa esimees Urmas Reinsalu lisas, et Pruunsild on alates 2016. aastast annetanud täiesti avalikult ja legaalselt Isamaale kokku 2,3 miljonit eurot.

Isamaa eile korraldatud pressikonverentsil selgus muu hulgas, et erakonnale esitatud kahtlustusega seoses on käinud politsei ütlusi andmas erakonna esimees Urmas Reinsalu, eelmine esimees Seeder ning Isamaa Tallinna piirkonna juht Riina Solman. «Soovin toonitada, et nemad ei ole ja pole ka kunagi olnud mingit pidi kahtlustatavad,» ütles Tehver.

Kuhu jäi 220 000 eurot?

Juhtiv riigiprokurör Taavi Pern ütles eile, et kahtlustuse järgi on tehtud keelatud annetusi umbes 330 000 euro ulatuses. Isamaa aga rääkis eile 110 000 euro suuruse keelatud annetuse kahtlustusest ja selline summa oli kirjas ka erakonnale esitatud kahtlustuses.

Pern kommenteeris eile pärastlõunal, et politsei esitas kahtlustuse Pruunsillale, Paltsile ja Isamaa erakonnale. «Kahtlustuste esitamine on pooleli. Kokku esitab politsei kahtlustuse kuuetele inimesele ja kolmele juriidilisele isikule. Kahtlustuse esitamiseks on andnud aluse seni kogutud tõendid. Pärast kahtlustatavate ülekuulamist jätkame tõendite kogumist ja analüüsimist, et asjaolud põhjalikult välja selgitada ja otsustada kriminaalajas edasine käik,» lisas Pern.

Riigiprokuröri sõnul kontrollivad uurijad praegu kaht eraldi seisvat sündmustikku 2020. aasta novembrist kuni 2024. aasta aprillini, kus kahtlustuse järgi on Isamaa erakonna toetamiseks tehtud kulutusi ning osutatud ja soetatud teenuseid, mille eest erakond ei ole tasunud. Ühel neist juhtudest kahtlust-

tatakse erakonda keelatud annetuse vastuvõtmises, sest osa erakonna juhatuse liikmeid oli kahtlustuse järgi tegevuse heaks kiitnud.

Prokuratuur uurimise praeguses faasis täpsemad kommentaare ei anna, kuid juhtiva riigiprokuröri sõnadest võib välja lugeda, et uurimise all peaks olema veel üks juriidiline isik.

Reinsalu: Isamaaga tehakse eksperimenti

Isamaa esimees Urmas Reinsalu ütles eile õhtul, et esitatud kahtlustusega tehakse Isamaaga eksperimenti.

«Erakonnaseaduses on väga selged läbipaistvate reeglid. See kõneleb ka erakondade loodud organisatsioonidest. Nüüd on prokuratuur loonud ise juriidilise konstruktsiooni, et ka mingi muu MTÜ, kus on ka poliitika inimesed ja erakonnaliikmed, tegevus võib olla kuidagi omistatud erakonnale. Erakond kannab nii-öelda kuidagi selle eest vastutust, kui ta tegutseb. Erakond saab nii-öelda ebaseadusliku teenuse või annetuse,» rääkis Reinsalu.

Reinsalu hinnangul on prokuratuuri käitumises vildakust ja selektiivsust.

«On olemas SALK (sihtasutus Liberaalne Kodanik – toim), ja ma olen viimane inimene, kes neid milleski karistusõiguslikus süüdistab. SALKi puhul on nende enda majandusaasta aruandes kirjas, et nende eesmärk on teatud erakondade esiletõstmine ja teatud erakondade allasurumine. Nad on sellega väga süsteemsed, ka väga edukad, ka 2023. aasta valimistel tegutsenud, ja see on ka poliitikasse sekkumine. Praeguses olukorras on ka küsimus karistusõiguslikes küsimustes. Loomulikult peaks selle absurdsel mõttekäigu järgi ka neid süüdistama karistusõiguslikult,» ütles Reinsalu.

Kuni 8000 põhjust, miks osta Nissan.

1. Kõik Nissani crossoverid
kuni 8000 € soodsamalt.

2. Unikaalne e-POWER hübriid

3. Nutikad juhtibitehnoloogiad

autospirit

Autospirit Tartu OÜ
Lääneringtee 50, Tartu
tel 734 1126
www.autospirit.ee

Pakkumine kehtib kuni 14.12.2025 ja seda ei saa kombineerida teiste pakkumistega. Pildid on illustratiivsed. Nissan Juke keskmine kütusekulu: 4,6-6,1 l/100 km (WLTP), CO₂ heitkogused: 105-139 g/km. Nissan Qashqai keskmine kütusekulu: 4,5-6,9 l/100 km (WLTP), CO₂ heitkogused: 102-157 g/km. Nissan X-Trail'i keskmine kütusekulu: 5,7-7,0 l/100 km (WLTP), CO₂ heitkogused: 130-158 g/km. Pakkumine kehtib laoautodele.

Tallinnas Tammsaare teel on nädal otsa pudelikael

Seoses sademeveekaevu paigalduse ja torustiku ehitusega on alates eilsest kuni laupäevani suletud Tondi tänava ja Nõmme tee vahelisel alal, kummaski sõidusuunas üks sõidurada. Mõlemas suunas jääb liiklusele avatuks kaks sõidurada. Alates tänasest kuni laupäeva hommikuni on öösiti suunaga Mustamäe poole suletud kaks sõidurada ja avatud üks. Päevasel ajal on avatud kaks sõidurada. Ühistranspordi liiklust ei häiritata. **PM**

Jõhvis sündis viie osalisega võimuliit

Jõhvi volikogusse valitud viie poliitilise jõu esindajad sõlmisid eile õhtul vallamajas koalitsioonilepingu. Võimuleppe sõlmisid juba kuu aega pärast valimisi läbirääkimisi pidanud valimisliit Ühiselt Jõhvi Eest (volikogus seitse kohta), valimisliit Ühtne Vald (kolm kohta), Reformierakond (kaks kohta) Isamaa (üks koht) ja EKRE (üks koht). Koalitsioonil on 21-kohalises vallavolikogus 14 häält. Võimuleppele kirjutas eile alla 13 liiget. Üks koalitsiooni liige, Aleksandr Romanovitš (Ühiselt Jõhvi Eest) teeb seda hiljem, kuna oli eile Jõhvist ära. **Põhjarannik**

72-tunnist viibimiskeeldu pere- ja naistevastase vägivalla juhtumites tahab Eesti 200 juhatus.

Kohtuekspertiisi instituudi uueks direktoriks saab Gunnar Tasa

Justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta (Eesti 200) on nimetanud Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi (EKEL) uueks direktoriks senise arenduse asedirektori Gunnar Tasa (pildil). Tasa on EKELis töötanud 25 aastat ning alates 2021. aastast vedanud arendustegevust. Justiits- ja digiministeriumi kantsler Tiina Uudeberg ütles, et uue juhi tulek organisatsiooni seest on tunnustus senitehtud tööle. **PM**

Tundmatu fõi Tartu Lõunakeskuse meestualetti kassipojad

Lõunakeskuse koristaja leidis üleile meeste tualetist neli hüljatud kassipoega. Eialgu saavad nad peavarju lemmikloomapoe fõötaja kodus, aga kassidele on juba pakutud ka päriskodu. Seda, kes kassipojad WCsse fõi, ei osanud Lõunakeskuse tegevjuht Marju Jeedas öelda. «Ei hakanud seda tuvastama. Võtsime kassipojad ja viisime nad Pet Citysse,» viitas ta keskuses tegutsevale lemmikloomapoele. «Ju siis inimesed näevad, et Lõunakeskuses käib nii palju rahvast, et ju ikka keegi võtab kassid endale,» oletas Jeedas, miks pidi keegi kassipojad sinna tooma. **Tartu Postimees**

PM Gallup 3024 vastajat

Kui pikk peaks olema pere- ja naistevastase vägivalla juhtumites viibimiskeeld?

12-tunnine	5%
24-tunnine	5%
48-tunnine	11%
72-tunnine	79%

Tallinna poliitikud sõnelevad õpetajate palgaraha teemal

UWE GNADENTEICH ajakirjanik

Pealinnas heidavad nii lõppeva kui ka loodava koalitsiooni poliitikud üksteisele ette valetamist ja suserdamist Tallinna õpetajatele lubatud palgatõusu teemal.

Sae tõmbas üleile käima Keskerakonna esimees Mihhail Kõlvart, kes väitis, et praeguse koalitsiooni linnapea Jevgeni Ossinovski (SDE) ja hariduse valdkonna abilinnapea Aleksei Jašin (Eesti 200) on sel teemal üldsusele valetanud.

«Oleme koalitsiooniläbirääkimiste käigus uurinud sügavuti Tallinna praegust finantsolukorda ning kinnitust on saanud üks tõsine probleem haridusvaldkonna rahastuses. Nimelt selgub Tallinna finantsteenistuse andmetest, et [raha] on palgatõusuks planeeritud mitte terve õppeaasta ulatuses, vaid ainult kuni detsembri lõpuni, ning järgmise aasta eelarveprojekti ei ole palgatõusu finantseerimiseks ette nähtud senti,» teatas Kõlvart.

Ta selgitas, et Tallinna õpetajate palgatõusuks planeeriti sel aastal 3,3 miljonit eurot, kuid seda raha pole mitte haridusvaldkonda juurde leitud, vaid see on kraabitud kokku teiste haridusteenuste arvelt, mida aga samal viisil edasi teha ei saa. «Ülejäänud õppeaastaks ehk 2026. aasta õppekuudeks linna poolt [minigiti raha] ette nähtud ei ole. Põhimõtteliselt leidis ametist lahkuv linnajuht koos abilinnapeaga [raha] õpetajate palgatõusuks üksnes valimiste ajaks ning edasiseks tõsiseltvõetav plaan puudus. See on

Tallinna abilinnapead Aleksei Jašin (vasakul) ja Karl Sander Kase sattusid vahetult enne ametiaja lõppu õpetajate palgaraha teemal vaidlusse.

FOTO: MIHKEL MARIPUU

ainult üks näide korralagedusest, mida uus linnavõim peab lahendama hakkama,» lausus Kõlvart.

Jašin: levitatakse valeinfot
Ametist lahkuma hakkav Jašin aga kinnitab, et Kõlvart ja Keskerakond levitavad valeinfot, sest ei taha maksta Tallinna õpetajatele palga, ning Keskerakonnaga võimukõnelusi pidav Isamaa vaatab seda rahulikult pealt. «See kõik on piinlik ja kahetsusväärne. Uue linnavalitsuse prioriteediks ei ole haridustöötajad. Keskerakond on võtnud suuna hoida kokku õpetajate arvelt, et suunata raha populistlike lubaduste täitmiseks ning sularaha jagamiseks pealinnalaanidele. See on läbipaistev plaan teha 2027.

aasta riigikogu valimiste kampania linnaelanike kulul,» ütles Jašin erakonna pressiesindaja vahendusel.

«Eile (üleile – U. G.) otsustas Keskerakond asuda levitama valeinfot väitega, et Tallinna praegune linnavalitsus ei ole koostanud 2026. aasta eelarvet ega fikseerinud selles 100 euro suurust palgalisa koolide, lasteade ja huvikoolide õpetajatele ning spetsialistidele. Nende väitel paneb 2026. aasta Tallinna eelarve kokku lahkuv linnavalitsus. See on absurdus ja demagoogia,» teatas Jašin.

Ta selgitas, et linna finantsteenistus tegeleb finantsdist-

sipliini hoidmisega. Kõik suure eelarvelise mõjuga otsused jäetakse viimasesse etappi, kus ametis olev linnavalitsus

sõnastab oma prioriteedid ning peab tegema valikuid, mis mahuvad vastutustundliku eelarve piiridesse. «See on ikka tase, kui võrd lugupidamatu on Keskerakond Tallinna õpetajate ja kõigi oma valijate suhtes. Loodetakse, et kõrgharidustöötajad ja teised linnaelanikud ei saa aru eelarve koostamise loogikast. See otsustati rahvast valetades ja eksitamisega mõjutada,» ütles Jašin.

Lahkuvas linnavalitsuses sotsiaalvaldkonna eest vastutav abilinnapea Karl Sander Kase (Isamaa) püüdis veidi pingeid maha tõmmata.

Poliitilise faseme prioriteet

«Haridusvaldkond on Isamaa jaoks olnud alati oluline. [Praeguses] linnavalitsuses tegime ettepaneku panustada õpetajate palkadesse täiendavad 100 eurot alates 1. septembrist 2025. Selle eelarve kiitis heaks Tallinna linnavolikogu 2024. aasta detsembris. Tõsi on see, et ka mind üllatas, et 2026. aasta eelarve taotlustesse (mille kõik linna ametid on finantsteenistusele esitanud) ei ole haridusvaldkonna abilinnapea esitanud taotlust, et see 100-eurone palgalisa linna poolt kehtiks ka tuleval aastal,» kirjutas Kase sotsiaalmeedias.

Jašin omakorda selgitas, et Tallinna haridusamet ei pannud seda taotlust koos tema allkirjaga teele, sest tegemist on täielikult poliitilisel tasemel otsustatud prioriteediga ning selliseid asju lisatakse linnavalitsuse eelarve läbirääkimiste käigus. «Nii nagu ka eelmine kord, ei tulnud 2025. aasta eelarveläbirääkimistel haridusameti ettepanekut tõsta palka alates septembrist. Milleks see tehniline demagoogia, mis ei muuda midagi? Uus linnavalitsus vastutab 100 protsenti selle eest, kas õpetajate palgalisa jääb või mitte. Palun siis vastutage ja kommunikeerige ausalt, mitte otsige süüdlasi jama teab kus,» vastas Jašin Kasele.

«Minu isiklik seisukoht on, et linn peab jätkuvalt õpetajate palkadesse panustama. Sellest on räägitud ka hetkel peetava koalitsioonikõnelustel. Eelarve kontekstis tähendab see ligikaudu 10 miljonit täiendavat eurot. Isamaa peab haridusvaldkonda jätkuvalt prioriteetseks. Praegu ei ole kellelgi mõtet õpetajaid hirmutada, süüdlasi otsida ning sotsiaalmeedias üksteise peale näpuga näidata. Oodakem kõneluste tulemused rahulikult ära ning andkem siis hinnanguid,» manitses Kase.

Kadrisandid panid Tartus meeri proovile ja pakkusid kadriputru

Eesti rahvakalendri järgi tähistati eile kadripäeva. Sel puhul jagasid Tartu toidupäästjad turuhoo-nes kadriputru ning kadrisandid omakorda tutvustasid turulistele kadripäeva kombeid.

Esmalt esitasid kadrid linnapea Urmas Klaasile tähtpäevale omaselt mõned mõistatused. Näiteks panid sandid meeri proovile suhkrufangide äratundmises. Veel küsisid nad linnapealt, kas too teab, mille õnne kadrid soovivad. Mõlema küsimuse lahendamiseks sai Klaas edukalt hakkama. «Meil on väga tark linnapea,» kiitis üks kadristest. Seejärel said huvilised proovida kahte

moodi kadriputru: soolast ja magusat. Linnapeale ja enamikule maitsjale meeldis rohnese soolane puder, mis sisaldas porgandit, sibulat ja küüslauku. Magusas pudrus olid

aga kuivatatud puuviljad. Pudrud tegid valmis Tartu vabatahtlikud toidupäästjad. «Rahvakultuur on mulle väga oluline,» sõnas ürituse korraldanud Tartu turun-

dus- ja sündmuskorraldaja Maarja Aigro. «Aga kadripäev on jäänud nagu ajale jalgu. Kui vanasti panid kadrid ennast hästi ilusasti riidesse, siis tänapäeval on levinud selline arva-

mus, et nad peavad olema takused ja villased. Minu ideaal oleks selline, kui igal kadripäeval kannaksime valgeid riideid tänapäevases võtmes,» rääkis Aigro. **Tartu Postimees**

EMILIE HALJAS
ajakirjanik

Aasta kodaniku aunimetusega tunnustati seekord Päästeliidu juhatuse esimeest ja tegevjuhti Piia Kallast, kes on panustanud vabatahtliku pääste arendamisse ja Ukraina abistamisse.

Kallas rääkis, et nad arutasid, keda omalt poolt tunnustamiseks esitada, aga et selleks sai lõpuks tema ise, tuli talle suure üllatuse. «Tunnustus tähendab mulle väga palju, sest näitab, et meie valdkonna töö on inimestele silma jäänud ja läheb korda,» lausus ta. «Samas ei tohi unustada, et meie seas on palju vabatahtlikke, kes teevad tänuväärset tööd oma muude ettevõtmiste kõrvalt ja aitavad hoida kodanikuühiskonda väga tugevana.»

Kallase sõnul on tulevikku vaadates vaja silmas pidada laiemat pilti ja mõelda, kuidas mitmesuguste ohtudega vajadusel toime tulla. «Ukraina on vaja võidule viia, sealt edasi peame Eestis vaatama natuke kaugemat pilti ja plaani. Päästeliidu initsiatiivina on meil õnneks algatatud uus tehniline päästeüksus, mis harjutab valmisolekut suurte kriisidega võitlemiseks,» ütles ta.

Siseministerium andis lisaks aasta kodaniku aunimetusele välja kodanikupäeva aumärgid. Keru Künnapast tunnustati selle eest, et ta on aidanud kogukondadel üle Eesti parandada kriisivalmidust ning kujundanud oma koduküla tugevaks eeskujuks teistele piirkondadele.

Ühine kriisiplaan

Künnapas ütles, et nende kogukonnas on juba aastaid korraldatud kriisivalmiduse koolitusi, mis on peale kohalike toonud kokku inimesi ka mujalt Eestist. Loodud

2025. aasta kodanik on Päästeliidu juhatuse esimees ja tegevjuht Piia Kallas.

FOTO: KEN MÜRK/ERR

Aasta kodaniku tiitli pälvis Päästeliidu juht Piia Kallas

on küla kriisitoidu sahvri ning koostamisel on nelja küla ühine kriisiplaan. «Sellise plaani loomine ei olnud ajendatud üksnes Ukraina sõjast,» sõnas Künnapas. «Hakkasime seda ette valmistama juba enne Covidi pandeemiat. Elu näitas kiiresti, kui vajalik on põhjalikum ettevalmistus eri kriisideks, ja ka seda, et meie senine plaan al-

hindas kõiki riske. Kogukond pidi toime tulema nii pandeemia, sõja mõjude kui ka veebruariga, kui küla kaevude joogivesi muutus kasutuskõlbmatuks.» Aumärgi pälvinud 17-aastane Gregor Männi on samuti andnud oma kogukonda märkimisväärse panuse. «Olen Voka alevikust, inimesi on meil võimalik 600 ringis, ja riiklik tunnustus on seetõttu eriti oluline,» lausus ta. «Usun, et selle

Kertu Künnapas on aidanud oma kogukonnas kujundada kriisivalmiduse süsteemseks ja eeskujulikuks.

FOTOD: OLEV MIHKELMAA

töi mulle mitmel rindel tegutsesime. Olen noortekeskuses noorsootõetaja, samuti Kaitseväe noorliige ja sellest aastast tegelen ka väga palju spordiga, mängin võrkpalli. Veel olen Toila valla noortevolikogu esimees.»

Tulevikuplaanid on noormehele juba tehtud: «Soovin minna õppima füsioteraapiat. Arvan, et kogukonna arendamine ei jää sugugi tagaplaanile, sest pärast õpinguid tahaksin naasta kodukohta ja hakata seal füsioteraapiat arendama.»

Aumärgiga tunnustatud 17-aastane Gregor Männi panustab Voka kogukonda nii noorsootõetajana, kaitseväelase kui ka spordihuvilisena.

Aumärgi saanud Tähti Marjamäe puhul tõsteti esile tema otsustav rolli kodutütarde ja noorte kotkaste tegevuse taasluustamisel. Marjamäe sõnul tuli tunnustus talle südamliku üllatusena ja ta on selle üle väga uhke.

Tähti Marjamäe rolli kodutütarde ja noorte kotkaste tegevuse taasluustamisel tõi talle aumärgi.

Marjamäe kokkupuude kodutütardega sai alguse juba varases eas ja see kujundas ka tema suhtumist praegusesse töösse. «Kunagi olin ise kodutütar, seega tean hästi, mida see mulle andis, ja sama tahan pakkuda ka oma lastele,» rääkis ta. «Noored on mulle suure töö kõrval inspiratsiooniallikaks, nad on usumatult tublid ja võimelised palju saavutama, kui neile selleks võimalus anda. Jätkan tööd nendega ja mul on mitmeid ideid, mis ootavad elluviimist.»

Aunimetus 23. korda

Alates 1998. aastast tunnustab siseministerium kodanikupäeva aumärgiga tegusaid ja hoolivaid inimesi, kes panustavad ühiskonda. Aumärk võidakse anda kodanikukohuse silmapaistvalt hea täitmise eest, kodanikuühiskonna edendamise, vastutustundliku ühiskonnaellu panustamise või kodanikuteadvuse suurendamise eest ühiskonnas.

Aasta kodaniku aunimetuse anti üle 23. korda. Kodanikupäeva aumärke jagati juba 28. korda, seekord 15 inimesele. Siseministeriumile laekus 51 ettepanekut kodanikupäeva aumärgi andmiseks, aasta kodaniku tiitlile esitati 14 kandidaati.

Loe ka
JUHTKIRJA LK 12

Kohus mõistis hinnatud ortopeedi altkäemaksu võtmise eest fingimisi vangki

ANDRES EINMANN
andres.einmann@postimees.ee

Harju maakohus tunnistas eile Põhja-Eesti regionaalhaigla endise ortopeedi Ants Kassi süüdi altkäemaksu võtmises ja karistas teda kahe aasta pikkuse tingimisi vangistusega. Kass ei pea realselt vangki minema, kui ei pane kahe aasta ja ühe kuu pikkuse katseaja jooksul toime uut kuritegu. Katseajal algab kohtuotsuse kuulutamistest.

Kohtunik Kristina Väliste sõnul leidis kohtumenetluses tõendust, et Kass võttis 2021. aastal raviteenuste ja soodusravimite väljakirjutamise eest kolm korda altkäemaksu 585 euro ulatuses.

Kohtunik märkis, et Kass töötas süüdistuse perioodil Põhja-Eesti regionaalhaiglas vanem-

arst-konsultandina ning tal oli õigus ja kohustus otsustada, kas ja milliseid tervishoiuteenuseid kindlustatud isikutele meditsiinilisel näidustusel osutada.

«Seega oli vanemarst-konsultandina Kassil avaliku ülesande täitmisel ametiseisund. Kohus leidis, et kohtus uuritud tõenditega leidis täielikku kinnitust süüdistus ametiseisundi kasutamise eest kokku kahel korral altkäemaksuna sularaha vastuvõtmises ja ühel korral sularaha ja kahe Makita aku vastuvõtmises,» ütles kohtunik Väliste.

Kohus otsustas Kassilt konfiskeerida 585 eurot kriminaaltulu. Ühtlasi konfiskeeris kohus Kassi kodust läbiotsimisel leitud 70 000 eurot sularaha.

«Kohus tuvastas, et Kass võttis väljaspool süüdistusepisoodide vähemalt 14 korral vastu sularaha. Esineb erinevust tema leaalsete sissetulekute ja elatus-

Ortoped Ants Kass Harju maakohus.

FOTO: EERO VABAMÄGI

taseme vahel, mistõttu pidas kohus põhjendatuks ka läbiotsimisel ära võetud 70 000 euro sularaha konfiskeerimist,» ütles kohtunik Väliste.

Kohus mõistis Kassile karistuse alla keskmise karistuse määra.

«Kohus arvestas Kassile karistuse mõistmisel kuritegude toimepanemise asjaolusid, korruptust, karistust kergendavate ja raskendavate asjaolude puudumist, Kassi isikut, tema varasemat ja hilisemat karistatuses puudumist ning ka seda, et

Kolme tunnustajat ähvardab kriminaalmeneflus

Kohtunik Kristina Väliste märkis, et kohtuotsuse jõustumisel tuleb edastada kolme ütlusi andnud isiku materjalid Põhja ringkonnaprokuratuurile, et otsustada, kas algatada nende suhtes kriminaalasi valeütluste andmise pärast. Kohus peab võimalikuks, et kohtuistungitel Ants Kassi süüdistusepisoodide kohta tunnustusi andnud inimesed võisid anda valeütlusi.

kuritegude toimepanemisest on möödunud üle nelja aasta. Seetõttu pidas kohus võimalikuks karistada Kassi alla sanktsiooni keskmäära ning jätta karistus täitmisele pööramata, sealhulgas ilma kontrollinõueteta,» põhjendas kohtunik.

Kohus mõistis Kassilt välja 2215 eurot sundraha. Kaitsja kulud jäävad tema enda kanda. Kohtuotsus ei ole jõustunud ning seda on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul Tallinna ringkonnakohtus.

Kass jäi kohtuotsuse välja kuulutamise järel napisõnaliseks.

Tema kaitsja vandeadvokaat Aivar Pily ütles kohtuotsuse väljakuulutamise järel, et enne seisukoha võtmist tahab ta tutvuda motiveeritud kohtuotsusega. Kohtuotsuse edasikaebamine selgub tema sõnul pärast otsuse analüüsimist.

Kohtumenetluse ajal üritas Pily kohtule tõestada, et kõnealuse altkäemaksu võtmise asemel oli tegemist lihtsalt tuttavate omavahelise arveldamisega, kuna neil oli rahalisi suhteid – tegemist ei olnud tasuga teenuste osutamise eest.

Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse direktori Kristi Raigi sõnul peab mistahes rahulepe sisaldama ka selgeid julgeolekugarantiisid Ukrainale.

FOTO: TAIRO LUTTER

Kristi Raik: aeg ei ole veel rahulepinguks küps, ilmselt alustatakse kõigega otsast peale

ULLA LÄNTS
ajakirjanik

SÕJASTUUDIO

Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse direktori Kristi Raigi sõnul ei ole Ukraina veel sellises seisus, et peaks ükskõik millistel tingimustel rahulepinguga nõustuma.

Aeg lepinguks pole veel küps ja arutelu jätkatakse sealt, kuhu jääd pärast Alaska tippkohtumist.

Eelmise nädala lõpus avalikuks saanud rahuplaan oli ilmselt paras šokk nii Ukrainale kui ka Euroopale. Kui palju on teada, kes on selle plaani autor ja palju oli selle koostamisel mängus venelaste käsi?

Täpselt ei tea me midagi, aga märgid viitavad sellele, et tegemist oli ikkagi Venemaa tekitatud rahuplaaniga. See vastab Venemaa huvidele ja kuidagi õnnestus neil lekitada see üldsusele [Ameerika Ühendriikide presidendi Donald] Trumpi rahuplaanina või Ameerika-Venemaa ühise ettepanekuna. Ühendriigid ei kippunud ennast sellest kohke ka distantseerima. Nüüdseks oleme jõudnud olukorda, kus see 28-punktiline plaan on kõrvale lükatud. Selle alusel enam otsest läbirääkimisi ei peeta, sinna kõrvale on tekkinud Ameerika ja Ukraina vahelised läbirää-

kimised ning uued mustandid, kust väga palju Venemaa soovitud on juba välja jäetud.

Need muudatused ilmselt saavutati nädalavahetusel Šveitsis toimunud kohtumisel, aga mis on siiski suurim plaanis sisalduv oht?

Kui vaadata tagasi eelmisel nädalal toimunule, siis Venemaa saavutas mõningaid taktikalisi võite. Suutis tekitada olukorra, kus nii Ühendriigid kui ka Euroopa paistavad väga nõrgana. Eri põhjustel jäeti Euroopa lihtsalt kõrvale ja Ameerika on lasknud ennast tugevalt Venemaast mõjutada. President Trump tahab ilmselgelt kiiresti rahuni jõuda, ja Venemaa katsetas, kas seda õnnestub teha sellisel moel, et oma agenda Ühendriikide toel teistele peale suruda. Muidugi tekitas see kõik Euroopale šoki, mis ongi Venemaa huvides, sest see süvendas usaldamatust transatlantilistes suhetes. Loomulikult on eurooplastel pärast neid sündmusi tunne, et nad ei saa Ameerikat usaldada, sest nad jäeti kõrvale Euroopa julgeolekut puudutava äärmiselt olulise dokumendi tekkimisest.

Nüüd püütakse seda parandada. Trump arvab, et Ukraina peab tegema olulisi järeleandmisi, ja tahab kiiresti rahuni jõuda. Usun, et ta arvab, et ka Venemaa peab järeleandmisi tegema. Lähiajal paistab, kas selle kohta tuleb uusi märke, aga seni ei ole Venemaa näidanud üles mitte mingit koostöövalmidust.

Kui palju on selles plaanis Venemaa territoriaalseid nõudmisi ja kas see võibki nii jääda?

Territooriumide küsimus on kindlasti üks kõige keerulisemaid. Samas on kõige olulisem see, kas Ukraina säilitab oma suveräänsuse. Kui see 28-punktiline plaan oleks läbi läinud, siis ilmselt ei oleks Ukraina sellega nõustunud. Selle plaani järgi kaotaks Ukraina suveräänsuse ning õiguse otsustada oma liitlussuhete ja sõjalise võime üle. Seal oli punkte, mida mitte mingil juhul ei saa vastu võtta. Praegu räägitakse territooriumide küsimusest ilmselt Ameerika ja Ukraina vahel. Kahjuks on Ühendriikidel juba varem tekkinud seoses Alaska tippkohtumisega hoiak, et Ukraina peaks veel mingeid territooriume ära andma, liisaks sellele, mida Venemaa juba praegu okupeerib.

Loomulikult on eurooplastel pärast neid sündmusi tunne, et nad ei saa Ameerikat usaldada, sest nad jäeti kõrvale Euroopa julgeolekut puudutava äärmiselt olulise dokumendi tekkimisest.

Sellist ettepanekut on Ukrainal peaaegu võimatu vastu võtta eri põhjustel, muuhulgas selle tõttu, et riigi kaitserajatised asuvad praeguse rindejoone läheduses. Kui Ukraina annaks ära territooriumid, mida Venemaa nõuab, kaotaks ta need rajatised. Ukrainale ei tohi peale suruda lepingut, mis tähendab, et riik ei suuda ennast tulevikus kaitsta. See ei ole Euroopa huvides ning tegelikult ei saa olla ka Ühendriikide huvides.

Millised julgeolekugarantiid see leping Ukrainale annaks?

See on väga keeruline küsimus. Lisaks territooriumitele on olnud

Ukraina ja tema Euroopa sõprade väga selge nõudmine, et mistahes rahulepe peab sisaldama ka selgeid ja tugevaid julgeolekugarantiisid Ukrainale. Eesti on olnud kogu aeg seisukohal, et kõige tugevaid julgeolekugarantiisid oleks liitumine NATOga. See ei ole aga praegu realistlik, kuna Ühendriigid ei toeta seda. Venemaa muidugi tahaks jõuda niikaugele, et Ukraina võtab endale kohustuse mitte kunagi NATOga liituda.

Üks küsimus on, kuidas NATO peaks võimalikus rahuleppes kajastuma. Arvan, et see on üks kõige olulisemaid punkte Ukrainale ja ka Euroopa NATO riikidele. Venemaale ei saa anda vetoõigust NATO laiendamises. Isegi kui teame, et Ukraina peatne liitumine NATOga ei ole poliitiliselt realistlik, peab see võimalus jääma avatuks. Euroopa on seisukohal, et ka Ameerika peab nende julgeolekugarantiide osaline olema, vastasel juhul ei suuda Euroopa piisavalt tugevaid garantiisid pakkuda. Nüüd käivadki läbirääkimised selle üle, mida Ühendriigid on valmis tegema. Kui Trump ütleb, et ta tahab rahu, siis peab ta looma ka tingimused, et see rahu oleks kestlik, mitte ainult hetkeline ja näiline.

Kas ukrainlastel üldse on võimalik sellest rahuleppes loobuda – Trump on juba öelnud, et Ukraina pole piisavalt tänuväärne.

Nüüd on ikkagi juba tekkinud uus dünaamika, kus läbirääkimised toimuvad Ameerika ja Ukraina vahel. See ei saa küll olla rahulepe, sest rahuleppes peab osalema ka Venemaa, aga ukrainlased soovivad jõuda olukorda, kus neil on Ühendriiki-

dega ühiselt kokku lepitud positsioon, mida nemad esitavad Venemaale uue pakkumisena.

Ei maksa siiski arvata, et Venemaa on praegu valmis kaasa minema pakkumisega, mis oleks ukrainlastele vastuvõetav. See asetab kogu protsessi lihtsalt uutele rööbastele, loodetavasti ukrainlaste jaoks soodsamatele.

Mis panebki küsima, kas venelased tegelikult üldse mingit rahu tahavad.

Pärast kogu seda diplomaatiliste sündmuste pöörast, mis meist viimase nädala jooksul on üle käinud, jõuame lõpuks ikkagi sellesse punkti, kus tuleb tõdeda, et Venemaa päriselt ei taha rahu. Venemaal ei ole kiiret seda sõda lõpetada. Venemaa võiks nõustuda sellise rahuga, kus Ukraina kapituleeruks, aga seda ei ole Ukraina kindlasti valmis tegema. Ukraina ei ole sellises seisus, kus ta oleks sunnitud seda tegema. See aga tähendab, et aeg ei ole veel rahulepinguks küps ja arutelu tuleb uuesti alustada sealt, kuhu jääme augustis pärast Alaska tippkohtumist. Venemaa tuleb avaldada täiendavalt survet, et jõuda punkti, kus ta on sunnitud selle sõja lõpetama.

Kui ameeriklased jäävad siiski väga jäikadele ja Ukrainale mitte sobivatele positsioonidele, kas siis Ukraina saaks edasi sõdida, nii et tal on ainult Euroopa toetus?

Selle peale on nüüd ka Euroopas mõeldud. Kõige keerulisem oleks hakkama saada ilma Ühendriikide luureinfota, sest sellist võimet ei suuda lihtsalt

keegi pakkuda. Samuti on oluline, et Ukraina saaks Ameerikalt edasi teatud tüüpi relvastust. Samas on Euroopas tehtud analüüsid, millest nähtub, et kuigi Euroopa ei saa pakkuda päris sama mida Ühendriigid, siis midagi ta ikkagi suudab pakkuda. Nii et Ukraina ei ole sunnitud Ameerika toetuse lõppedes veel alla andma. Siis oleks lihtsalt Euroopal surve oma toetust maksimaalselt kiiresti tugevdada.

Ukraina kaotus võib olla oma riik, aga kui suur on Euroopa kaotus, kui loobume reegliftest, mille kohaselt ei tohi teise riigi territooriumi jõuga endale võtta?

Kui kujutame ette stsenaariumi, kus Ukraina oleks tõesti sunnitud leppima väga halbade rahutingimustega, oleks sunnitud loobuma mingitest territooriumitest, siis tähendaks see Euroopa julgeolekukorralduse kokkukukkumist. Kui ühe nii olulise riigi puhul ei suudeta neid keskeid Euroopa julgeolekupõhimõtteid hoida, siis kaotavad need oma usutavuse ja Venemaa õpiks sellest kogemusest, et sõjalise jõukasutuse kaudu on tal võimalik oma strateegiliste eesmärkide deni jõuda. Venemaa strateegilised eesmärgid ei piirdu Ukrainaga, nii et siis kasvaks uue ja laiemana sõja oht oluliselt. Venemaa-oht kogu Euroopa julgeolekule tõuseks hüppeliselt juhul, kui Ukraina oleks sunnitud leppima halva rahuga.

Venemaa võiks nõustuda sellise rahuga, kus Ukraina kapituleeruks, aga seda ei ole Ukraina kindlasti valmis tegema.

Postimees

tellimine.postimees.ee/postimees

Parim kingitus on ajaleht Postimees!

Tee kingitus endale või
lähedasele terveks aastaks.

Lisainfo 666 2525 või levi@postimees.ee

Kuluaarides sahistatakse Kiievi peanoogutusest rahuplaanile

MARGUS PAALISTE
margus.paaliste@postimees.ee

ÜLEVAADE

Ameerika väljaanne CBS News teatas teisipäeva pärastlõunal anonüümsele USA allikale tuginedes, et Kiiev on nõus nädalavahetusel Genfis toimunud kõnelustel arutluse all olnud rahulepingu tingimustega.

Ametnik väitis: «Ukrainlased on rahulepinguga nõustunud. Arutata on vaja veel väiksemate detailide üle, aga nad on rahulepinguga nõus.» Samas ei ole selge, mida rahulepingu tingimused võiksid endast kujutada, sest avalikkusele ei ole lekinud ühtegi võimalike muudatuste rahuleppe versiooni.

Financial Timesi Kiievi korrespondent Christopher Miller ütles ühismeedias, et Ukraina võib küll n-õ põhimõtteliselt olla nõustunud Genfi kõnelustel arutlusele olnud raamistikuga, kuid jutt «väikestest detailidest» ei vasta tõele. «Lahendamist vajavad veel kaks suurimat ja kõige vastuolulisemat küsimust: julgeolekutagatised ja territoorium. Need on ukrainlas-

te jaoks kõige olulisemad punktid,» sõnas Miller.

Ühist arusaamist Genfis arutatud lepingust kinnitas ka Ukraina julgeoleku- ja kaitsenõukogu sekretär Rustem Umerov. «Me loodame nüüd Euroopa partnerite sammudele,» sõnas ta. Niinimetatud tahtekoalitsiooni kuuluvad Euroopa riigijuhid pidasid teisipäeva õhtul videokonferentsi, välisministrid arutavad USA rahuettepaneku te üle täna.

Palju teadmatus

Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi sõnas varem, et soovib rahulepingu teravatel teemadel rääkida USA presidendi Donald Trumpiga otse. «Pärast Genfi kohtumisi näeme palju väljavaateid, mis võivad muuta rahu saavutamise teekonna reaalseks. Tulemused on kindlad, kuid palju tööd on veel ees,» kirjutas Zelenskõi teisipäeva hommikul ühismeedias.

Kiiev loodab peagi organiseerida Zelenskõi visiidi Ameerika Ühendriikidesse, et rahulepe koos Trumpiga lõpule viia. «Tundlikud küsimused, kõige delikaatsemad punktid arutan ma läbi president Trumpiga,» lisas ta.

Araabia Ühendemiraatide pealinnas Abu Dhabi jätkusid teisipäeval eelmisel õhtul alanud kõnelused USA ja Venemaa delegatsioonide vahel. Kohal olid ka Ukraina esindajad eesotsas sõjaväeluure ülemal Kõrõlo Budanoviga, kirjutas Axios kursis olevale allikale tuginedes. Sama allikas väitis, et esialgu pi-

Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi (vasakul) ja luureülem Kõrõlo Budanov 12. novembril Kiievis. Viimane osaleb väidetavalt Araabia Ühendemiraatides läbirääkimistel Ameerika Ühendriikide ja Venemaa esindajatega. FOTO: UKRAINA PRESIDENTI KANTSLEI/PLANET PIX/ZUMA/SCANPIX

Venemaa ja Ukraina andsid teineteisele õhulööke

FOTO: MAKSYM MARUSENKO/EPA/SCANPIX

Vene väed lasid ööl vastu teisipäeva Ukraina suunas 22 raketti ja rohkem kui 460 drooni, teatas Ukraina õhuvägi teisipäevahommikus ülevaates. Hiljem lisasid kohalikud võimuesindajad, et rünnakus pealinnale Kiievile sai surma vähemalt seitse ja vigastada 14 inimest.

Rünnaku tõttu puhkesid põlengud mitmekorruselistes korterimajades, vahendas AFP. Teatati ulatuslikest katkestustest elektri-, vee- ja soojahenduses. Mitu drooni lendas ka Moldova ja Rumeenia õhuruumi.

90-aastane Ljubov Petrivna rääkis The

Päästjad kustutamas Vene õhulöögi järel Kiievi korterimajas puhkenud tulekahju.

Associated Pressile, kuidas õhulöök peksis segi kogu tema korteri. Usk sellesse, et läbirääkimised rahuplaani üle viiksid tulemuseni, on kadunud. «Mitte keegi ei tee kunagi selle peale midagi. Putin ei lõpeta enne, kui on meid kõiki maha lõõnud,» sõnas naine.

Õhulöögid põhjustasid ulatuslikku kahju elumajadele ja energiarajatistele, tabamusi registreeriti ka Dnipropetrovski, Harkivi, Tšernihivi ja Tšerkassõ oblastis. «Venelased sihivad meelega tsiviiltaristut ja elumaju. Küüniline terror,» lisas Telegramis pealinna sõja-

väeadministratsiooni juht Timur Tkatsenko.

Samal ööl ründas ka Ukraina Venemaa droonidega.

Allikate sõnul tabati Rostovi oblastis Taganrogis asuvat sõjatootustustsiooni, kus asuvad nii Berjevi lennunduskompleks kui ka Taganrog-Južnõi lennuväli, mis on eriotstarbelise lennuki A-60 peamine katsekeskus. Rostovi oblasti kuberner Juri Sļjusari väitel sai rünnakus surma kolm inimest.

Ukraina julgeolekuteenistuse teatel tabati ka Musta mere ääres Novorossiiski sadamas asuvaid sõjaväe- ja logistikarajatisi.

Gargash ütles, et ei kommenteeriks kolme riigi esindajate vahelisi võimalikke kõnelusi. Gargash nentis vaid, et Ühendemiraatidel on hea meel panustada, ükskõik millisel viisil nad vähegi suudavad, kirjutas Sky News.

Venemaa ootab

Samuti pole teada, kes kuuluvad Vene delegatsiooni. USA ametniku sõnul pidi Driscoll kohtuma Abu Dhabi ka Ukraina ametnikuga. Financial Timesi teatel on viimaste seas ka Budanov.

Venemaa välisminister Sergei Lavrov sõnas teisipäeval, et Moskva tahab enne järgmiste otsuste tegemist näha rahuplaani muudatusi, mille kallal on ameeriklased teinud koostööd ukrainlaste ja Euroopa esindajatega, vahendas RBK.

«Siis vaatame, sest kui Anchorage'i (viide Vene ja USA riigipea kohtumisele Alaskal 2025. aasta augustis – M. P.) vaim ja sõna – meie kirja pandud peamiste kokkulepete mõttes – kaotatakse, siis on see muidugi põhimõtteliselt teistsugune olukord. Aga praegu, kordan, pole keegi meile ametlikult midagi üle andnud,» märkis Lavrov.

Loe ka
ESTI LK 6

President Trump sai kriitikute karistamisel kohtult tagasilöögi

MARGUS PARTS
margus.parts@postimees.ee

ÜLEVAADE

Föderaalkohtu otsus lõpetada endise Föderaalse Juurdlubüroo (FBI) direktori James Comey ja New Yorgi peaprokuröri Letitia Jamesi suhtes algatatud kohtuasjad on seni kõige märkimisväärsim tagasilöök president Donald Trumpile, kes paneb kriitike vaigistamisega proovile justiitsüsteemi.

Föderaalkohtunik Cameron McGowan Currie esmaspäevase otsusega lõpetati Comey ja Jamesi suhtes algatatud kohtuasjad ja tühistati neile esitatud süüdistused, kirjutab The New York Times.

Trumpi esimesel ametiajal FBI-d juhtinud Comey on aastaid olnud Trumpile pinnuks silmas, sest tema juhtimisel toimus juurdlus Venemaa sekkumise kohta 2016. aasta presidendivalimistesse.

James esitas 2023. aastal Trumpi vastu tsiviilhagi, väites, et Trumpi organisatsioon on toimunud finantspettus, kuna valetati kinnisvara väärtuse kohta. 2024. aastal mõisteti Trump kohtus süüdi, kuid hiljem tühistas apellatsioonikohus Trumpile esitatud 175 miljoni dollari suuruse trahvinõude.

Nüüd süüdistas Trumpi otsusel ametisse määratud Virginia ringkonnaprokurör Lindsey Halligan Comey-d 2020. aastal Kongressile valetamises küsimuses, kas ta oli FBI direktorina andnud loa lekitada meediasse infot poliitiliselt täht-

Endine Föderaalne Juurdlubüroo direktor James Comey.

sate juurdluste kohta. Jamesile aga esitati süüdistused panganduspettuses ja kodu ostmisel laenu dokumentides valeväidete esitamises.

Esmaspäevase otsuses ütles kohtunik Currie, et Halligan, kes Comey ja Jamesi vastu hagiid esi-

tas, oli ametisse määratud ebaseaduslikult. Ühendriikide prokurörid peavad saama heakskiidu senatilt ja selleta võib osariigi prokurör tegutseda kuni 120 päeva. Halligan oli aga järjestikku juba teine ajutine kohusetäitja sellel kohal.

Justiitsminister Pam Bondi oli Trumpi käsil Halligani kiiruga ametisse nimetanud pärast seda, kui varem samal kohal olnud Erik Siebert väljendas arvamust, et Comeyle ja Jamesile süüdistuste esitamiseks ei ole piisavalt tõendeid.

Seejärel heitis värskelt Virginia prokurör Halligan pikaajalise kogemusega kolleegide nõuanded kõrvale ja asus isiklikult Comey ja Jamesi vastu kohtulahingut pidama.

Esmaspäeval otsustas aga kohtunik föderaalkohtusse saadetud juhtumi lõpetada ning Comeyle ja Jamesile esitatud süüdistused tühistada. Currie märkis, et kui ta ei oleks seda teinud, oluks sellel justiitsüsteemi jaoks tõsised tagajärjed.

«See tähendaks, et valitsus võib saata iga eraisiku – advokaadi või mitte – tänavalt koh-

tusaali, et kindlustada süüdistuste esitamine, niikaua kui justiitsminister annab sellele tagantjärele heakskiidu,» seisab kohtuniku avalduses. «See ei saa olla seadus.»

Valge Maja pressiesindaja Karoline Leavitt ütles esmaspäeval, et justiitsministeerium kaotab otsuse kiiresti edasi kaeval. Leavitti sõnul üritas kohtunik Currie selgelt kaitsta süüaluseid vastutusele võtmise eest.

Trumpi administratsioonil on nüüd võimalik liikuda selle küsimusega edasi ülekohtusse või siis lasta teisel prokuröril Comeyle ja Jamesile uuesti süüdistused esitada.

Comey ja James on mõlemad neile esitatud süüdistusi eitavad, öeldes, et tegu on Trumpi administratsiooni katsega neid presidendile vastu astumise eest karistada.

Kaitseprogrammi arutelul andis tooni usaldamatus USA vastu

EVELYN KALDOJA
välisuudiste toimetuse juht, Strasbourg

Prantsuse eurosaadik Raphaël Glucksmann avas eilse päeva avadebati Strasbourgis küsimusega: «Kas me saame usaldada, et Donald Trump ja J. D. Vance kaitsevad meie riike Putini eest?»

Ning vastas sellele siis ise: «Ei.» Lisades hinnangu: «Delegeerida oma julgeolek väliskapitalile, mis hoolib nii vähe sinu huvidest, on enesetapp.»

Glucksmann sotside fraktsiooni ja europarlamendi kaitsekomisjoni poolt ning tema kaasmaalane François-Xavier Bellamy (pildil) parementsentrit ühendava Euroopa Rahvapartei (EPP) ja tööstuskomisjoni poolt esitlesid raportit Euroopa kõigi aegade esimese kaitsetööstuse programmi (EDIP) kohta. Selle eesmärk oli anda europarlamendi hinnang ja heakskiit juba kevadel Euroopa Komisjoni välja pakutud algatusele.

Sealsamas plenaarsaali esireas istus ka kaitsetööstuse programmi komisjoni poolt tüüriv ELi kõigi aegade esimene kaitsevolinik Andrius Kubilius.

«Kui Euroopa soovib vabaks jääda, peab ta oma julgeoleku taas enda kontrolli alla saama,» hoiatas Glucksmann.

«Praegu oleme Ühendriikidest nii sõltuvad kui Ukraina vastupanu aitamises kui oma julgeolekus, et elame pideva Donald Trumpi väljapressimise all,» iseloomustas Glucksmann. «Me suudleme tema kätt, neelame alla tema solvanguid. Me naeratame totakalt tema rünnakute peale, lootes, et see puge mine hoiab ära Ukraina ja meie enda ohvriks toomise.»

Prantsusmaa huvid

Glucksmann soovitas mõelda Saksa luurejuhi Bruno Kahli hoiatusele, et mõnd ELi või NATO riiki võib juba enne 2029. aastat ähvardada invasioon. Samuti mõeldi Prantsuse kaitseväge juhataja kindral Fabien Mandoni sõnadele, et valmistuda tuleb otseseks sõjaliseks vastasseisuks Venemaaga.

Glucksmanni värvikatest epiteetidest ja hoiatustest tiine sõnavõtu järel pulti astunud Kubilius võttis tehnokraatlikuma tooni. Ta nimetas pika kauplemise järel kokku lepitud plaani juba ette edulooks. Kõrvutas seda näiteks asjaoluga, et kui 2022. aastal suudeti ELis toota vaid 300 000 suurtükimürsku, siis tänava on jõutud kahe miljoni juurde.

Leedulastest kaitsevolinik rõhutas esimesena plaani ühis- hanked puudutavat osa. «Mida rohkem liikmesriigid ostavad koos, tugevdavad varustus-

Eksponaadid möödunud nädalal Pariisis peetud julgeolekumessil MILIPOL 2025.

FOTO: NICOLAS MESSYASZ/SIPA/SCANPIX

ahelaid koos, ehitavad kaitseprojekte koos, seda enam võivad nad loota ELi fondidele. Me rahastame koostööd, mitte kilustumist,» lausus ta.

See, et need lubatud ELi summad on tegelikult üsna väikesed – vaid 1,5 miljardit eurot 27 liikmesriigi ja kahe aasta peale –, oli hiljem põhiline kriitika plaani toetatavatel saadikutel.

Näiteks liberaal Nathalie Loiseau iseloomustas olukorda sõnadega «Klaas on pooltäis».

Loiseau sõnul on hea, et sellise programmi lõpuks jõuti, ja see on hea punkt, kust edasi liikuda. Samas on tema sõnul kahetsusväärne, et selles ühele nõule jõudmiseks kulus rohkem kui aasta ja väljapakutud eelarve on kahjuks täiesti ebaadekvaatne.

Loiseau oli lisaks raportöörile üks paljudest Prantsuse saadikuist, kes eilses debatis osales. Selle maa esindajad andsid kogu arutelul ebatava-

liselt arvukalt tooni. Nad kõik toetasid sellise ELi programmi loomist, nurisesid vaid, et Brüsseli raha võiks kaitsele volutada rohkem ja mitte-Euroopa päritolu komponente rahastada vähem. Prantslaste laialdast osalust kogu selles arutelus märkis hiljem ka europarlamendi kaitsekomisjoni asepresimees Riho Terras (Isamaa/EPP).

Marine Le Peni õetütar Marion Maréchal, kes küll ei kuulu enam tädiga samasse erakonda ja esindab parteid Euroopa Konservatiivide ja Reformistide (ECR) grupis, ütles: «Meie riikide taasrelvastamine pole enam mitte valik, vaid vajadus.»

Kõige otsesemalt ütles ilmselt ka nii mõnegi tsentripantslase peas liikunud mõtetest välja radi- eelarve on kahjuks täiesti ebaadekvaatne. Loiseau oli lisaks raportöörile üks paljudest Prantsuse saadikuist, kes eilses debatis osales. Selle maa esindajad andsid kogu arutelul ebatava-

Kui Euroopa soovib vabaks jääda, peab ta oma julgeoleku taas enda kontrolli alla saama.

Prantsuse eurosaadik Raphaël Glucksmann

Kui suur osa ELi tootest peaks pärinema EList?

Riho Terrase (pildil) sõnul käis põhiline vaidlus selle üle, kui suur protsent ELi programmi toel valmitavate toodete varuosadest võiks pärineda kolmandatest riikidest.

Lõpuks jõuti kokkuleppele, et EList või Ukrainast pärit varuosad peavad moodustama vähemalt 65 protsenti toote lõppmaksumusest.

«Meie eesmärk oli saavutada, et oleks

võimalikult palju Euroopas toodetud detaile,» ütles Terras. «Ühel hetkel avastati, et isegi Rheinme-

tall ei saaks sealt midagi, sest ka sakslased sõltuvad mitte-Euroopa detailidest.» «Poolakad ütlevad siiani, et pool peaks olema Euroopast, sest nad toodavad koostöös Lõuna-Koreaga,» jätkas Terras. Tema sõnul võitlesid Varssavi positsiooni

eest nii nende ministrid liidunõukogus kui saadikud europarlamendis.

Rahulolematusele selle kompromissiga ning teatud Prantsuse-Poola vastasseisule viitas ka näiteks Marion Maréchal sõnavõtt: «See tekst pole piisavalt ambitsioonikas. Kuidas me saame olla täiesti rahul, kui Euroopa eelistamise lagi on seatud 65 protsendile? Kui Euroopa osade definitsioon ja arutamismeetod jäävad hägusaks? Kui liiga paljud erandid lubavad

jätakuvalt osta laskemoona ja rakette Lõuna-Korea ja Ameerika litsentside alusel Euroopa maksumaksja raha eest?»

Terrase sõnul ulatub kirja saanud kompromissi mõju kaugemale kui vaid too kaheaastane program: «Selle üle vaidlemine polnud oluline mitte 1,5 miljardi pärast, vaid sellepärast, et seda hakatakse nüüd viitama mujal järgmistest dokumentides. Keegi ei viitsi selle üle uuesti vaielda.»

Mis on Euroopa Kaitsetööstuse Programm?

- Inglisekeelse nime European Defence Industry Programme järgi ennekoike lühendi EDIP all tuntud Euroopa esimene kaitsetööstuste tugimeetmete pakett.
- Selle eesmärk on tugevdada Euroopa kaitsetööstuse tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi, tagada kriisilukorras vajalik relvade ja varustuse kättesaadavus ning tugevdada sidemeid Ukraina kaitsetööstusega ja integreerida nad Euroopa omasse.
- Programmi eelarve on 1,5 miljardit eurot toetustena aastateks 2025–2027. Tollest summast omakorda 300 000 on mõeldud Ukraina toetusmeetmeks.
- Euroopa Komisjon käis paketi välja tänava 5. märtsil. Eile sai see europarlamendi toetuse 457 poolt- ja 148 vastuhäälega. Paketi lõplikuks jõustumiseks on vaja veel liidunõukogu ehk liikmesriikide esindajate heakskiitu.

avaliku rahaga finantseeritakse Ameerika sõjalist varustust.» «Kui te ostate Ameerika asju, jääte Ameerika kontrolli alla. Nii lihtne see ongi,» hoiatas ta. «Washington võib blokeerida tarneid, keelata uuenduse või isegi varustuse operatsioonilise kasutuse. Teisisõnu, te ostate varustust, mis ei kuulu teile.»

Kuidas raha jaguneb?

Seetõttu on Knafo sõnul tema riigil mängida ajalooline roll: «Prantsuse asjade ostmine tähendab suveräänsuse ostmist. Meie kaitsetööstus on üks väheseid maailmas, mis suudab

arendada, toota ja eksportida kõrgtehnoloogilist varustust otsast lõpuni. Dassault, Safran, Thales – see ekspertiis ei sõltu Washingtonist.»

Mingil hetkel muutusid kogu debati USA-kriitilised noodid nii domineerivaks, et Tšehhi konservatiiv Alexandr Vondra märkis kerge muigega oma sõnavõtu sissejuhatuses: «Põhiesmärk ei ole mitte võidelda Ühendriikidega, vaid muuta Euroopa kaitse tugevamaks, me peaksime seda meele pidama.»

Terrase sõnul näitas hili- sema hääletuse lõpptulemus – 454 poolt ja 148 vastu –, et kaitsetööstuse programmi taga on europarlamendi tsentri lai konsensus. «Kui vasak- ja paremäärmuslased on vastu, siis teeb see umbes 150 häält vastu,» sõnas ta. «Neid ei kaasata ju kuhugi, nad ei käi kohal ka, aruteludes nad praktiliselt ei osale või kui osalevad, siis ainult tüli tekitamiseks. Ise ettepanekuid nad praktiliselt ei tee.»

«Nüüd peab komisjon otsustama, kuidas seda raha jagama hakatakse,» vastas Terras küsimusele, mis saab edasi. «Eesti ettevõtetel tuleb leida huvitavaid projektid ja koostööpartnereid ja küll nad seal siis saavad [raha]. Aga küllap sealgi hakka- vad prantslased suruma, et kõik endale saada.»

PM MAAILM.
POSTIMEES.EE

Me eksiksime, kui näitaksime selle ohu ees üles nõrkust.

[...] Peame meid kõige enam ähvardava võimu vastu näitama, et me ei ole nõrgad.

Prantsusmaa president Emmanuel Macron Venemaa-ohust

Afganistan süüdistab Pakistani rünnakutes

• Afganistani Talibani valitsus lubas eile anda asjakohase vastuse õistele Pakistani rünnakutele, milles hukkus kümme inimest. Talibani väitel hukkus Kunari ja Paktika piirialadele suunatud õhurünnakutes ühes Khosti provintsis asuvas tsiviilelaniku majas üheksa last ja üks naine. Pakistani sõjavägi eitas Afganistani ründamist ja lükkas Talibani valitsuse süüdistused tagasi. Pommitamine järgnes esmaspäevasele enesetapurünnakule Pakistani pool- sõjaväelise Föderaalse Politseijõu peakorterit vastu Peshawaris, milles sai surma kolm ohvitseri ja haavata veel 11 inimest. Pakistani võimude teatel olid ründajad Afganistani kodanikud. Pakistani ja Afganistani suhted on olnud pingelised alates Talibani võimule naasmisest 2021. aastal. AFP/BNS

Hiina püüab kosmosejaama hätta jäänud Maale tuua

• Hiina saatis eile kiiruga teele mehitamata kosmoselaeva, kuna eelmise missiooni tagasipöördumiskapsel sai ilmselt kosmosepuugi tõttu kahjustada. Esialgse plaani järgi pidi kosmoselaev Shenzhou-22 teele asuma 2026. aastal, kuid selle start toodi varasemaks, et tuua Maale tagasi Shenzhou-21 meeskond, kuhu kuuluvad taikonaudid Zhang Lu, Wu Fei ja Zhang Hongzhang. AFP/BNS

1,5 lapseni naise kohta peab president Gitanas Nausėda sõnul jõudma **sünnimus Leedus**; praegu on näitaja 1,1.

Hiina ja Ameerika Ühendriikide president vestlesid telefonis

• Hiina liider Xi Jinping (pildil) ütles esmaspäeval peetud telefonikõnes USA presidendi Donald Trumpile, et Pekingi nõuded Taiwan enda kontrolli alla tuua jäävad muutumatuks, sest saare tagastamine Hiinale on lahutamatu osa Teise maailmasõja järel sündinud maailmakorras. Washington keskendus enda avalduses majandus- ja kaubandusküsimustele. Trump kinnitas umbes tunde aega kestnud kõne järel, et ta külastab aprillis Hiinat ja Xi tuleb hiljem 2026. aastal Washingtoni. Peking ei maininud oma avalduses riigivisiite. PM

Louvre'i röövis kahtlustatuna vahistati veel neli inimest

• Prantsuse võimud vahistasid eile veel neli inimest seoses juveelide vargusega Pariisi Louvre'i muuseumist möödunud kuul. Kinnipeetud kaks meest on 38- ja 39- ning kaks naist 31- ja 40-aastased, nelik on pärit Pariisi piirkonnast. Varem on 19. oktoobril toimunud varguse tõtu vahistatud ja süüdistus esitatud neljale isikule. Varastatud esemeid pole leitud. AFP/BNS

BÖRS

Airobot Technologies	2,100	+9,95
Arco Vara	1,670	-
Bercman Technologies	1,480	+1,37
Coop Pank	1,914	-
EFTEN Real Estate Fund	19,100	-0,26
Ekspress Grupp	1,240	+0,81
Grab2Go	0,074	+5,71
Harju Elekter Group	4,660	+0,43
Hepsor	6,200	-
Infotar	44,800	+2,05
J. Molner	30,800	+15,79
LHV Group	3,250	-
Linda Nektar	5,500	-
Merko Ehitus	27,300	+0,55

Moderia	4,000	-
Nordecon	0,637	+0,31
Nordic Fibreboard	0,730	-
PRFoods	0,057	-0,35
Primostar Group	4,300	-
Pro Kapital Grupp	0,980	-
Punktid Technologies	0,165	+3,13
Robus Group	0,266	+5,56
Saunum Group	2,810	-
Silvano Fashion Group	1,160	+1,31
Tallink Grupp	0,570	+0,53
Tallinna Sadam	1,200	+0,67
Tallinna Vesi	10,600	+0,47
TextMagic	1,810	+0,56
TKM Grupp	9,290	+0,98
Trigon Property Development	0,634	-2,26

EURO

Austraalia dollar	1,7877	-0,01
Brasiilia reaali	6,1977	-0,26
Bulgaria lev	1,9558	0,00
Hiina jüaan	8,1845	0,01
Hongkongi dollar	8,9823	0,20
israeli uus sekel	3,7804	0,00
Jaapani jeen	180,4200	-0,44
Kanada dollar	1,6301	0,14
Norra kroon	11,8480	0,45
Poola zlott	4,2228	-0,18

Rootsi kroon	11,0480	0,38
Rumeenia leu	5,0881	0,01
Šveitsi frank	0,9345	0,23
Suurbritannia nael	0,8788	-0,18
Taani kroon	7,4691	0,00
Tšehhi kroon	24,1330	-0,15
Türgi liir	49,0072	0,25
Ungari forint	381,5600	-0,25
USA dollar	1,1551	0,06

Vene rubla kurssi Euroopa Keskpank ei avalda

PM MAJANDUS. POSTIMEES.EE

Mikrokorteri ei paku enam investoritele huvi

● Kinnisvaraekspertide sõnul on mõni aasta tagasi kinnisvaraturule ilmunud mikrokorteri kõrgega läbi ja uusarendustes neid enam varasemas mahus juurde ei tule. Põhjus on investorite huvi paigutada raha hoopis välismaa kinnisvarasse. Paljud investorid on pärast Ukraina sõja algust otsustanud Eesti asemel soetada kinnisvara hoopis välismaale, et sellega maandada oma riske. Samuti pole Eestis kinnisvarahinnad juba mitu aastat tõusnud ja üürihinnad on mõnevõrra langenud. Muutunud on see, et kui varem ostsid mikrokortereid välismaalased, siis nüüd on ostja kohalik. **PM**

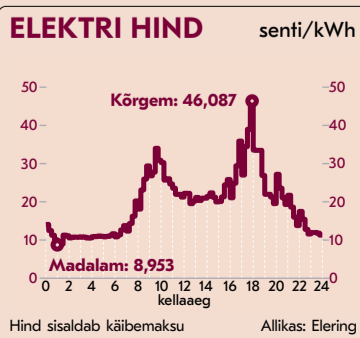
Suuromanik tegi Ekspress Grupi aktsiate ülevõtmispakkumise

● Ekspress Grupi suuromanik, ettevõtjale Hans H. Luigele (pildil) kuuluv HHL Rühm Osahing teatas teisipäeval vabatahtlikult ülevõtmispakkumisest kõigi meediakontserni aktsiate omandamiseks, pakkumise eesmärk on viia Ekspress Grupp Tallinna börsilt ära. Pakkumise hind on 1,25 eurot aktsia kohta. HHL Rühm soovib omandada kuni 8 183 900 Ekspress Grupi aktsiat, mis moodustavad 26,43 protsenti kogu aktsiakapitalist. Börsiteate järgi kuulub HHL Rühmale praegu 22 775 442 Ekspress Grupi aktsiat, mis moodustab 73,57 protsenti kõigist aktsiatest ning tagab ettevõttes valitseva mõju. **BNS**

Kaubandussektori kindlustunne novembris tõusis

● Konjunktuuriinstituudi andmeil tõusis kaubandussektori kindlustunne novembris oktoobriga võrreldes -13 punktilt -10 punktile, aasta varem oli indikaatori näit -20 punkti. Viimase kolme kuu müügi näitaja langes kuuvõrdluses -18 punktile, mullu novembris oli see -32 punkti. Tarbijate kindlustunne tõusis novembris kuu varasemaga võrreldes kolme punkti võrra, -28 punkti, aasta varem oli indikaatori näit -35 punkti. Hinnang riigi majanduslikule olukorrale järgneva 12 kuu jooksul tõusis kuue punkti võrra, -36 punkti, aasta varem oli näitaja -53 punkti. Tarbijate hinnang perekonna majanduslikule olukorrale järgneva 12 kuu jooksul tõusis viis punkti, -21 punkti. Mõõdunud aasta novembris oli näitaja -29 punkti tasemel. **BNS**

NORD POOL 15,62 senti/kWh ▼ -34,2%

Töotervishoidu vaeavavad turutõrked ja esmatasandi dubleerimine

ANN MARIE ANSPER
ajakirjanik

Töötajate tervisekontrolli kohustus on pea kõigil Eesti ettevõtetel. Ent turutõrke tõttu paljud töötajad tervisekontrolli ei jõuagi, samas kui tööandjad pole rahul kohustuse kulukusega ning näevad süsteemist dubleerimist.

Ligikaudu 30 aastat tagasi seadusesse kirjutatud kohustuslike tervisekontrollide süsteem puudutab ühel või teisel moel enamikku Eesti ettevõtetest. Tööandja peab tervisekontrolli korraldama töötajale, kelle tervist võivad töökeskkonna riskihinnangu järgi mõjutada müra, vibratsioon, elektromagnetväljad, tehnilik optiline kiirgus, ioniseeriv kiirgus, ohtlikud kemikaalid, bioloogilised ohutegurid, kuvariga töö, raskuste käsitsi teiseldamine, korduvaid liigutusi sisaldav töö või töö pidevas sundasendis. «Seda nimekirja vaadates on keerduline leida täistööajaga töötajat, kelle tervist mõni ohutegur mõjutada ei võiks,» ütles tööinspektsiooni kommunikatsioonispetsialist Carolin Liis Tamm. «Näiteks peab tervisekontrolli läbima töötaja, kes töötab vähemalt poole tööpäeva kuvariga – tänapäeval hõlmab see enamikku kontoritöötajaid. Kuvariga töötamisest tulenevale vajadusele kontrollida silmi ja nägemist ning luu- ja lihaskonda lisandub enamasti ka psühhosotsiaalne ohutegur ehk vaimne pingeline, ilma milleta kontoritööd hästi ette ei kujuta.»

Kui aga mõelda tootmistöötajate peale, siis nemad töötavad enamasti sundasendis, teevad korduvalt liigutusi, puutuvad kokku müra ja kemikaalidega, tõi Tamm esile. «Kui mõelda õpetajate peale, siis nende töös esineb suur vaimne pingeline, mis tingib vajaduse tervisekontrolliks. Lasteaiaõpetaja abidel lisandub veel töötamine sundasendis ja korduvate liigutuste tegemine ning kokkupuude ohtlike kemikaalidega,» loetles Tamm.

Turg erakätes

Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi (MKM) töökeskkonna juht Eva Põldis tõi välja, et statistikaameti 2021. aastal tehtud tööelu-uuringu

2021. aastal käis ettevõttes töötamise jooksul töötervishoiu arsti juures ligi kolmandik töötajatest.

järgi puutub 95 protsenti töötajatest olulisel määral kokku mitmesuguste ohuteguritega. Tervise Arengu Instituudi andmetel viiakse aastas läbi ligikaudu 160 000 tervisekontrolli. Põldis märkis, et teadaolevalt on enamik töötervishoiuteenus osutajaid eraettevõtteid, kuid töötervishoiuteenus pakuvad ka suuremad haiglad. Üle poole turust katavad siiski Meliva, Confido ja Heba.

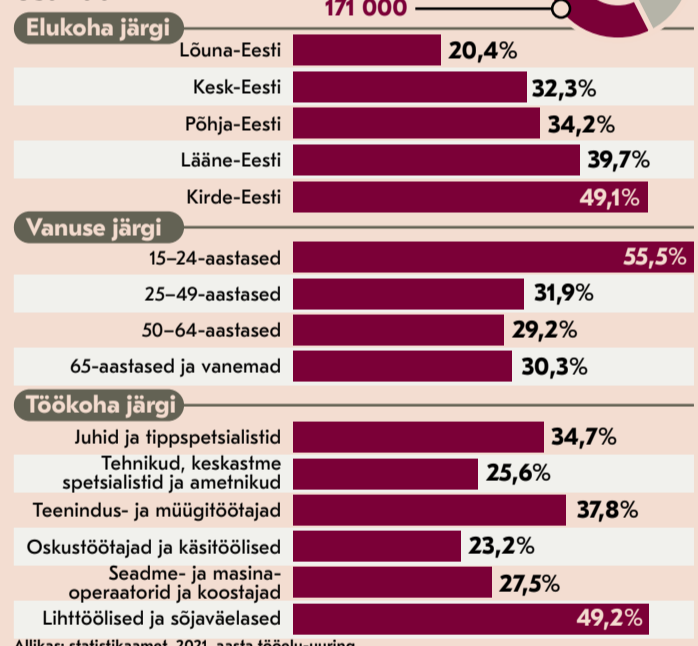
Meliva tellitud Kantar Emori küsitluse järgi käis kolmandik vastanutest viimati töötervishoiu visiidiil just Melivas ning 14 protsenti Confidos. Täpset ülevaadet turuosade jaotusest küsitlus siiski ei anna, sest 33 protsenti ei osanud üldse öelda, kes nende viimase visiidi teenusepakkuja oli.

Ka Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsiooni president Ille Nakurt-Murumaa osutab eraettevõtte suurele turuosale. «Meil on töötervishoiu turg selline, et pool või natuke enam on ühe teenusepakkuja ehk Meliva käes ja ülejäänud poold jagavad ülejäänud teenusepakkujad,» ütles ta.

Paljud kontrollimata

Statistikaameti tööelu-uuringu järgi ei olnud värskeima küsitluse ajal 2021. aastal töötervishoiuarsti juures käinud ligikaudu kolmandik töötajatest. Samas näiteks noortest, 15–24-aastastest, ei olnud seal

Tervisekontrollis käimata töötajate osakaal

käinud enam kui pool. Kirde-Eestis oli see osakaal 49,7 protsenti ja Lääne-Eestis 39,7 protsenti. Ka ametikohtade lõikes on töötervishoiu süsteemis osalemine kõikumine, näiteks teenindus- ja müügitöötajatest ei käinud tervisekontrollis 37 protsenti, lihttöölised aga ligi pool.

«Uuringud näitavad, et teatud ettevõtete grupid korraldavad tervisekontrolli harvem, näiteks mikro- ja väikeettevõtteid. Samuti joonistuvad välja töötajate grupid, kes käivad harvem tervisekontrollis. Kuivõrd tervisekontrolli korraldamine on tööandja vastutada, sõltub

ki tervisekontrollis käimine peaaegu alati töötajate teadlikkusest ja võimalusest,» selgitas Põldis.

Ta lisas, et uuringute järgi on väikeettevõtetel sageli vähem raha töötervishoiu ja tööohutuse tegelemiseks, sealhulgas tervisekontrolli korraldamiseks. «Samuti võib mõnes Eesti piirkonnas olla probleeme teenuse kättesaadavusega.»

Teenuse kättesaadavus, olgu regionaalne turutõrke või ettevõtte majanduslike võimaluste tõttu, on ilmselge probleem ka Nakurt-Murumaa hinnangul.

«Töötervishoiu arstid katab praegu Eesti suuremad lin-

Süsteemi põhjalik analüüs seisab veel ees

Riik on viimastel aastatel töötervishoiusüsteemi kõpitsemas. «2023. aastal jõustusid töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muudatused, mille eesmärk oli parandada teenuse kvaliteeti ning soodustada tööandjate ja töötervishoiu arstide koostööd, et töötervishoiuteenus pakuks tööandjatele

suuremat lisandväärtust töökeskkonna parandamisel ja töötajate tervise edendamisel,» märkis Eva Põldis (pildil) majandusministeriumist. Järgnevatel aastatel on plaanis analüüsida, kas muudatused on soovitud eesmärgi saavutanud ja milliseid

parandusi oleks töötervishoiuteenus osutamise põhimõtete veel vaja teha. Töötervishoiu valdkond kuulub peale MKMi ka sotsiaalministeriumi valitsemisalas, ent viimase esindajad teemad detailselt kommenteerima ei soostunud, tuues põh-

juseks, et töötervishoiu valdkonna projekti nõunik alustab tööd detsembris. Nõuniku värbamise teateid võib aga lugeda, et otsitakse kedagi, kes hindab uutset ja süsteemset lähenemist ning soovib seista selle eest, et töötervishoiu ja esmatasandi tervishoid oleksid integreeritud.

nad. Aga kogu ülejäänud Eesti peab teenust ostma täpselt nii nagu nende suuremate linnade ettevõtjad, ainult selle vahel, et nende jaoks ei ole see teenus kättesaadav, sest teenusepakkuja, kes tuleks nende piirkonda teenust pakkuma, kes omavad neid nii-öelda mobiilseid kabinette, on Eestis käputäis. Mis tähendab, et mobiilse teenuse hind on ebamõistlikult kõrge,» rääkis EVEA president.

Mobiilset teenust väljaspool suuremaid linnu saavadi seetõttu endale lubada vaid suuremad ettevõtteid. «Kolme, nelja või viie töötaja pärast ükski teenusepakkuja kohale ei tule. Ja kui tuleb, siis küsib ikkagi päeva hinna ehk 20 töötaja hinna,» ütles ta.

«Küsimus ongi selles, et riik kohustab kõiki ettevõtjaid – sõltumata suurusest, asukohast, tegevusvaldkonnast – ostma teenust, mis ei ole kättesaadav. Ja ei hakka mitte kunagi olema kättesaadav, isegi kui me suurendame residentuurikohtade arvu ja Tartu Ülikoolis toodame juurde töötervishoiu arste, sest need arstid ei lähe mitte kunagi Kapa-Kohilasse ja Rāpinasse,» toonitas Nakurt-Murumaa.

Pilgud riigil

Praegune töötervishoiu arstidel ja suuresti eraettevõtetel põhinev süsteem ei hakka Nakurt-Murumaa hinnangul kunagi tööle nii, nagu seadus seda ette näeb. Tema arvates on ainus lahendus korraldada töötervishoiusüsteemi ümber nõnda, et esmast tervishoiukontrolli teeb perearst, -õde või kohalik tervisekeskus. Näitena toob ta Soome, kus suure osa süsteemi kulust on endal kanda võtnud riik ning kaugeimates maapiirkondades pakubki teenust avalik sektor.

Ka Eesti suuremaid ettevõtteid koondav tööandjate keskkliit – kuhu kuuluvad muu hulgas ka töötervishoiuteenus pakkujad Meliva ja Confido – on teinud ettepaneku lisada süsteemi avalik sektor, ent mitte teenusepakkuja, vaid rahastajana, luues töötervishoiuteenus osutajatele tervisekassa rahastatud uuringufondi.

Tööandjate keskkliidu volikogu liige ja tervise töörihma juht Marja-Liisa Alop, kes on ühtlasi Meliva ASI juhatuse esimees, selgitas, et praeguse tervisekontrollide praktika järgi peaks inimene juhul, kui töötervishoiu arst avastab mõne ravi või uurimist vajava seisundi, ise endale ravi leidma, näiteks perearsti poole pöördudes. Hinnanguliselt iga neljas liisauuringu vajaja ehk ligi 10 000 inimest aastas tema sõnul vajalike uuringutele siiski ei jõua.

Tööandjate keskkliidu välja käidud fondi eesmärk olekski töötervishoiu kontrollis avastatud terviseprobleemide edasine uurimine ja ravi määramine, selle asemel et inimene ise seisevalt vastava tervishoiuspetsialisti otsib.

Bolt toob koos hiinlastega isejuhtivad autod Euroopasse

TÖNIS OJA
ajakirjanik

Eesti transpordiettevõtte Bolt alustas koostööd Hiina ettevõttega Pony.ai, et tuua Euroopasse isejuhtivad autod. Esimesi autonoomseid sõidukeid katsetatakse aasta jooksul, seejärel jõuab teenus klientideni.

Eile välja kuulutatud koostöös integreeritakse Pony.ai loodud 4. taseme autonoomse juhtimise tehnoloogia, mis võimaldab sõidukitel peaaegu kõigis olukordades inimese sekkumiseteta toime tulla ega nõua ka, et sõidukis oleks ohutusjuht.

«Autonoomsed sõidukid muudavad täielikult seda, kuidas inimesed ja kaubad tulevikus liiguvad, selleks teeme koostööd Pony.ai-ga, et arendada isejuhtivate autode võimekust. Euroopa suurima sõiduteenust pakkuva platvormina on Boltil ainulaadne võimekus Euroopas autonoomsete sõidukite arendamiseks nii, et need on kooskõlas Euroopa turvalisus- ja andmekaitsestandarditega,» ütles Bolti asutaja ja tegevjuht Markus Villig pressiteate vahendusel.

«Partnerlus Boltiga on oluline samm meie globaalsetes laienemisplaanides. Ühendades Pony.ai autonoomse sõidutehnoloogia ja Bolti kogemused mobiilsüsteemide pakkumisel, saame kiirendada turvaliste ja usaldusväärsete robotaksode kasutuselevõttu Euroopas. Euroo-

Bolti faksod ja rendiautod on hea platvorm, mille kaudu alustada isejuhtivate autode tehnoloogia juurutamist.

FOTO: BOLT

pa on autonoomsete sõidukite jaoks kiiresti kasvav ja paljulubav turg ja usume, et see koostöö annab meile edasiseks kasvuks hea aluse,» lisas Pony.ai asutaja ja tegevjuht James Peng.

Pikk kogemus

Partnerlus keskendub esialgu reaalsete olukordade katsetamisele, ohutuse valideerimisele ja kasutuskogemuse kujundamisele. See on suunatud nii Euroopa Liidu kui ka liitu mitte kuuluvaltele linnadele. Esimesed katsed viiakse läbi Euroopa riikides eri tootjate autosid kasutades.

Pony.ai on Hiina isejuhtivate autode arendamisega tegelev ettevõtte, mille asutasid 2016. aasta

detsembris tarkvaaraarendajad James Peng ja Tiancheng Lou. Varem on nad töötanud Hiina tehnoloogiagigandi Baidu heaks.

Pony.ai arendab robotaksoid üle maailma. Ettevõtte tegeleb partnerluste kaudu kaheksas riigis ja selle tulemusel on firma avalikel teedel oma tehnoloogiaid katsetanud 55 miljonil kilomeetril. Ettevõtte kasutatava tehnoloogia eelis on, et lahendust saab paigaldada ükskõik millisele autole, seega saab selle mugavalt integreerida Bolti sõidujagamisteenuse ja autorendi masinatega ning autonoomse auto turule toomine ei eeldaldi sõiduki väljatöötamist.

Euroopas on ettevõttel Pony.

ai alates selle aasta aprillist katsetamisluba Luksemburgis, kus neil on ka uurimis- ja arenduskeskus.

Euroopa iduettevõtluks keskendunud uudisteportaal Sifted kirjutab, et Bolti ambitsioon on olla üks esimesi platvorme, mis pakub täiesti autonoomseid juhita sõidukeid Euroopa Liidus. Eelmisel aastal ütles Villig Siftedile, et autonoomse juhtimise tehnoloogia võib Bolti äri kasvutada 100 korda. Samas eelmisel nä-

dalal antud intervjuus samale portaalile avaldas ta muret, et investeeringud isejuhtivatesse tehnoloogiatesse Euroopas jäävad maha. «Isejuhtivad sõidukid ehk füüsilise AI päris maailmas saab olema sama murranguline kui tehisintellekt digitaalmaailmas. Kuid EL ei pööra sellele hetkel mingit tähelepanu. Ja see on tohutu risk,» kurtis Villig. «Umbes 10 protsenti ELi majandusest on seotud autotootmisega. Ja kui me selle laiene maha magame, ei ole Euroo-

pal oma isesõitvate autode võimekust. See saab olema katastroof,» lisas ta. Eelmisel nädala ilmunud intervjuus Postimees Nädalale ütles Villig, et isesõitvad autod on tulevik: «Kümne aasta pärast on maailmas kümned tuhanded autod, mis sõidavad ilma juhita.»

Teisedki proovivad

Aga Bolt ei ole siin ainus.

Bolti tuntuim konkurent Uber ja samuti Hiina isejuhtivate autode arendaja Momenta teatasid möödunud kuul, et alustavad Saksamaal isejuhtivate autode katsetamisega järgmisel aastal.

Kolmas sõidujagamisteenuse Lyft teatas koostöös Hiina tarkvaragigandiga Baidu plaanidest minna isejuhtivate autodega erinevatesse Euroopa riikidesse, alustades Saksamaa ja Suurbritanniaga.

Lisaks neile kiirustavad isejuhtivate autode kommertsialiseerumise turule sellised iduettevõtted nagu Waymo, Cruise ja veel terve hulk Euroopa iduettevõtteid, kirjutab Euronews. Väidetavalt peaks isejuhtivate autode tänavatele ja teedele tulek liiklusõnnetuste arvu vähendama.

Villigu sõnul meeldiks talle kui eurooplasele, kui partnerid tuleks Euroopast.

«See oleks meie jaoks fantastiline. Aga kui tulevad Hiinast või USAst, on meil samaväärselt hea meel töötada nendega,» ütles Villig Siftedile. «Igaüks, kes soovib tuua oma autosid Euroopasse, võib saada kasu meie võrgustikust ja klientidest.»

Bolti partneri Pony.ai tehnoloogiaga varustatud sõidukid on mitmes riigis läbinud praeguseks juba üle 50 miljoni kilomeetri.

Postimees

Podcast'i värskes
episoodis külas
Anu Realo!

Mis
meist
saab?

postimees.ee/mismeistsaab

Kodanikuks olemise au

Kodumaa ei ole mitte lihtsalt maja ja tänav mõnes linnas, vaid riik, mille suhtes on inimesel vastastikus- te õiguste ja kohustuste side. Kodaniku päeva eesmärk on seda sidet väärtustada.

Sel päeval, 26. novembril tõestatakse esile inimesi, kes oma tegevusega on panustanud Eesti ühiskonna ja riikluse edendamisse. Aja vaimu arvestades oli seekord aumärgi saajate hulgas mitmeid, kes on seisnud Eesti siseturvalisuse tagamise eest: aasta kodaniku tiitli pälviv Päästeliidu juht Piia Kallas. Tema ja 15 kodaniku päeva aumärgi laureaati näitavad oma eeskujuga, mida saab kodanik teha oma riigi heaks.

Kodaniku kohus on osaleda oma riigi ja ühiskonna kaitses, olgu siis rahuajal või eriolukorras. Kodaniku kohus on hoolitseda oma laste ja abi vajavate pereliikmete eest, hoida loodust ja mitte tekitada kahju keskkonnale. Kodaniku ja ka kõigi teiste elanike kohus on austada Eesti põhiseaduslikku korda ja järgida seadusi. Seda ei ole palju ja vastutustundlikule inimesele ei peaks tema kohust kodaniku päeval isegi meenutama.

Riigi kohus on kaitseda oma kodanikke nii Eestis kui ka välismaal ja

JUHTKIRI

Kodaniku päeval on kohane ka riigile meelde tuletada, et õigusriigi sisuline tagamine on tema olulisemaid kohustusi oma kodanike ees.

tagada see kaitse seaduste ning kogu oma riikliku jõu ja õigusega. Eesti on õigusriik, mis tähendab, et siin peab valitsema õiguskindlus, seadused peavad olema selged ja kõigile arusaadavad ning igal juhul on õigus sõltumatu kohtu kaitsele.

Siiski ei ole me riik mitte alati oma kohust kodanike ees parimal viisil täitnud. Seadusi on vastu võetud ja neid seejärel tühistatud, rikkudes seeläbi inimeste õigustatud ootusi ja kahjustades ettevõtluskeskkonda. Osa seadusi on sõnastatud nii ebamääraselt, et kodanikul ei ole võimalik aru saada, kuidas peaks käituma, et mitte kuritegu toime panna. Selle tagajärjel võib kergesti sattuda katsejäneseks, kelle peal selgitatakse, mõnikord kuni riigikohtuni välja, kus on lubatud ja lubamatu käitumise piir. Kodaniku päeval on

kohane ka riigile meelde tuletada, et õigusriigi sisuline tagamine on tema olulisemaid kohustusi oma kodanike ees.

Kuid on ka head: 26. mail võttis riigikogu vastu põhiseadust muutuva seaduse, millega tunnustati kohalikel valimistel kehtetuks Eestis elavate kolmandate riikide kodanike valimisõigus. Alates järgmistest kohalikest valimistest ei saa enam valida ka kodakondsuseta inimesed. Sellega astus Eesti suure sammu oma kodakondsuse väärtustamise poole.

See on seadusandja selge sõnum, et riigi ja tema kodanike vahel on vastastikune ja eriline lojaalsussuhe, millega kaasnevad privileegid, mida teistel riigis elavatel inimestel ei ole. Üks keskeid nende privileegide hulgas on õigus valida ja olla valitud, et teostada rahva kui kõrgeima võimu tahet.

Eestis on siiani 60 000 määratlemata kodakondsusega isikut. Tahaks loota, et sõnum jõuab kohale ja tõstab Eesti kodakondsuse väärtust halli passiga inimeste silmis. Kodaniku päev ja sellega seotud üritused on üks võimalus inimesi sel teel julgustada ja toetada.

LOE KALIK 5

Eestlased aitavad Moldoval Tiigrihüpet teha

Elmises nädalal teatas Cambridge'i haridusega Moldova haridusminister Dan Perciun, et kavatses kõik Moldova matemaatika töövihikud asendada Eesti töövihikutega. See vihastas kohalikke õppematerjalide autoreid, kes ütlesid, et kui riik oleks andnud trükkimiseks rohkem raha, poleks nende vihikud nii igavad ja mustvalged välja näinud. Ja nüüd poleks neid vaja välja vahetada. Ministri põhimureks polnud siiski värvipiltide puudus. PISA testi tulemuste järgi on enamikul Moldova õpilastest (umbes 56 protsendil) teadmised matemaatikas alla miinimumtaseme. Ja Eesti, nagu me teame, hiilgab neis testides.

Agaga töövihikud pole ainsad, mida Eesti Moldovasse ekspordib.

Eestist on Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskuse toel ja rahastusel saanud Moldovale oma moodi mentor hariduse ajakohastamisel. Eriti just digiteerimise vallas. Siin mõned hiljutised näited.

DigiProfi programmi raames jagatakse Moldova õpetajatele digioskusi, mida nad saaks oma kolleegidele edasi anda. Huvile riigi on üli suur. Programmi on end registreerinud 14 000 Moldova õpetajat. Tuhanded on koolituse juba läbinud.

MARIAN MÄNNI
ajakirjanik

Laanpere selgitas: «See on põhiidee, mida Ilves suutis Tiigrihüpetega veenvalt edasi anda [tollasele haridusministrile] Jaak Aaviksoole ja [president] Lennart Merile.» Ta usub, et kui see mõte Eestis toimis, küllap toimib ka Moldovas.

Nii ongi ta Moldova õpetajatele ja õpilastele ise sobivad programme ja süsteeme välja töötanud. Tema sõnul on suurim erinevus Eesti ja Moldova vahel see, et Moldova koolides käib kõik käsujoones ülalt alla – nagu ülemus ütleb, nii ka tehakse. Naerdes ütles ta mulle eelmisel nädalal Moldovas toimunud seminaril, et seal on isegi lihtsam muudatusi teha, sest käsuajal on selge ja kindel. Eestis on koolid ja õpetajad palju autonoomsemad. Seda autonoomsust soovib tegelikult ka Moldova haridusminister, aga pikk tee ootab veel ees.

Eestist on Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskuse toel ja rahastusel saanud Moldovale omamoodi mentor hariduse ajakohastamisel. Eriti just digiteerimise vallas.

Rääkis seminaril ka paljude õpetajatega, kes selle digiteerimise laieneharjal koos eestlastega rõõmsalt surfavad.

Elena Guri-

ta, kes töötab ühes eesrindlikumas, Gaudeamuse-nimelises pealinna koolis, kirjeldas, kuidas tema kolleegid ikka veel tarivad raskeid kontrolltöölehti ja töövihikuid kooli koju, veetes kodus tunde töid parandades. Samas on tema kõik oma testid digitaalseks teinud ja õpilased saavad kohe vastused kätte. Lisaks jäävad ära vaidlused lapsenemematega, kui hinde paneb robot. Vaidlemine pidavat olema tema kooli igapäevaelu osa. Gurita sõnul on digiteerimine tema elu väga palju muutnud: tänu digitaalsetele vahenditele õnnestub tal teha palju rohkem. «Ma ei võta kunagi koolitööd koju kaasa,» kinnitas ta. See õnnestub tal tänu virtuaalsetele klassiruumidele.

Eesti hariduseksperdid löid Moldovale lisaks spetsiaalse koolide digitaalse küpsuse enesehindamise vahendi ehk Digi-peegli. Katseprojekti on juba läbinud 40 kooli. Lõpuks peaks uus meetod jõudma igasse Moldova kooli.

Eestlaste abil tegid 1500 Moldova algkooliõpilast kevadel oma elu esimese matemaatika e-eksami ehk eksami arvutiekraanil, IT-klassis. Tulemused olid üllatavalt head! Üle 90 protsendi õpilastest saavutasid «väga hea» või «hea» tulemuse! Järgmisel aastal e-testivad end veel 4800 last üle terve riigi.

Lisaks toetavad eestlased ka Moldova doktorante ja magistrante. Omavahel on palju läbikäimist, kahe riigi vahel sõelumist nagu lindudel enne suure talve tulekut.

Ja üks Moldova ole pärast Ukraina sõja algust seda suurt karmi talve ka piisavalt tunda saanud. Eesti välisabi Moldovale ja Ukrainale sõja alguses ka suurenes, aga siiski, väikse riigi võimalused on piiratud.

Võrreldes suurriikidega on Eesti abi tilluke, kuid mõju märgatavalt suurem.

Alates 2000. aastast on Eesti arengukoostöö rahastusega toetatud Moldovat 10,4 miljoni euro ulatuses (2023. aasta septembri seisuga). Näiteks Saksamaa kulutab sama summa Moldovas ära umbes kolme kuuga.

Agaga kavalad eestlased on vähese ressursi probleemi lahendanud nii, et löövad suurematega kampa. Projekte tehakse UNICEFi, Moldova haridusministri, varem ka USAIDiga.

«Laiemad muutused ühiskonnas hakkavad suuresti sügavatest muutustest hariduses,» ütles haridusnõuvaator Mart Laanpere, kes on Moldovat külastanud 2009. aastast ja on siin üks reformide eestvedajaid. «Aga kui tahta neid muutusi kiirendada, saab seda teha tehnoloogia abil.»

UNICEFi Moldova esindaja Maha Damaj lisas, et Eesti on üks paremaid näiteid Moldova jaoks: väike riik, kes on palju katsetanud ja proovinud.

Mart Laanpere sõnul pole digiteerimise mõte lihtsalt kriitika asendamise ekraaniga, vaid palju sügavam muutus: koolist peab saama koht, kus arutatakse ja mõeldakse üheskoos ning lapsed saavad rohkem ise kodus õppida. Tema eesmärk on Moldovas tekitada «tagurpidi tunni» mudel, kus kool ei ole pelgalt faktide päheõppimise koht, vaid arutelude ja koostöö ruum.

«Üks põhjus, miks me just Moldovat aitame, on see, et nad vajavad meid võib-olla kõige rohkem,» ütles ta. Ekraanid klassiruumides on toredad, aga efekt peab tema sõnul olema siiski süsteemne. Hariduse digiteerides muutub kõik läbipaistvamaks ja juhitavamaks – saab teha andmepõhiseid otsuseid.

UNICEFi Moldova esindaja Maha Damaj lisas, et Eesti on üks paremaid näiteid Moldova jaoks: väike riik, kes on palju katsetanud ja proovinud. Nüüd saab Moldova neid vigu vältida. «Ma näen, et sellest, mida ma seal teen, on kasu,» ütles Mart Laanpere. «Ministeriumis on tekkinud usaldus Eesti kui mudelma vastu.»

URMAS NEMVALTS JOONISTAB

Mis kaelas ja mis peas

Üks meeldivamaid asju, mida koroonakriis kaasa tõi, oli suurem vabadus valida, kus ja millal tööd teha. Tõsi, mulle meeldib siiani käia kirjutas Postimehe toimetuses, kuid eelistatult õhtul, siis, kui ruumid seal juba tühjemad ja akendest avanevad dramaatilised vaated öösse vajavale linnale. Need võivad ajutiselt peast viia koguni mustad mõtted, millest pole viimasel ajal ju puudust. Ka Martti J. Kari ja Antero Holmila teos «Miks Venemaa nii teeb?», mille hiljuti lõpuks läbi lugesin, külvab pea täis uut murematerjali. Eks ma mäletan ju isegi ähmaselt seda Juri Andropovi ja Konstantin Tšernenko aegset lapsepõlve, mil koolis tuli lisaks koolivõimlemisele kanda ka pioneeri kaelarätti, mida ma ilal ei osanud nõuetekohaselt siduda – alati tuli lõua alla mingi ebamäärane ja kriitikat pälviv nutsak.

Kuid kell oli saanud nii palju, et oli aeg asuda tööle ja teele. Haara-

KRISTER KIVI
ajakirjanik

PÄEVAKOMMENTAAR

sin voodilt kotti, keerasin ukse lukku, kohendasin salli kaelas ja kõmpisin bussi peale. Imekombel oli buss 54 isegi Solarise ees peatuses; ei pidanud tosin minutit ootama nagu pahatihti. Bussis oli vaikne. Päril paljud Lasnamäe poole suunduvad inimesed kandsid helkureid, mina aga kohendasin kaelas salli, mis miskipärast veidike kriipis, ja mõtlesin murelikke mõtteid. Aegamööda venis sõiduk Sossi mäest üles.

Ja juba olingi astumas sisse toimetuse uksest, kui kohendasin viimast korda salli ja sain ühtäkki aru, et see polegi sall, mis mul kaela ja

õlakoti vahel kraabib (ning ka umbes meeter maad mööda külge alla ripneb), vaid hoopis Nepali palvelipp – kollane, roheline, punane, valge, sinine ja samamoodi jälle uuesti, kaetud tihedalt devanaagari kirjas tundmatute heade soovidega. Neid olin pärast ammust Kathmandu reisi kolm tükki lae alla riputanud ja ilmselt olid kassid nüüd ühe kätte saanud ja kotile kukutanud. Ega hämaras toas ei märganud. Palvelipp pidi olema kukkunud kotile, mille vinnasin õlale, ja eeldatava salli otsa toppisin siis hajameelselt paremini endale kaela ümber, öla ja muresid täis pea vahele.

Sümpaatne, et ükski kodanik ei pidanud vajalikuks midagi öelda, isegi mitte bussis number 54. Selline ühiskond mulle meeldib, kus kõik saavad tegeleda oma asjadega ja näha välja sellised, nagu nad just parajasti tahavad (isegi siis, kui see neil päriselt plaanis pole).

Vene maailmal on uus lõust ja see on vägagi Putini kadunud koka Jevgeni Prigožini nägu, kirjutab ajaloolane ja publitsist **Sergei Medvedev** portaalis Svoboda.

Imperialistlikud venemaalased

Vene maailmal on uus nägu ja seda võib kohata nii Saksamaal, Soomes kui Kesk-Euroopas, aga eriti suur oht selleks ebaseeldi-vuseks on Balti riikides, sest laamen-davad šovinistid on sageli okupanti-de ja kolonistide kolmanda põlvkonna esindajad.

See nägu sarnaneb hämmastavalt Jevgeni Prigožini omaga. Sarnasus on veelgi silmatorkavam, kuna too on samuti kokk. Ei, tegu pole Jevgeni Viktorovitš Prigožiniga, kes on surnuist üles tõusnud, nihutades Peterburi Porohhovskoje kalmistul graaniitplaati. Tegu on vene keelt kõneleva «šveitslasega», Läti kodanikuga, kelle nimi on Aleksandr Vabiks ja kes sarnaneb oma põlgliku ilme ja kriminaalse käitumise poolest silmatorkavalt Prigožiniga. Ta on töötanud kokana Zürichi lennujaama toiduainete töötlemise tehases. Kuu aega tagasi ründas ta Interlaki-Spitzi rongis Ukraina-Valgevene segaperekonda, sest sealne naine rääkis ukraina keelt.

Vandudes ja ähvardades üritas ta perekonda vagunist välja ajada, viidates pidevalt Venemaa sõjale Ukrainas: «Ma olen venelane. Me hakkame teid, l*tasid, tapma. Nii sind kui sind, kui kõiki teisi... Me laseme teie sugused maha.» Hiina turistid, kes peitsid end tema agressiooni eest tualetis, helistasid politseisse, mispeale meie kangelane kaotas julguse, põgenes rongi tagaossa, kuid tabati seal ja viidi politseijaoskonda. Selgus, et tegu polnud kaugeltki tema esimese rünnakuga Ukraina naiste vastu Šveitsis; sarnaseid intsidente oli toimunud ühistranspordis, poodides, spordiklubides ja ujulates Zürichis, Bernis ja Genfis. Iga kord esitasid naised politseisse avalduse, kuid tõendite puudumise tõttu süüdistust ei esitatud ja meie kangelane sai vaid hoiatuse.

Seda lugu võidakse pidada kurioosumiks või erandlikuks juhtumiks: igal rahval on oma kaabakad. Probleem seisneb aga selle tüüpilis-

2 MÕTET

● Kasvades üles tööstuspiirkondades või venekeelsetes getodes, peavad nad end imperialistliku rassi esindajateks ning tunnevad kohalike suhtes üleolekut ja põlgust.

● Esmapilgul on tegu tänapäevapärase ropendamise, kuid tegelikkuses näeme siin ilmselgelt täielikku Vene maailma retooriliste võtete kataloogi.

ses: Vabiks on tüüpiline üle planeedi laiali pillutatud Vene maailma esindaja. Pole tähtis, mis rahvusest ta on, kus ta elab või mis riigi pass või elamisloob tal on – ta positsioneerib end avalikult imperialistliku venelasena: oma sotsiaalmeediakontodel poseerib ta Moskvas Punasel väljakul T-särgis kirjaga «Venemaa minu südames» ning tema Ukraina ja ukrainlaste vihkamise ajalugu on hästi dokumenteeritud.

Olen korduvalt taoliste vatnikutega kokku puutunud Saksamaal, Soomes, Kesk-Euroopas, aga eriti Balti riikides. Nad võivad olla ELi kodanikud ja rääkida eri keeli, kuid nad kannavad imperialistlikku teadvust, mõnikord isegi rohkem kui venemaalased ise. Vene

ne natsionalismi uurija Nikolai Mitrohhin nimetab seda piirkonda vene-lastest natsionalismiks – sageli on tegemist sõjaväepensionäride või sõjajärgsete asunike laste ja lapselastega. Kasvades üles sõjaväelinnakutes, tööstuspiirkondades või venekeelsetes getodes, peavad nad end kolonisaatoriteks, imperialistliku rassi esindajateks ning tunnevad kohalike suhtes üleolekut ja põlgust. Pole juhus, et Riia OMONist sai Gorbatšovi ajastul üks esimesi vene natsionalismi lahinguüksusi.

Euroopa passi olemasolu tugevdab veelgi nende kõikelukatavuse ja karistamatuse tunnet – tegu on teatud tüüpi identiteediparasiitlusega, mis pole iseloomulik mitte ainult venelastele, vaid ka teistele läänes elavatele etnilistele ja usulistele rühmadele teises või kolmandas põlves. Kuna nad ei suuda oma uue kodumaaga kohaneda, avastavad nad uuesti oma algse identiteedi (mulla abiga reedesel palvusel või Vladimir Solovjovi abiga kanalil Rossija-1, mis on Baltimaades keelatud, kuid kergesti kättesaadav) ja projitseerivad oma agressiivse pahameele Euroopa keskonnale, mis on nad omaks võtnud. Nad ei ela mitte päris Venemaal, vaid oma suurriigi nostalgias ideaal-Venemaal, propagandast õhutatud Venemaal, mida neile Venemaa televisioon näidatakse.

Vabiksi videole jäädvustatud soolotenduses esitatud ähvardused on samuti tüüpilised. Esmapilgul on tegu tänapäevapärase ropendamisega, kuid tegelikult näeme siin ilmselgelt täielikku Vene maailma retooriliste võtete kataloogi. Siin on ideed etnilisest ja rassilisest üleolekust imperiumi vähemate rahvaste suhtes, mõrvähvardused ning üleskutsed relvadele ja sõjale («poisid, kes istuvad kaevikutes»). Samuti näeme siin toksilist maskuliinsust: kõigil juhtudel olid tema rünnakute ohvrid naised ja siin ähvardab ta ka vagunis oleva pere lapsi sandistada – ja samal ajal argpükslik valmisolek kohe ülekaaluka jõu (politsei) ees taganeda.

Kõik need jooned avalduvad Vene maailma eri tasanditel – alates rongivagunis isatsevast mölakast kuni sõjakuritegudeni Ukrainas, mille ohvriteks on samuti naised ja lapsed, alates Maria Zahharova ja teiste välisministeeriumi esindajate gangsterilikust käitumisest kuni kõrgeima gopniku («Suure Gopniku») – nagu Viktor Jerofejev teda oma romaanis nimetas) kõnedeni. Oma viimasel visiidil Ameerika Ühendriikidesse tõi Venemaa suursaadik Kirill Dmitrijev ameeriklastele kingituseks šokolaa-dikarbi «Suure mehe suured sõnad», milles on Putini ütlused.

Ma tsitaatide raamatu venekeelne vaste on täis rahvapärast targutust ja kasarmuhuumorit: «Kui läksid lubamata välja, saad nuiaga piki pead», «mida vähem on hambaid, seda rohkem puder meeldib», «vajadusel võime igaüht, keda vaja, õpetada», «kui kaklus on möödapääsmatu, tuleb esimesena lüüa» ja klassikaline «Venemaa piirid ei lõpe kusagil». Need maksimumid on sõnastatud kangialuse žargonis: «püksid rebadel», «haarati teatud kohast», «aeg surnuiale kobida». Just see kloaagikeel, nagu Hassan Guseinov seda nimetab, ühendab Putinit Vene maailma kangialustega kõigil laiuskraadidel ja Šveitsi juhtum näitab, et selle piirid ei lõpe tõesti kusagil.

Aleksandr Vabiksi seiklused lõpesid traagiliselt. Ta vallandati toiduainete tehase, Šveitsi prokuratuuris käib uurimine ja Lätis on tema vastu algatatud kriminaalasi vihkamisele õhutamise eest rahvuslikul pinnal. Ta võidakse küll Läti välja saata, kuid ehk oleks kõige hirmsam karistus talle väljasaatmine tema vaimsele kodumaale – Venemaa. Aga Euroopa kodanikele pole sellist karmi karistust ette nähtud: kõige parem on armastada ja kaitsta Vene maailma distantsilt Berni Oberlandi järvede ääres, mitte Pokrovski ja Avdijivka kaevikutes.

Tõlkinud Teef Korsten

Putin jätkab Trumpi lollitamist

JÜRI KOTŠINEV
sõjaajaloolane

Ukraina on hakanud andma arvukaid lööke Venemaa linnades asuvate sõjaliste objektide ja sõjatööstusega seotud ettevõtete pihta. Ukraina on kasutanud selleks tiibrakette, millel on suur laskeulatus. Nendeks rakettideks on nii Storm Shadow kui ka Ukraina enda toodetud tiibrakette ja droonid. Loa kasutada Venemaa sõjalise infrastruktuuri ründamiseks läänes toodetud tiibrakette andis Ukrainale USA. Alanud on sõja uus etapp.

Ukrainalased on leidnud venelaste õhukaitse nõrgad kohad. Nüüdseks on Ukraina hakanud andma lööke venelaste naftatöötlemistehastele ja on rivist välja viinud 21 suuremat tehast 38st. Lisaks sellele on Ukraina rünnanud Venemaa sõjatööstuse ettevõtteid ja lahingumoonaladusi.

Ukrainal on õnnestunud anda löök Belgorodi oblastis tammi pihta, mille tulemuseks oli selles piirkonnas ülejutus, mis sundis seal positsioonidelt taanduma mitu lahingubrigaadi. Taanduvad venelaste üksused on aga kõige lihtsamalt tabatav sihtmärk ukrainlaste lahingudurovide jaoks. Ukrainalased on oma innovaatilisusega ja lahingutaktika arendamisega sõjas väga paindlikud ja kiiresti arenevad.

Praegu pakub Trump oma heaks kiidetud rahuplaaniga Putinile võimalust hakata sõda külmutama ja oma jõudu taastama. See ei ole aga Putinil lihtne, kuna teda survestab Kremli pistrike seltskond. Kui ta peataks praegu lihtsalt sõja, kaotaks ta oma sõjaväelaste usalduse ning FSB näeks, et riigil on vaja uut ja tugevamat liidrit, kes oleks otsustav. Paljud Putini lähikondlased ja eelkõige armee juhtkond on selle sõja tõtu rünnakust ega taha loobuda oma kasumist, mida sõda neile toob.

Venemaa relvajõud ei ole saavutanud rindelt selget võitu ega läbimurret, samal ajal kui kriis, mille lävel on Venemaa majandus, töötab tulla rängem kui see, millesse sattus Venemaa vahemikus 2007–2009. Venemaa nafta- ja gaasitööstuse infrastruktuur on Ukraina pidevate õhulöökidega.

Lääne sanktsioonid iseenesest sõda kohe ei lõpeta, kuid nende pikaldate toime raskendab venelaste rünnakuid Ukrainale, pärssides nende sõjatööstuse täistuuriidelt töötamist. Pinged, mis kaasnevad Venemaal majanduslangusega ning probleemidega tööhõives, rahanduses, panganduses jne, hakkavad murendama ühiskondlikku stabiilsust ning kõigutama üha tuntavamal määral praeguse režiimi püsivust.

Praegu Putin sõda veel ei lõpeta ja jätkab Trumpi lollitamist. Sõda lõppeb siis, kui Putinil kaob selle pidamiseks ressursid. Kütuse lõppedes variseb kokku kogu tsiviilne Venemaa. Kui ei ole bensiini, siis ei jõua poodidesse toidukaup, apteekidesse ravimid jne. See viib suurte vapustusteni ühiskonnas ja režiim ei saa seda ignoreerida lõputult. 1917. aasta revolutsioon algas Petrogradil leivasabades alanud rahutustest. Kõik nimetatud ei toimu aga veel praegu ja seepärast on vähetõenäoline, et Putin praegust rahuplaani tõsiselt võtaks.

KÕVA SÕNA

Dmitrijev ja Witkoff võisid oma paktiga sooritada kuriteo, mille eest nad tulevikus vastust peavad andma.

Julgeolekuekspert **Erkki Koort** analüüsib Trumpi rahuplaani, mille aluseks on väidetavalt Kirill Dmitrijevi ja Steve Witkoffi plaan. PM, 25.11

Kliimaseadusest peaks praegusel kujul loobuma

Eesti Tööandjate Keskliidu volikogu värskes otsuses toetada, et kliimaseadusest praegusel kujul loobutaks, ei sündinud kergekäeliselt ega vastuseisust kliimameetmetele.

Küsimus pole eesmärkides, vaid protsessis, mis pidanuks looma selgust, aga tõi hoopis ebakindlust. Eelmise aasta detsembris esitasid tööandjad valitsusele seisukoha, mis oli ühene: enne kliimaseaduse seadustamist on vaja selget strateegiat, mis kirjeldab, milliste tegevustega ja millise aja jooksul Eesti eesmärki deni jõuab. Vastasel juhul ei teki investeerimiskindlust, mida on vaja nii tööstuse rohemuutuseks kui uutesse tehnoloogiatesse investeerimiseks ja nende kasutusele võtmiseks.

Eelmise aasta lõpul võeti kliimaseaduse esimene versioon valitsusest tagasi, sest osapoolte kaasamine oli olnud pealiskaudne ja mitu tähtsat mõjuanalüüsi puudusid. Mõõdunud on aasta ja oleme samas kohas: ikka veel pole valmis teekaardid, majandusmõjude analüüsid ning pole selgust, kuidas kliimaseaduse suhestuvad riigi majanduse- ja eelarvepoliitikaga.

KATI ROSTFELDT
Eesti Tööandjate Keskliidu
kestliku ettevõtluse
valdkonnajuht

Kliimaministerium on küll alustanud teekaartide loomisega, kuid selleks pole enam piisavalt aega. Ministerium soovib nimelt seaduse uue aasta alguses riigikogule saata, et praegune koosseis seda menetleda jõuaks. Kuna aasta jooksul pole puuduvaid materjale ja dokumente jõutud ette valmistada, siis ei usu ettevõtjad, et seda on võimalik mõne kuu jooksul kvaliteetselt ja sisukalt ning asjaosalistega kooskõlas teha.

Sellises olukorras ei saanud tööandjate keskliidu volikogu teha muud kui toetada ettevõtjatest ning erialaliitidest koosneva kestlikuse töörühma ettepanekut: praegusel kujul ei ole kliimaseadus kooskõlas Eesti majandushuvidega ning selle menetlemist ei saa jätkata.

Eesti majanduse tugevus on mitmekesisus ja just seetõttu tuleb kuulata ka erialaliitide tagasisidet, mida nad jagasid riigiga ja mille tõid ka

keskliidu töörühma. Näiteks märkisid ettevõtjad, et puuduvad analüüsid selle kohta, mida tähendaksid kavandatud eesmärgid tooraine kättesaadavusele, metsamajandamise loogikale ja ekspordivõimele. Konkurentsivõimelise energiapakkumisetega ja selge metsanduspoliitikata ei ole puitu kasutatav sektorites võimalik teha mitmekümne aasta pikkuseid investeeringuid.

Üheks tõsisemaks riskiks peetakse ka varustuskindlust. Näiteks tuginen eelnõu eeldusele, et Eestisse rajatakse 500 MW ulatuses uusi gaasijaamasid, kuid praeguse seisuga on võimalik rajada vaid 183 MW. Sellest jääb varustuskindluse loomiseks ilmselgelt väheks.

Lisaks leiti, et logistikaettevõtte ei saa täita riigi kliimaseadusega plaanituid kohustusi, sest tehnoloogia pole veel valmis ja ettenähtud aja jooksul pole võimalik üle minna kallitele nullheiteveokitele, puuduvad laadimistaristu, vajalik elektrivõimsus ja toimiv rahastusmudel.

Kuigi sektorid on detailides erinevad, on nende sõnum selge: otsuseid tuleb teha teaduspõhiselt ehk kliimaseadus ei tohi sündida olukor-

ras, kus eesmärgid pannakse paikaks, aga teekaart ja teostatavuse mudelid eesmärgini jõudmiseks puuduvad. Samuti ei tohiks Eesti seada oma majandusele Euroopa Liidust rangemaid kohustusi ning enne, kui Euroopa kliimapoliitika uued suunad on lõplikult kinnitatud.

Kas kliimaseaduse piduri tõmbamine tähendab, et Eesti ettevõtjad ei hooli keskkonnast? Vastupidi. Kestlik toimetamine on pillet meie peamiste eksporditurgudele pääsemiseks ja ettevõtete tänapäevase majandusmudeli osa. Ühtlasi on Eesti täitnud juba üle poole oma heitmete vähendamise kohustustest ja liigub edasi Euroopa kliimaseadusega.

Seetõttu ei ole siseriikliku kliimaseaduse vastuvõtmine põletav küsimus, mis nõuaks kiirustamist. Kiirustamine loob vale kindlustunde: eesmärgid saavad küll paberile, kuid nende täitmise teed ja mõjud konkurentsivõimele jäävad lahtiseks.

Ettevõtjad toetavad kliimapoliitikat, mis on realistlik, mõtestatud ja kooskõlas riigi majandus- ja eelarvepoliitikaga. Praegune eelnõu ja selle loomise protsess seda ei ole.

Parim rünnak on kaitse: kvaliteet

VILJAR VALD
CFA, Sarto Capital
Managementi
investeeringisjuht ja partner

Ajal, mil aktsiaturud teevad üha uusi tippe, kõik Alga seotu kihutab püstloodis ülespoole ja maad võtab hirm rongist maha jääda, fasub mõelda, kas agressiivne rünnak aktsiaturgudel on pikaajaliselt parim valik, kirjutab Sarto Capital Managementi investeerimisjuht ja partner Viljar Vald, CFA.

E lame põneval ajal, mil uued tehnoloogiad töötavad ennenägemataid muutusi ühiskonnas ja majanduses ning neid arendavad ettevõtted lubavad sarnases mastaabis kasumeid. Sellise narratiivi toel on näiteks OpenAI väärtus tänaseks kerkinud 500 miljardi dollarini, kuigi ettevõtte rahavood on olematud ning ees ootavad sadadesse miljarditesse ulatuvad kapitalikulud, mis tuleb kunagi kauges tulevikus mitmekordselt tagasi teenida.

Unistus peadpöörivast aktsiaturgudest ja hirm rongist maha jääda võivad viia kahtlaste investeerimisotsusteni. Seepärast tasub meenutada vana, ent alati kehtivat tõde – kõige parem rünnak on sageli tugev kaitse. Investeerimismaailmas ei tähenda see raha kontole seisma jätmist, vaid kapitali paigutamist ettevõttesse, millel on vastupidavad ärimudelid, tugev bilanss ja stabiilne kasumlikkus. Seda nimetatakse kvaliteediks, ja ajalugu näitab, et just kvaliteet on üks väheseid strateegiaid, mis on aja jooksul korduvalt oma väärtust tõestanud.

Finantsturgude üks põhitõdesid ütleb, et kõrgemat tootlust saab suuremat riski võttes. Varaklasside vahel peab see üldjuhul hästi paika, näiteks aktsiad on pikaajaliselt kõrgema tootlusega kui võlakirjad, ja võlakirjad omakorda tulusamad kui hoiused. Kuid aktsiaturu sees kipub see loogika lagunema. Kasumlikud, tugeva bilansi ja madalama riskiga ehk kvaliteetsed ettevõtted on ajalooliselt pakunud kõrgemat tootlust kui bravuurikamad ja volatiilsemad konkurendid. [1] Seda nähtust, kus «turvalised» aktsiad teenivad rohkem kui «riskantsed», kutsutakse madala riski anomaaliaks.

Millest selline anomaalia tekib?

Kui riskantsemad aktsiad peaksid teoorias pakkuma suuremat tootlust, miks juhtub sageli vastupidi? Majandusteadlased on seda uurinud ja vastus peitub investorite piirangutes ja psühholoogias.

Esiteks on suuremal osal investoritest piiratud võimalus kasutada finantsvõimendust. Kui tootlust ei saa suurendada laenuga, püütakse seda teha riskantsemate aktsiate valimisega. [2],[3] Selline käitumine tõstab kõrge riskiga ettevõtete aktsiate hinda, surudes nende tulevase tootluse alla. Stabiilsemad ja «igavamad» ettevõtted jäävad aga tagaplaanile, mistõttu on nende pikaajaline tootlus parem.

Lisaks mängib rolli käitumuslik faktor, mida majandusteadlased kutsuvad loteriiefektiks. [4],[5] Väike võimalus erakordseks võiduks tundub investoritele ligiõmbavam kui kindel, ent mõõdukas tulemus. Sama meh-

Maaklerid New Yorgi börsi kauplemispörandal.

hanismi võib näha spordiennustustes, kus paljud kipuvad panustama ebatõenäolistele sündmustele puhtalt seetõttu, et nende võimalik võit on oluliselt suurem. Ehk mängitakse õne, mitte ratsionaalsuse peale. Turgudel väljendub see selles, et investorid maksavad liiga palju unistuste ja liiga vähe järjekindluse eest.

Viimaks mõjutab investoreid aeg ja motivatsioon. [6] Kvaliteedi eelis avaldub eelkõige turulanguste ajal, mil kvaliteetsed aktsiad kukuvad vä-

hem. Samas tõusufaasis kipuvad nad turule lühiajaliselt alla jääma. Kuna turud enamiku ajast tõusevad ning investorite tasu ja karjäär sõltuvad heast tulemusest just headel aegadel, ei tundu kaitsev lähenemine paljudele atraktiivne.

Mis teeb aktsia kvaliteetseks?

Kvaliteet aktsiaturgudel ei ole moesõna, vaid mitmetahuline omaduste kogum: võime teenida kõrget ja stabiil-

set kasumit, kasutada kapitali efektiivselt ja hoida finantsriski kontrolli all.

Hea näide on USA autovaruosade jaekett O'Reilly Automotive. Ettevõtte tegutseb väheglamuurses valdkonnas, kuid on kasvatanud kasumit keskmiselt umbes 15 protsenti aastas juba üle kahekümne aasta ning toonud investoritele üle 20 protsendi keskmist aastast tootlust. O'Reilly ei ole turu superstaar: ettevõtte nimi ei ilmu iga päev uudistes ning tegevjuht ei poseeri ajakirjade esikaanel. Küll aga sümboliseerib jaekett väga hästi stabiilseid ja kasumlikke ettevõtteid, mis moodustavad kvaliteedifaktori tuuma.

Sellised ettevõtted on äriiselt tugevad, kuid turg hindab neid sageli madalamalt, kui nende riskitase õigustaks. Turu silmis on tegu justkui «igava» äriiga, mis ei paku säravaid lugusid ega dramaatilisi pööreid, kuid osutub aja jooksul väga tõhusaks kapitali kasvatamise masinaks. Investor, kes eelistab järjekindlust põnevusele ja suudab sellest loogikast kinni pidada, saab aja jooksul tõenäoliselt tasu kvaliteedifaktori anomaalia eest ehk turu kalduvuse eest alahinnata stabiilseid ja kasumlikke ettevõtteid.

Süsteemne lähenemine, mitte kõhutunne

Kvaliteedifaktorit on kõige tõhusam rakendada süsteemselt, mitte üksiku-

te aktsiate valimisega. *Stock picking* ehk üksikaktsiate valimine tundub intuitiivne: analüüsid sügavuti ettevõtteid, hindad juhtkonda, uurid bilanssi ja valid välja parimad. Praktikas võib aga üksiku aktsiaga juhtuda rohkem ettenägematu sündmusi, kui ühe kogenud analüütiku Exceli tabelisse kunagi ära mahub. Seetõttu võivad üksikud valikud ebaõnnestuda isegi siis, kui põhimõte ise on õige.

Süsteemne lähenemine hindab korraga sadu või tuhandeid ettevõtteid samade kriteeriumide alusel – vaadatakse kasumlikkust, võlakoorust, kapitali tootlikkust ja stabiilsust – ning pannakse neist kokku hajutatud portfelli. Lihtsustatult: kui turuindeks on kogu «heinakuhi», siis kvaliteedistrateegia keskendub kuhja sellele osale, kus «nöelu» leidub statistiliselt rohkem. Üksik otsus võib eksida, aga suur arv otsuseid hakkab suure tõenäosusega investori kasuks tööle.

Sama loogika lubab kasutada ka «mündi teist külge», sest ebaatraktiivseid aktsiaid saab müüa lühikeseks ehk panustada nende langusele. Lühikesed positsioonid võivad portfelli tootlust parandada, lisades uue tululikka ning aidates turulanguse ajal kahjusid leevendada, sest langusfaasis teenivad just need positsioonid kasumit. Siinkohal tuleb küll arvestada, et efektiivne lühikeste positsioonide portfelli haldus on tavainvestori-

OpenAI väärtus on tänaseks kerkinud 500 miljardi dollarini, kuigi ettevõtte rahavood on olematud ning ees ootavad sadadesse miljarditesse ulatuvad kapitalikulud.

FOTO: IMAGO/SCANPIX

aktsiaturul

FOTO: RICHARD DREW/AP PHOTO/SCANPIX

le üle jõu käiv, ebamõistlikult kulukas ja keerukas ülesanne ning targem on see jätta professionaalidele.

Sageli peetakse selliseid süsteemseid, kvantitatiivseid lähene-misi «mustaks kastiks», kus keerulised algoritmid otsivad minevikust mustreid, mis reaalses elus ei pruugi korduda. Ning tõsi, paljud strateegiad jäävadki päriselust lubadustele alla. Iga natukese aja tagant lubatakse uut lähenemist. Kord on fookuses uued andmed, kord uus meetod, näiteks viimane moerend on AI-põhine aktsiavalik. Enamik neist ei õigusta ootusi, vähemalt mitte need, mida avalikult kõigile soovijatele lahkelt pakutakse.

Seepärast on oluline, et kasutatavad seaduspärad – täpsemalt tendentsid, sest turgudel räägime alati tõenäosustest, mitte garantiidest – oleksid lihtsad, majanduslikult loogilised, pika ajalooga ning täheldatud erinevatel turgudel ja varaklassidel. Selline järjekindlus viitab, et tegemist ei ole juhuse või moe, vaid püsiva nähtusega, mis aitab väga mürarikka finantsturul tõenäosust veidi investori kasuks kallutada.

Ajalooline järjekindlus

Erinevad uurimused [7],[8] on näidanud, et kvaliteedipõhised portfelid on pakkunud kõrgemat tootlust nii USAs, Euroopas, Jaapanis kui ka

arenevatel turgudel. Järjepidevad tulemused viitavad, et kvaliteet ei ole moerend, vaid majanduslikult põhjendatud nähtus, mille juured on sügaval investorite käitumises ja piirangutes.

Viimase kahekümne aasta jooksul on MSCI World Quality indeks toonud ligikaudu kahe protsendipunkti võrra kõrgemat aastast tootlust kui laiapõhjaline MSCI World, ja seda madalama riskiga. Kui 10 000 euro suurune investeering oleks tehtud 2005. aastal turuindeksisse, oleks see kasvanud tänaseks umbes 50 000 euron. Kvaliteedifookusega indeks oleks samal ajal jõudnud ligi 80 000 euron. Vahe ei tulene ühestki maagilisest valemist, vaid distsipliinist ja kannatlikkusest. Eelis turuindeksi suhtes ei ole küll suur, kuid selle tugevus ja püsivus annavad võimaluse seda anomaaliat efektiivselt struktureerides märgatavat lisatulu teenida.

Kvaliteedifaktor töötab pikemas plaanis, kuid kindlasti mitte iga kvartal ega isegi iga aasta. On perioode, mil turgu juhivad teised lood – kasv, tehnoloogia, üldine optimism – ja kvaliteet jääb ajutiselt tagaplaanile. See ei ole strateegia nõrkus, vaid selle

loomulik tsüklilisus. Kui mõni lähene-mine töötab alati ja igas keskkonnas, kaoks selle eelis kiiresti. Kvaliteet toimib just seetõttu, et enamik investoreid ei suuda või ei taha seda järjepidevalt järgida.

Kvaliteet kui kaitse ja järjekindlus

Kvaliteet on paradoksaalsel kombel nii kaitse kui ka rünnak. Kaitse, sest kriisides kipuvad kvaliteetsed ettevõtted kukkuma vähem. Rünnak, sest nad säilitavad kasumit ja kapitali ning saavad turuosalistelt, kes on liiga kaugele riskinud, turuosa üle võtta. Kvaliteet töötab justkui kindlustus, mille eest ei pea eraldi maksta, sest see teenib ise oma preemiat.

Küll aga tuleb maksta aeg-ajalt emotsionaalset hinda. On perioode, mil kõrge riskiga aktsiad jooksevad kaitstva suunitlusega «igavatest» ettevõtetest pikalt ette. Sellistel hetkedel on ahvatlev strateegiat muuta. Kuid investeerimises ei tasu joonduda selle järgi, mis parasjagu moes on. Tähelepanu tuleks hoida süsteemil, mis on loogiline, korratav ja ajas testitud. Kvaliteet on üks sellistest süsteemidest. See ei sõltu ühest turust ega ühest juhusest, vaid distsipliinist – nii ettevõtte kui ka investori omast.

Lühiajaliselt võib see tunduda igav, isegi pidurina, kui turg kihutab. Aga kui müra hajub ja matemaatika uuesti turule pääseb – nagu see varem või hiljem paratamatult juhtub –, kipuvad jääma pikaajaliselt just «igavad» ettevõtted vee peale. Muidugi tõuseb aeg-ajalt riskantsete aktsiate hulgast üksikuid «superstaare», kuid keskmisena on see pigem halb investeering, kuna investorite võimekus nende hulgast pikaajalisi võitjaid välja noppida on väga väike. Kvaliteet ei ole üksnes kaitse riskide vastu, vaid ka väga tõhus viis neid pikas plaanis enda kasuks pöörata.

[1] Clifford S. Asness & Andrea Frazzini & Lasse Heje Pedersen, 2019. «Quality minus junk», *Review of Accounting Studies*, Springer, vol. 24(1), pages 34-112.

[2] Frazzini, Andrea & Pedersen, Lasse Heje, 2014. «Betting Against Beta», *Journal of Financial Economics*, vol. 111(1): 1-25.

[3] Jylhä, Petri & Rintamäki, Paul, 2021.

«Leverage Constraints Affect Portfolio Choice: Evidence from Closed-End Funds», SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3722010

[4] N. Barberis & M. Huang, 2008. «Stocks as Lotteries: The Implications of Probability Weighting for Security Prices», *American Economic Review*, Vol 98(5): 2066-2100.

[5] Brunnermeier, Markus K. & Christian Gollier & Jonathan A. Parker, 2007. «Optimal Beliefs, Asset Prices, and the Preference for Skewed Returns», *American Economic Review*, vol. 97(2):159-165.

[6] Chretien, S., Coggins, F., Deslauriers, C., 2025. «Tournament effects in equity mutual funds: Im-

pact of economic conditions and investment styles», *The Journal of Financial Research*.

[7] Lepetit, F., Cherief, A., Ly Y., Sekine, T., 2021. «Revisiting Quality Investing», SSRN, https://www.researchgate.net/publication/352837230_Revisiting_Quality_Investing.

[8] Ilmanen, A., 2022. «Investing Amid Low Expected Returns: Making the Most When Markets Offer the Least», 1st Edition, Wiley Publishing.

Kasumilikud, tugeva bilansi ja madalama riskiga ehk kvaliteetsed ettevõtted on ajalooliselt pakkunud kõrgemat tootlust kui bravuurikamad ja volatiilsemad konkurendid.

See (majanduslik) olukord, mis on läänemaailmas inimesed omavahel tülli ajanud, ei lähe ilmselt niipea paremaks. Pildil demonstratsioon Washingtonis.

FOTO: MEHMET ESER/ ZUMA PRESS WIRE/SCANPIX

«Kas keegi mõtleks ometi ka lastele?»

Kas te olete tähele pannud, et inimesed on viimasel ajal omavahel tülli pööranud? Autojuhid ja ratturid. Noored ja vanad. Mehed ja naised. Konservid ja progressiivid. Era- ja valitsemissektor. Hevikad ja teknomehed... Okei, viimane tuli inertsist ning ei ole praegu vist eriline probleem. Muidu aga küll.

Kui igasugu rääkivad pead seda Suurt Tülliminekut analüüsida püüavad, siis millegipärast nad sageli juurpõhjuseni ei jõua. See on uskumatult lihtne – elu pole jupp aega paremaks läinud. Majanduslikult. Jah, on muid (olulisi) põhjuseid, kuid paljultki saab selle üldise närvipingest kasvufestivali taandada teadmisele, et «raha on vähe ja juurde tuleb kahtlaselt aeglaselt. Ning paranemist selles osas ei paista».

Kui aga ollakse tülis, siis minnakse ka emotsionaalseks. Aruteludest kaob mõte ning käiku lähevad stampväljendid, mis viitavad sellele, et diskussioon on lõppenud, mõte on otsas ja alanud on teineteise «komposteerimine». Sellistest diskussioonidest on mõistlik kohe lahkuda, sest lootus, et sellest diskussioonist sünniks uus teadmine või lahendus, lahkub ruumist kohe, kui esimene selline väljend kõlab. Seetõttu tulekski ehk olla valvas ning mitte lasta neil stampväljenditel suvalist diskussiooni kaaperdada.

Näiteks: «Kas keegi mõtleks ometi ka lastele?» Kõikide stampväljendite ema, mille kasutuse teemal on isegi «Simpsonites» korduvalt nalja tehtud. Nagu laste heaolu sõltuks üksnes sellest, kes kõige dramaatilisema häälega karjub, mitte toimivast majandusest, läbimõeldud poliitikast ja maksuabast, mis ka kümne aasta pärast veel alles on.

«Kui see päästab kasvõi ühe elu...» Reaalsusest irdunud intellektuaalse laiskuse tippteos. Selle loogika järgi oleks mõistlik kodust mitte kunagi lahkuda, autod (või jalgrattad!) ära keelata, ujumine kriminaliseerida ja kõõginoad riiklikult konfiskeerida. «Üks elu» muutub retooriliseks kilbiks, mis väldib igasugust arutelu proportsionaalsusest, mõistlikkusest või sellest, et me elame maailmas, kus kõik riskid ei ole mitte kunagi maandatavad.

«Inimesed surevad!» Esitatakse alati hauataguse hääle või pidurdamatu koguse hüüumärkidega. See on retooriline supermalakas: brutaalne, teatraalne ja kindla peale igasuguse mõistliku arutelu jaoks surmav. Aga loomulikult inimesed surevadki. Jäävadki surema. See stampväljend läheb tavaliselt lendu siis, kui küsimus pole ju selles, kas, vaid kuidas poliitika mõjutab kõnealust probleemi ning milline on selle poliitika tulemus.

Aeg oleks aru saada, et päris maailmas pole lahendusi. On ainult valikud ja kompromissid. Tõenäosus, et mõni hea valik tuleb kellelki, kes opereerib stampväljenditega, on kindlasti ole-

PEETER KOPPEL
toimetaja

RAHA JA MAJANDUS

mas, kuid ma ei usu, et see eriti suur saaks olla.

Stampväljendid toimivad diskussioonis osalejaid kammitsevalt, sest need asendavad keerukuse emotsionaalse lahmimise ja moraalse väljapressimisega. Need loovad «kenasti» õhkkonna, kus eriarvamus ei ole viga, vaid patt. Resultaat on binaarne mudel, kus nüansse ei eksisteeri. Reaalne maailm aga on nüansirikas. Juhtimisotsused, kus lähtutakse patust ja binaarsusest aga ei saa olla kvaliteetsed. Vaja on ausaid otsuseid, mis arvestavad nüansse. Vaja on rääkida päris valikutest, kompromissidest, kulu-dest, stiimulitest ja tulevikust.

Seda enam, et see (majanduslik) olukord, mis läänemaailmas on kõik omavahel tülli läinud, ei lähe ilmselt niipea paremaks. Ei, see pole maailma lõpp, kuid see on aeglane ja kindel erosioon, kus kaob nii ostujõud kui ka konkurentsivõime, ei parane ei tootlikkus ega demograafia. See tasane erosioon ongi see, mis teeb tavalised inimesed ärritunuks, poliitikut populistideks ja huvirühmad hüsteeriliseks.

Sisututes loosungites «suhtlemine» on tsivilisatsiooni sümptom, mis on kaotamas julgust reaalsusele otsa vaadata ning seda arvestades omavahel kokkuleppele jõuda.

Loosungitega opereerimine lubab inimestel tunda end moraalselt paremana ilma midagi panustamata. Need annavad illusiooni eetilisusest. Sellisese suhtlemisvormi takerdunud ühiskond muutub juhitamatuks. Mitte kellegi otsese pahatahtlikkuse tõttu, vaid seetõttu, et kollektiivne mõtlemisvõime kaob. Kaob võime teha valikuid ja aksepteerida ka kaasnevaid kulusid.

Mõistmine asendub rituaaliga. Poliitika asendub etendusega. Avalik debatt muutub sekulaarseks liturgiaks, kus korrutatakse emotsionaalseid mantraid, mitte ei küsita, kas mingi poliitika töötab.

Kui me tahame, et lapsed päriksid tulevikku, mis pole üles ehitatud loosungite, vaid mõistlikele otsustele, tuleb uuesti avastada vana kunst: argumenteerimine faktidega, mitte tunnetega.

Sest päriselt «lastele mõtlemine» ei toimu õigesse kohta õiget emotsionaalset karjatust sisestades. See toimub tegelikkust arvestades. Ja tegelikus loosungitega läbirääkimisi ei pea.

T VÕIM JA JULGEOLEK
K RAHA JA MAJANDUS
N INIMENE JA LOODUS
R ÜHISKOND JA INIMENE

Vernissage'i galerii oksjonil uus hinnarekord

● Vernissage'i kunstigalerii sügisoksjon toimus 22.–23. novembril ning tõi publiku ette 159 teost 90 Eesti autorilt, pakkudes ülevaadet meie kunstiloost alates 19. sajandist kuni tänapäevani. Alghinnad algasid 800 eurost ja küündisid 39 000 euron, pakkudes võimalust oma kollektsiooni täiendada nii uutel kunstihuvilistel kui ka kogunud kogujail.

Keskseks sündmuseks kujunes Peeter Mudisti akvarelli «Taevane teevit» (pildil) müük. Teose alghind 15 000 eurot kerkis lõpuks 53 000 eurole, püstitades Eesti kunstiturul uue rekordi, olles kõige kallimalt oksjonil müüdud akvarell Eestis. Kõrgete oksjonihindadeni jõudis seekord ka mitu muud teost. Miljard Kilgi «Dionysose triumfi» hind tõusis 39 000 eurolt 43 000 eurole ja Vladimir Taigeri 2025. aastal valminud teos «Susanna suplemas» leidis uue omaniku 41 000 euroga. Toomas Vindi 1990. aasta maal «Varane hommik» müüdi 36 000 ja Lepo Mikko maal «Rannal» 27 000 euroga.

6000 euro suuruse arendusahinna sai Anna Hints ja Tushar Prakash projekti «**Must karvane elukas**».

Algab Eesti keelpillimängijate konkurs

● Täna algab muusika- ja teatriakadeemia suures saalis Eesti keelpillimängijate konkurs, mille ajalugu ulatub 1969. aastasse ning mis on muusikute ringkonnas hinnatud ja oodatud sündmus. 2015. aastal võitis kõrget professionaalsust nõudva konkursi tšellist Marcel Johannes Kits, 2020. aastal viulda ja Hans Christian Aavik. 2025. aasta laureaat selgub 5. detsembril.

Konkursile on registreerunud 36 keelpillimängijat: 17 viulimängijat, neli vioolamängijat, 13 tšellomängijat ja kaks kontrabassimängijat.

Joonistatud paralleelilmaid arhitektuurimuuseumis

● Pühapäevani on arhitektuurimuuseumis avatud Briti-Saksa arhitekti ja kunstniku Pascal Bronneri esimene isikunäitus «Joonistatud paralleelilmaid»/«Into The Droome». Näituse keskmes on Bronneri rahvusvaheliselt palju tähelepanu pälvinud arhitektuurijoonistused, mis käsitlevad paralleelmaailmu, kus kohtuvad Bronneri loodud erinevad tegelased ja neid ümbritsevad narratiivid.

KONSTANTIN KUNINGAS kriitik

INTERVJU

ÜLEVAATENÄITUS

Tiiu Rebane

«Unenägu, esimene osa. Valik aastafest 2003–2025».

Avatud 29. novembrini Tallinnas galeriis K28

Mitmed Tiiu Rebase tööd ülevaatenäitusel «Unenägu, esimene osa. Valik aastafest 2003–2025» galeriis K28 võivad tekitada ängi. Võib-olla see mõistatuslikkus tõmbabki mind ja teisigi nagu peibutav valgus putukaid.

Rebasel täitus oktoobris ka üsna ümmargune arv eluaastaid (55) ja oleks ju ilus siis elutööd kokku võtta.

Avastasite «Unenägu» vanemate töödega nüüd kohtudes enda kohta midagi? Kuivõrd oma neuroose töösse panete?

Kuraator Santa Zukker tegi septembris ootamatu ettepaneku korraldada ülevaatliskunäitus Kentmanni galeriis. Tegeemist on esimese sarnase ettepanekuga minu elus, seni olen korraldanud isikunäitusi jms teistele kunstnikele. Hea, et kuraatori plaan oli hõlmata kõik senised loomeaastad, sest praeguseks 11 aastat kestnud kunstikorraldustöö kõrvalt olen maalimisele saanud pühenduda häbiväärselt vähe. Võiksin tunnistada, et olen ajutiselt pühapäevamaalija.

Vaadeldes ja valides töid näitusele, sündis ka pealkirja idee, mõte siduda reaalsust kajastavatel maalidel justkui möödunud unenäoga. Näitus on tagasiivaatav kollaaž, unenäoline Mendelevi tabel sündmuste ja asjaolude algkomponentidest. Mõned sarjad on loomise hetkel samuti keskendunud sellisele inimeaduse momendile, mil püütakse meenutada või vaadelda minevikku tulevikust, st et silme ees veiklevad vaid fragmentid või sümbolika. Näiteks sarjad «Mälestused tööst» või «Lennuki saabumine».

Üksikud tööd erinevatest sarjadest, kerge virvarr poliitikutest-hobustest-naistest-sõjast-vandenõuteoretikutest – nagu hommikune poolteadvuse moment pärast ärkamist, mil on valida, kas mõista nähtu paljutähenduslikku mõtet või hüpata tollest reaalsusest välja.

Olen maalikunstnikuna pigem realist, ratsionaalne ja ülemõtle autor, kes liigub lakoonilise nentimise suunas ja püüab leida ühes või teises isiklikult huvi pakkuvat teemas algmusteid, põhjuseid või algoritmi. Vähe tegelen otseselt isikliku peegeldamisega, tunnete või hoiakute lõuendile seadmisega – kuulun nende hulka, kes ei pea absoluutseks tõeks teesi, et muuta tuleb iseennast, misjärel muutub ka maailm. Jagan arvamust, et keskond peab muutuma, mitte kunstnik. See oli vastus küsimusele, kuivõrd panen teostesse oma neuroose.

«Käed 2». Akrüül ja õli lõuendil, 2019.

FOTO: REPRO

Tiiu Rebane: maalimisele olen saanud pühenduda häbiväärselt vähe

Kahtlemata on teosed draamaatilised, kuid tõsisem küsimus on meid ümbritseva keskkonna/ühiskonna neurootilisus ja selles toimivad aktiivsed tõrjemehhanismid, millest me elud mõjutatud on. Kunstnikuna püüan analüüsida ja välja puhastada inimeste ja ühiskonna alateadvusesse peidetud informatsiooni. Mõned kaasavad teostesarjad kaasavad sarnaselt distsipliini ka vaatajat – sellistele maalidele on võimalik kirjutada, kirjutatud kustutada või üle värvida ja üle kirjutada (sari «Realism», alates 2001 või sari «Küsimused väikekodanlusele», alates 2003).

Olete maalinud käsi. Talking Headsi liige Tina Weymouth ütles, et isegi Brian Eno käed olid idealistlikud. Milliseid teie olete näinud?

Kõige esimene töö, installatsioon, kus kasutasin käsi, sai tehtud 1994. aastal. See läks 1995. aastal Johannes Saare kureeritud KKK näitusele «Autoportree» Moskva kunstnike majas. Tookord enda jaoks avastatud mõte käte sümbolikaast kui inimese jäljest siia maailma on jäänud kummitama. Olen soovitud seda dramaatilist liini jätkata dokumentaalses võtmes. Käed, mida märkan, on sageli keskel kohal. Kehad, millel puudub pea, või siis on näod ja kõik muud osad kehast poolikud, varjus, eraldi. Käte ringutamine, žestid jäävad iseloomustama isikut.

Sarjas leidub töid poliitikutest elust, näiteks Watergate'i dokumentatsioonid jms. Olen 2018. aastal li-

sanud kätele Botticelli kujutatud / Dante kirjeldatud põrguringid, mis praegu mõjub nagu väljavõte uudislehekülgedelt. Käed, mida pean oluliseks maalida, esindavad tõenäoliselt ühel või teisel moel represseerivaid või, vastupidi, kahetsitavaid žeste.

Rääkige Benjamin Fulfordist. Miks teda maalida?

Benjamin Fulford, ka Alex Jones samalt näitusel, kuulub aastatel 2008–2010 maalitud sarja globaalse haardega ajakirjanikest. See oli aeg, mil tekkis huvi peavoolele alternatiivsete narratiivide ja üldkultuuriliste kokkuvõtete (praktilise filosoofia, filmiajaloo, religioonide ja okultismi jms ühendamine) vastu ning mitmed järjekindlalt reaaliajast tegutsevad isikud jäid silma oma originaalsete hoiakute ja üldistusvõime poolest. Fulford, aga ka Jones või illuminaat Leo Lyon Zagami, Michael Tsarion, Alex Collier tundusid sedavõrd huvitavate isiksustena, et neid portreerida.

Kunstnikuna leida üks või teine piiripealne või piire ületav autor on suur avastus ja õnn. Mis võiks olla toredam kui luua portreede galerii, kus inimese pilk ei lähtu poosist ja traditsioonist, vaid indiviidi sügavast veendumusest, transsendentsist?

Portreeritava Fulford oli heas vormis, terav ja äge. Jaapanis tegutsev endine Forbesi analüütik, kes tegi elus kanapöörded ja asus paljastama ülemaailmsete võimukoridoride telgitaguseid. Kui olla kursis näiteks Takashi Miike filmidega, siis saab ette kujutada Fulfordi tegelikkust. See kokku on/oli huvitav, intensiivselt elavate isiksuste maailm, milles on üsna palju pelevinlikku, kuid samas reaalselt; tegemist on meie kaasaegsetega. 2011. aasta paiku kasutas Fulford või tema meeskond mu maali oma podcast'ide päises, mis tegi rõõmsaks, nagu tunnustus. Hea, et pilt meeldis.

«Benjamin Fulford». Akrüül ja õli lõuendil, 2009.

FOTO: REPRO

Tiiu Rebane (1970)

● 1995–1999 õppis Eesti Kunstiakadeemia maali erialal. Rebase kunsti peateemad on ruum, loodus, inimene, dokumentalism ja futurism.

● Aastast 2018 tegutseb Eesti Maalikunstnike Liidu esimehena.

● Tema tööd kuuluvad Eesti Kunstimuuseumi (Kumu), Abu Dhabi Art Hub'i ning mitmesse Eesti ja Euroopa erakollektsiooni.

Mida arvate sellest, et kui kunstnikul pole sünnipärast stiili, tuleb see kujundada?

Eksisteerivad stilistilised perioodid. Arvan, et see on seotud ideaalse lahenduse otsimisega ja selleni jõudmisega. Stiil on kunstikeele komponendina abiks kunstniku mõistmisel, tema kommunikatsioonil. Õnnelik on see autor, kellel on üks ja juba varakult formeerunud stiil – see on märk stabiilsusest ja usaldusväärsusest, võimalik, et ka kinnismõtetest ja konservatiivsusest. Mõne autori puhul saab tema stiili või meetoodika loogikatest aru alles kogu elutöö põhjal.

Kuid stiil on vast siiski teisejärguline, me ei saa elumust mitte stiilist, vaid üksikutest konkreetsetest teostest või näituseks koostatud valikust, totaalsest ruumist, mida üks autor loob. Minu jaoks vahendab kunstnik vaimset vabadust ja näitab individuaalse autori kui sellise eksisteerimise võimalikkust kollektiivses maailmas.

Kunstnik eemaldub loomingus kollektiivsusest ja kokkuleppeilisusest, suurendab eksistentsivõimaluste ruumi.

Anselm Kiefer ütles kümne aasta eest, et tal on küll kahju, kui tema maale mõnes muuseumis ei ripu, aga muuseumid on ka oma kunagise positsiooni minetanud. Kuidas teiega on?

Kiefer kindlasti ripub muuseumides. Mida ta sellest arvab nüüd, seda saab veel küsida.

Muuseumid Eestis loovad meie kunstiajalugu, siin oleme veel õhukesel pinnasel ja protsess peaks teoreetiliselt aktiivselt käima. Kas nii ka on, ma kindel ei ole. Muuseumid on vähe, ning väga vähe on lokaalseid tõsiselt võetavaid majamuuseume ja maakondlikke pildikogusid, mis elavdaksid asumeid, toimiksid igas tõsiselt võetavas aspektis elule Eestis rikastavalt ja looksid kontekste. Me oleme luterlik maa, meil on sõnad esimesel kohal.

Minu töödest on Kumu kogusse võetud mõned fotokollaažid. Äkki kunagi küsitakse ka mõni maal. Jaan Elken tunnistab, et rääkis oma tudengitele mõningatest minu maalidest. See on positiivne.

Kunstiväljal võib siiski oluliseks osutada riiklike muuseumide kogudes kuulumine või loomingut näidete kinnitatus ametlikesse õppekavadesse. Leedu näitel on tegemist argumentidega, mis tagavad professionaalsele kunstnikule stabiilse riikliku sotsiaalkaitse tervisekindlustusest pensionini.

Tiiu Rebane

FOTO: AUTOPOORTE

Skandaali sattunud lavastaja jätkab Vanemuises vaid näitlejana

JENS RAAVIK

ajakirjanik,
Tartu Postimees

Vanemuise teatri etendust «Big Mother» on Sadamateatris mängitud üle aasta, ent ülelele tuli uudis, et Prantsusmaa lavastaja näidend jõudis siin lavale nii, et selle juures puudus viide teise teatri lavastusest laenatud ideedele. See omakorda tekitas kahtluse, kas tegu pole plagiadiga.

Vanemuise teatri näitleja ja lavastaja Robert Annus (pildil) tõi mullu septembris draama «Big Mother» siinse publiku ette Pariisi teatrist Théâtre des Béliers Parisiens, seal lavastas selle prantsuse lavastaja Mélody Mourey, kelle töid on mitu korda nomineeritud Molière'i auhinna-le. Veidi aega pärast siinset esietendust võtsid prantslased Vanemuise teatriga ühendust ning väljendasid nõrdimust, et puudub viide originaallavastusele.

Sarnane lavakujundus

Annuse sõnul tutvustasid tal näidendi ingliskeelset tõlget Vanemuise dramaturgid ning tekst avaldas talle tugevat mul-

jet nii sisu kui ka vormi poolest. Kuna tal tekkis selle näidendi vastu suur huvi, toetas Vanemuise teater seda, et ta saaks minna Pariisi lavastust vaatama, rääkis Vanemuise juht Aivar Mäe. Seda põhjusel, et näidend sobitus aktuaalsuselt meie ühiskonda.

Peagi märkasid prantslased, et Vanemuise kodulehel olevatel pildidel sarnaneb kõnealuse tüki lavakujundus nende lavastuse omaga.

«Ega seal väga palju oma fantaasiat olnudki vaja, kõik oli ette antud. Küsimus oli vaid selles, kas näiteks laud on roheline ja toolid punased. Originaallavastuses kasutati kolme ekrani, meil oli kaks, sest rohkem lavale ei mahtunud,» rääkis Mäe. «Niisiis ei olnud küsimus lavastuses endas, vaid lavakujunduses. See, et tegemist oleks justkui plagiadiga, on ilmselge liialdus.»

Annus selgitas, et kõik autoriõigused olid korrektselt taotletud ning autorile viidati algusest peale teatri kodulehel.

Kuna näidendi autor ja esmalavastaja on sama isik, sisaldas Vanemuisele saadetud tekst hulga remärke originaallavastusele, samuti visuaalseid vihjeid sellele.

«Alles pärast esietendust selgus, et lavastuste visuaalne sarnasus on suurem, kui algul eeldasime. Seetõttu lisasime kokkuleppel autoriga kodulehele ja kavalehele viite esmalavastuse autoritele,» täpsus-

Prantslaste arvates paistab Vanemuise kodulehel olevatel pildidel «Big Mother» silma väga sarnase lavakujundusega. FOTO: MAILIS VAHENURM

tas Annus. «Pärast esietendust arutasime kirja teel lavakujunduse sarnasusi. Vestlus oli asjalik ja sõbralik ning kõik küsimused said selgeks räägitud. Meie eesmärk oli austada originaali, kuid piir originaali ja laenatud elementide vahel jäi seekord ebaselgeks.»

Täpset kuupäeva, millal märke lisati, teatrijuht Mäe ei mäleta, aga see oli üsna kohe pärast esietendust. Tema sõnul muid etteheidet prantslastel polnud ning rahalist nõuet nad Vanemuisele ei

«Meie eesmärk oli austada originaali, kuid piir originaali ja laenatud elementide vahel jäi seekord ebaselgeks,» ütles Robert Annus.

Robert Annuse lavastust «Big Mother» on Sadamateatris mängitud juba üle aasta, kuid nüüd selgus, et pärast selle esietendust leidis aset arusaamatus eestlaste ja prantslaste vahel. FOTO: KRISTJAN TEEDEMA

esitanud, seda ei võetud Mäe teatel isegi jutuks.

Kõik load ja litsentsid selle tüki lavale toomiseks Vanemuises olid algusest peale olemas, sest teisiti ei saa, kinnitas ka Mäe. «See kõik toimus oma poolteist aastat tagasi, tegu on vana ja ammu jahtunud supiga. Ma ei tea, miks oli vaja see nüüd niimoodi üles puhuda. Aga eks uudist on ju vaja,» ütles ta.

Jätkab vaid näitlejana

Robert Annus töötab Vanemuises näitlejana, kuid lavastamine on samuti tema kirg ning sellega tegeleb ta väljaspool tööaega, ütles Mäe. «Lavastajana me praegu talle enam tööd ei paku. Aga ta on väga hea näitleja ning me oleme väga rahul, et ta on meie koosseisus, ning see koostöö meil jätkub,» kommenteeris teatrijuht.

Annus on kõigilt asjaosalistelt toimunu pärast vabandust palunud ning nüüd on tema eesmärk taastada usaldus ja näidata, et sellistest olukordadest on võimalik õppida.

«See on õppetund. Annus endale väga hästi aru, et liigne sarnasus, isegi kui see tuleb teksti ettekirjutustest, võib anda alust valesti mõistmiseks või süüdistusteks,» sõnas Annus. «Püüan selliseid sarnasusi tulevikus iga hinna eest vältida. Mul on kahju, et lugu on heitnud varju teatri mainele.»

Mäe nentis, et seesuguseid juhtumeid ei saa vältida, sest teatril ei ole sellist mehhanismi, millega kõik pakkumised üle kontrollida, loota tuleb lavastaja professionaalsusele ja aususele.

Suurepärase lavastuse: kaks näitlejat ja üks voodi

HEILI SIBRITS

Postimehe peatoimetaja
asefäärija

ARVUSTUS

«Murdja»

Autor Rose Lewenstein

Lavastaja ja tõlkija Johan Elm

Laval Tiina Taurate ja Mattias Nurga (EMTA lavakunstikool)

Esietendus 19. novembril Salme kultuurikeskuse black box'is

On vaid kaks näitlejat, üks voodi, natuke valgust, jupike muusikat – ja kogu maailm nende vahel. Ja kujutage ette – tegu on suhteloo!

Johan Elmi «Murdja» on psühholoogilise teatri klassikaline lavastus, kus pole ekraane, mikrofone, bändi. Jah, just see lavastus, mis tõmbas mõne nädala eest avalikkuse keema, sest selgus, et õppejõud Tiina Taurate oli veetnud ühe prooviöö hotellis noore näitlejatudengi Mattias Nurgaga. Rose Lewensteini tekst on ülimalt tugev, kaasaegne, närviliselt elutruu lugu võimust, ar-

mastusest ja ärakasutamisest, meie maailma praegusest suurimast probleemist.

Kui muidu jutustatakse lõpmatult lugusid rikkast vanast mehest ja noorest vaesest naisest, siis siin on rollid ümber pööratud. Edukas iseseisev naine teeb teadliku, kalkuleeritud valiku: ostab endale suhte, noore töötua mehe. Tehingu hind, mida mõlemad peavad oma kokkuleppe eest maksma, selgub hiljem, loomulikult pole jutt siin ainult rahast.

Kokkulepped ja nõusolekud on samuti üheks loo tugevamaks märksõnaks, sümboliseerides mitte ainult mehe ja naise vahelisi leppeid, vaid palju enam.

Kontrast intrigeerib

Eesti teatrit ei mäleta ma ühtegi naistegelast, kes meenutaks «Murdja» Leilat – Taurate kehastatavat naist, kes on karjäärile pühendunud, oma kunagised ideaalid rahasära vastu vahetanud, ent ikkagi pole kaotanud usku, et maailm võib veel kunagi paremaks/terveks saada. Kas ta on ema? Vanaema? Abikaasa? Keegi veel? Seda me ei saa kunagi teada. Leila on inimene, kelle identiteet rullub lahti vaid kahes suunas: töö ja tema noor armuke.

Tänapäeva filmides ja sarjades on selliseid keerulisi, isepäi-

«Murdja»: armastus on loodusjõud. Ühes toas, ühes voodis, ühel laval Tiina Taurate ja Mattias Nurga. FOTO: JOHAN ELM

seid ja jõulisi naisi üha rohkem. Eesti teater oli selle jaoks ammu valmis. Taurate on väga õige valik sellesse rolli ja pakub võimust tulevärki!

Johni rollis võib Nurga. Ta teeb rolli, mis on korraga terav ja nunnu, ta on väga loomulik, vee-nev, loos muutuv. Taurate puhul polnud ma sekunditki kahtelnud, et ta suudab psühholoogilise rolli meisterlikult lahti harutada. Nurga aga üllatab – ta on partnerina sama tugev, sama kohal, sama täpne kui Taurate. Nad kahekesi hoiavad lugu õhus peaaegu kaks tundi, viskavad teineteisele palle nii osavalt, et ükski ei kuku kordagi maha.

Jah, laval torkab kohe silma tegelaste vanusevahe. Taurate

– seksikas, enesekindel, jõuline. Nurga – siiras, veidi kohmetu, süütu. See kontrast intrigeerib. Aga veelgi põnevamaks läheb siis, kui füüsilise asemel hakkavad pörkuma nende maailmavaated, hirmud, illusioonid.

«Murdja» ei ole tähtis sellepärast, et räägib vanusevahega armuloost. Oluline on see, mida räägitakse selle armuloo taustal: kliimakriisist, ähvardavast katastroofist, suurfirmade ihast, petmisest, näilisest rohepöördest, maailmast, kus peab aina kasvama, aina võitma, alutama ja alluma.

Väga tugeva teemana läbib lavastust ka võidujooks ajava, ent aega ei võida meist mitte keegi. Elm on aja lavastusse

põiminud geniaalse lihtsusega – Leila ja John hüppavad ajas ja ruumis edasi-tagasi nagu filmis. Tekst muutub, valgus muutub, hetkeks tundub, et oled tulevikus või minevikus... kuni nad uuesti siin ja praegu sinu ees seisavad.

Ajas rändamist toetab Eugen Tambergi napp, ent võimas lavakujundus. Leila, loodushoiu ekspert, lendab linnast linna – ja hotellitoas on alati sama voodi, sama tugitool, aga erinevad lambid. Hotellide sisekujundus on vahel nii äravahetamiseni sarnane, et vaid lampide ja aknast avaneva vaate järgi saab aru, et oled uues ja võõras linnas.

Ma väga nautisin Taurate ja Nurga omavahelist mängu, seda,

kuidas Leila ja John olid võõrad, kobades otsisid kontakti, ühel hetkel uppusid armastusse, siis nägime Leila kirglikku suhtumist oma töösse, tema andumust oma kirele, milleks oli ettekujutus oma töö tähtsusest. Johni kasvamist, uudishimu, igatsusi, ja kahanemist, nende pöörd suhet, millel oli nii palju elujõudu ja samas nii palju lootusetust juba algusest peale. Laval möllasid tunded. Veenvalt.

Meie kõigi ahnus

Enamik tegevusest toimub voodis, me näeme lahtiriiumist, riidessepanemist, kõike, mis voodiga seotud. «Murdja» tegijad on seksi, seksikuse, palja ihu ja kõige, mis seostub voodiga, nii maitsekalt ja delikaatselt lahendanud, et see väärrib eraldi rõhutamist. Ihu on teatris nähtud küll ja veel, aga intiimsust nii tundlikult – seda kohtab harva.

«Murdja» on lugu armastusest ja võimust, kirest ja ahnusest. Mitte ainult ühe naise ahnusest – meie kõigi omast.

Elmi lavastuse juures on tähelepanuväärne, et kuigi tegemist on poliitiliselt ülimalt laetud materjaliga, ei anna lavastaja rasvaselt alla joonitud hinnanguid.

Aga lõpu jätab Elm lahtiseks. Suurepärase. Seega on kõik veel võimalik.

Seda vabaviset mäletan ja tuleb vahepeal unenägudes ette.

Eesti korvpallikoondislane Artur Konontšuk septembris toimunud EM-finaalturniiri mängust Portugaliga, kui ta läks vähem kui minut enne lõpuviilet seitselt 64:64 vabaviskajaks. Ta pani esimese kindlalt sisse, teine läks mööda. Hilisemas virvarris pani Portugal lõpuks oma paremuse maksma 68:65 ning edenes Eesti asemel play-off'i.

SUUSAHÜPPED

Artti Aigro langes ebaõnnestunud teise hüppega 22. kohale

Eesti parim suusahüppaja Artti Aigro (pildil) alustas Rootsis Falunis peetava MK-etapi normaalmäe (HS95) võistlust hästi, asudes avavooru järel 13. kohal. Teise hüppega langes ta paraku 22. kohale.

Aigro hüppas avavoorus 93 meetri kaugusele ning teises vóorus said eestlase ees hüpanud mehed end kerge vastutuule toel kenasti lendama. Aigro vajas liidriks tõusmiseks juba enam kui 95 meetri pikkust hüpet, kuid paraku maandus 90 meetri peal ja kukkus seega 22. kohale.

«Väiksel mäel esikümne piirimaal hüpata on täitsa hea. Lihtsalt teine hüpe ebaõnnestus. Tulemusi vaadates see mägi pigem sobib mulle. Võrreldes suure mäega loeb siin iga punkt ja komakoht. Kui kaotad igalt kohtunikult stiili pealt pool punkti, võid sellega viie koha võrra kukkuda. Stiili-, tuule-, poomipunktid loevad rohkem,» kommenteeris Aigro.

Võitis austerlane Stefan Kraft. Täna jätkub MK-etapp Falunis suure mäe võistlusega.

275

euro suuruse trahvi sai Saudi Araabia ralli rajalurel 11 km/h lubatud piirkiirust ületanud **Thierry Neuville**.

KORVPALL

Tšehhi staarid liituvad koondisega ja mängivad Eesti vastu

Eesti korvpallikoondis kohtub esmaspäeval MM-valikmängus Tšehhiga ning ilmselt löövad kaasa ka mõne kuu eest Riias peetud EMil puudunud superstaarid Jan Vesely ja Tomaš Satoransky.

Tšehhi televisiooni portaali teatel on uue peatreeneri Luboš Bartoni käe all juba alustatud MM-mängudeks valmistumist, Vesely ja Satoransky aga liituvad koondisega neljapäeval. Barcelonas leiba teenivad tšehhide tippmängijad kohtuvad kolmapäeval Euroliigas Villeurbanne'i Asveliga. Pärast seda liituvad nad koondisega, kuid kas jooksevad ka kohe reedel Rootsi vastu väljakule, pole selge.

OLÜMPIA

Venemaa suusaspordlaste saatust selgub lähinädalatel

Rahvusvaheline spordikohus otsustab kõige hiljem 10. detsembriks, kas Venemaa suusaspordlased saavad osaleda tulevase aasta Milano Cortina taliolümpiamängudel. Rahvusvahelise suusaliidu juhatus otsustas, et Venemaa ja Valgevene suusatajaid ei lubata algaval hooajal MK-sarjadesse ning neil pole võimalust püüda olümpiapiletit. Kuna Rahvusvaheline Olümpiakomitee lubaks Venemaa ja Valgevene spordlased neutraalses staatuses Milano Cortina mängudele, esitas Venemaa suusaliit novembri alguses spordikohtusse apellatsiooni.

Henri Drell EMile järgnenud tormist: seda oli sel hetkel vaja

JARMO JAGOMÄGI
ajakirjanik

INTERVJU

Veidi enam kui kaks kuud pärast EMi kogunes Eesti korvpallikoondis taas, et alustada 2027. aasta MM-valiksarja. Teiste seas ka Henri Drell, kes sai Riias toimunud turniiri järel enim kriitikat.

Esimeste emotsioonide jahtudes said aga ilmselt paljud aru, et napi kaotuse eest Portugalile ja alagruppi pidama jäämise eest kannab vastutust kogu meeskond.

25-aastase ääremängija tasemest annab tunnistust see, et suurvõistluse järel löi ta käed Badalona Joventutiga. Drell ei mänginud Euroopa tippude sekka kuuluvat satsis küll esimest viiulit, ent täidab siiski olulist rolli. Esmaspäeval antud intervjuus tuli juttu nii lähiminevikust, olevikust kui ka tulevikust.

Kas EMiga kaasnenud emotsioonid on seljataha jäänud?

Peaks olema. Loodame, et on. See oli esimene trenn, kõike veel pole näinud. Aga tundub, et on seljataha jäänud. Mis seal ikka enam põdeda.

Kuidas meenutad EMi lõppu ja sellele järgnenud umbes nädalat? Oli see tormiline nädal?

Mis sa arvad, oli tormiline? Tegelikult see oli hea nädal. Sai lõpuks tuldud tagasi sinna, kust ma alustasin. Sai asju näha läbi uhkuse ja ego. Lõpuks oli seda sel hetkel vaja. Kui tagasi vaadata, siis oli väga hea, et juhtus.

Õpetlik kogemus?

Seda oli vaja. Jah...

Kuidas septembri keskel Badalona valik sündis, mis sind sinna kutsus?

Ma ei teagi... Badalona Joventut on ju pigem hea klubi? See kutsus. Nende tiim on niivõrd hea ja kogunud. Arvan, et ma oleks loll, kui oleks ära öelnud pakumise minna mängima Ricky Rubio ja selliste vendadega. Ja areneda koos nendega.

Oli muid variante ka?

Midagi oli. Aga see tundus kõige mõistlikum.

Kuidas oled oma seniste esitustega Badalonas rahul?

Erinevad mänguajad-asjad. Mul ongi selles võistkonnas teatud roll. Minu roll polegi visata 25 punkti mängus. Täidan oma rolli. Ja olen seda teinud tõusvas joones. Sellepärast ka mänguaeg tõuseb. Arvan, et hooaeg on liikumas positiivses suunas.

Milline see roll on?

Olen rohkem kaitsele orienteeritud mängumees. Pikemate vastaste «kolmede»-«neljade» peataja ja lauavõtja.

Henri Drell proovib tagasilöögid panna enda kasuks tööle.

FOTO: MARTIN PEDAJA

Mis külgi oled saanud enda juures arendada?

Kaitsepoolt ja agressivsust. Et oleks kogu aeg fookuses. Tunnen, et seal on see natuke paremaks läinud. Treener hullult puššib ka seda. Mitte niivõrd pole palliga asjad paremaks läinud, aga üleüldine mäng. Fookus kaitstes. Kuidas vastaseid peatada. Jalgade töö ja nii edasi.

Roll pigem must töö ja kolmesid kotti panna. Oled sellega rahul või tahaks enamaf?

Alati tahaks enamaf ja alati ta-

haks kogu aeg palliga mängida. Aga üldse [kõrgemal tasemel] korvpallist rääkides ongi minu positsiooni meeste roll 3&D (kaugvisked ja kaitse – J. J.). Nagu ka NBAs oli. Arvan, et suures korvpallis oleks see mu suurim leib.

Miks oled seni lepinguid sõlminud kahe kuu kaupa?

Põhjused jäävad minu agendi ja klubi vahele. See on olnud mänguajast. Pole mõtet ennast satsi lukku panna, kui mängu ei saa. Sel hetkel oli see mõistlikum.

Kas jaanuari järel tahaksid samas klubis jätkata?

Ma arvan, et ikka.

Mõni nädal tagasi oli segane aeg. Peatreener Daniel Mirer ütles avalikult, et ei saa sind mängitada, sest võib-olla lahkud. Oli sel hetkel ka Badalona alternatiiv?

Alternatiiv oli. Sellepärast vist mänguaeg kahaneski. Nad arvasid, et valin alternatiivi. Seal tekkis ka meie poolt mõõdarääkimine. Aga põhiidee oli seal jätkata.

Heiko Rannula otsib EMiga võrreldes värskeid lahendusi

Eesti korvpallikoondis alustab reedel 2027. aasta MM-valiksarja võõrsil Sloveenia vastu, kuid seda mitme olulise lüli. Peatreener Heiko Rannula sõnul pole aga mõtet kedagi taga nutta, teisedki maadlevad muredega.

Sarnaselt paar kuud tagasi lõppenud EMiga leidub taas suurim auk korvi all. Endiselt pole rivi olalõikusele käinud esitsentrit Maik-Kalev Kotsarit ning hiljuti tabas hüppeliigese vigastus ka teist numbrit Matthias Tassi. USA üliõpilasiislas särkeval Henri Veesaarel

pole võimalik praegu liituda.

Seega katavad suure tõenäosusega keskmängija koha alles mõned nädalad tagasi pikalt pausilt naasnud Mihkel Kirves ja TalTech/Alexelas hästi hooaega alustanud Taavi Jurkatamm. Mõlemad on tublid tegijad, aga seni koondise võtmes olnud tagaplaanil.

Lisaks jäävad olulistest tegijatest kõrvalt ääred Siim-Sander Vene, Sander Raieste ja tagamees Kasper Suur-

Heiko Rannula nägu oli esimese trenni järel naerul. FOTO: MARTIN PEDAJA

org. Esimeses, reedeses võõrsilmängus ei saa kindlasti osaleda ka Gregor Hermet, kes vigastas laupäeval mängus Riia VEFi vastu selga.

«Pärast suurtturniiri on alati kõige raskem aken. Klubi hooaeg tuleb põhimõtteliselt ilma pausita peale. Paljudel vendadel on väime või füüsiline väsimus. Eelkõige on tähtis energia leidmine,» arutles Rannula esmaspäeva õhtul esimese ühistrenni järel.

«Selle mõttega on meil

Juba Rubioga koos mängida on kogemus omaette. Ta teeb mind ka mängijana paremaks ja paneb mind parematesse positsioonidesse.

Henri Drell mängib Badalona Joventuti meeskonnas koos endise NBA mängumehe Ricky Rubioga

Oled saanud poole aasta jooksul mängida koos Marcelinho Huertase ja Ricky Rubioga. Ilmselt ka päris hea kogemus?

Jaa! Vahepeal ei tea ise ka, et sa nii vaba oled, kui pall tuleb. Juba Rubioga koos mängida on kogemus omaette. Ta teeb mind ka mängijana paremaks ja paneb mind parematesse positsioonidesse.

Võiksin minna kuhugi viimastesse satsidesse, mängida seal 25 minutit ja visata 15 punkti. Aga mis see suure pildis mulle annab? See on G-liiga. Saaksin G-liigasse ka tagasi minna.

Kas Rubio pealt annab ka mängulugemist õppida?

Kindlalt! Samas ta on nii naturaalne talent. Ta paneb imeolukordadest sulle sõtte.

Aga ta on juba praegugi mulle õpetanud rahulikkust ja mängulugemist. Kuidas teha mäng enda jaoks aeglasemaks.

Kuidas Huertast ja Rubiot võrrelda?

Nad on nii... Võrdleks põhimõtteliselt nagu maailma kaht parimat tagamängijat. Ma ei teagi. Jube raske on niimoodi võrrelda. Mõlemad on nii suured talendid. Üks on lihtsalt 42-aastane ja mängib ikka veel nagu 25ne. Julmad vanad on mõlemad.

Koondisesse tulid ühe oma parima mängu pealt. Andsid treenerile mõtteainet?

Küsisin treeneri käest, kas ma peaksin koondisesse minema. Tema oli selle poolt. Ta soovitas minna. Kõik teised läksid. Siis ei saa mingeid piire panna.

Kui hea koondis praegu tundub?

Esimese trenni põhjal on raske midagi öelda. Aga tundub normaalne sats. Lühike, kõik vahetame. Arvan, et saame hakata.

siin ka mõned uued näod. Kindlasti üritame mingit värskest tuua mängu sisse ka. Me ei saa tänase koosseisuga mängida traditsioonilist «üks» – «viis» korvpalli.

Ta lisas: «EMil polnud erinevatel põhjustel teatud mängijate konditsioon piisavalt hea. Usun, et täna on seis okei. Meie tuumik on heas seisus. Loodame rõhud õigetesse kohtadesse panna, et saaks kätte asja, mida tahame.»

Kogenud günekoloog kiidab Eesti sünnitusabi taset

HEILIKA LEINUS
ajakirjanik

INTERVJUU

Günekoloog Angela Kalamees valiti hiljuti Ida-Tallinna keskhaigla aasta arstiks. Seal sünnib igal aastal umbes kolmandik Eesti lastest, mistõttu annab töö selles haiglas üsna ülevaatliku pildi.

Kalamehe sõnul on haiglas saabuvad tulevased emad üldiselt raseduse üle väga rõõmsad, kuid sageli ei oska nad enne esimese beebi saamist ettegi kujutada, kui raske võib olla sünnitus. Sestap võib ettekujutus sellest, milline see välja peaks nägema, olla ebarealistlik.

Hiljuti valiti teid Ida-Tallinna keskhaigla aasta arstiks. Mida see teile tähendab?

Haigla on suur ja nominentide nimekiri oli uhke. See on nii tore, kui kolleegid sind märkavad. Mul on väga äge töö ja toredad kolleegid. Üksinda ei tee meditsiinis mitte midagi. Tean, et mul on meeskond, kellele võin loota – kes teab, mida, kus ja kuidas teha. Jagame üksteisega nii rõõme kui muresid ja ei jäta teineteist kunagi hätta.

Mis on teie fõös kõige suuremad mured ja rõõmud?

Töötan sünnitusosakonnas ja olen kõige rohkem sünnituste juures. Teen ka ultraheliskriiinguid ja koolitan kolleege. Enamasti läheb kõik raseduse ja sünnituse ajal hästi. See on alati suur rõõm. Sünnitus on pere jaoks kõige suurem rõõmuhetk ja võimalus selle juures olla on suur privileeg. See on armas hetk, mis ei kordu.

Hingele ja südamele teeb väga pai see, kui pere, kellel eelmise raseduse ajal ei kulgenud kõik nii, nagu loodeti, tuleb uue rasedusega uuesti meie juurde. Neil on võimalus valida muu haigla, kuid nad usaldavad meid ja tahavad seda teekonda jälle meiega käia. Hea tunne on teada, et oleme pere jaoks head ja usaldusväärsed kaaslased.

Kas Eesti peredesse on üldiselt lapsed oodatud?

Naised, kes haiglasse jõuavad, on tavaliselt õnnelikud, sest rasedus on olnud nende suur soov.

Kui sageli tuleb ette seda, et avastate, et veel sündimata lapsel on mõni haigus?

Seda tuleb harva ette. Teame

kõik, et neid asju võib juhtuda, aga alati loodame, et see ei juhtu minu, vaid kellegi teisega.

Just selle pärast teeme ka skriiinguid. Need probleemid võivad olla eri raskusega, kuid lapseootel naise jaoks on need alati šokeerivad. Hetkel, mil arst ütleb näiteks, et lapse süda enam ei löö, variseb naise jaoks kogu maailm kokku. Günekoloogidena teame, et sellised juhtumid on kahjuks samuti elu loomulik osa. Sel puhul laseme inimesel end enne veidi koguda ja siis hakkame koos plaani tegema, kuidas edasi toimida. Tavaliselt ei pea sellel hetkel kohe midagi otsustama ega tegema. Kõigepealt tuleb šokist üle saada ja siis edasi mõelda, millised on järgmised valikud ja sammud.

Kas Downi sündroomi on Eestis rohkem, sest naised sünnitavad üha hiljem?

Statistika järgi ei ole, oluliselt paremaks on läinud avastamise võimalused. Downi sündroomi riski hinnatakse esimese trimestri skriiinguil või NIPTIFY testiga. Kui oled skriiinguil ära käinud ja selle käigus pole Downi sündroomi avastatud, on see 99-protsendise tõenäosusega välistatud. Raseduse ultraheliskriiinguil tehakse enne 22. rasedusnädalat, sest siis saab rasedust meditsiinilisel näidustusel veel katkestada. Loo de areneb kõhus edasi ja loomulikult võib probleeme ka hiljem tekkida. Näiteks siis, kui naine põeb mõnda viirushaigust. Rõhutame naistele alati, et hetkel on kõik nii, nagu peab.

Kui palju on rasedusaegne diagnostika võrreldes kümne aasta taguse ajaga muutunud?

Ikka väga. See läheb üha paremaks ja täpsemaks. Kuna Eesti on väike riik, suudame uuenudustega kiiresti kaasa minna. Meil on head ultrahelispetsialistid ja hea aparatuur. See on ka üks põhjustest, miks on meil

Neid mõisteid võiks lapseootel naine teada

• **NIPTIFY** uuringuga analüüsitakse loote sugu ja viit sagedasemat loote kromosoomhaigust: Downi, DiGeorge'i, Edwardsi, Patau ja Turner'i sündroomi. Lisaks teostatakse loote terve geenoomi uuring, mis võib tuvastada loote või ema tervist mõjutavaid olulisi kõrvalekaldeid.

• **Preeklampsia** on raseduse ajal tekkinud haigus, millele on iseloomulik vererõhu tõus ja valgu esinemine uriinis. Preeklampsia on üks sagedasemaid rasedustüsistusi. Krampid tekivad raske preeklampsia korral, need sarnanevad epilepsiahooga ning on eluohtlikud.

Allikas: Ida-Tallinna keskhaigla

Angela Kalamees

- Löpetas günekoloogia ja sünnitusabi residentuuri 2014. aastal ja on sellest ajast peale töötanud günekoloogina.
- Ida-Tallinna keskhaiglas töötab naistearstina 2016. aastast.
- Valiti 2025. aastal ITK aasta arstiks.
- Eesti Naistearstide Seltsi, Eesti Arstide Liidu ja Seksuaalsel Teel Levivate Infektsioonide Eesti Ühingu liige.

rasedate jälgimine väga heal tasemel.

Kui lootel on Downi sündroom, siis millised valikud on?

Kui skriiinguil leitakse kõrvalekalle, on võimalik rasedus katkestada või laps sünnitada. Lõppkokkuvõttes teeb selle otsuse pere. Arstidena saame neid nõustada, aga otsust me pere eest ära teha ei saa. Teadma peaks seda, et Downi sündroomiga lapsed vajavad rohkem hoold. Kui peres kasvab juba lapsi, siis mõjutab see vanemate otsus ka juba olemasolevate laste elu.

Kust saab inimene abi ja toetust, kui avastatakse, et lootel on tõsine haigus?

Esimene vestlus on enamasti arstidega. Alati tehakse ka täpsustavad uuringud. Arstid räägivad seda, mida nad teavad. Me ei oska öelda, kuidas pere elu ühe või teise otsuse korral edasi läheb. Teadmatus jääb alati alles. Oluline on see, et pere ei jääks oma murega üksi. Plaanid pannakse perega koos paika. Kui laps vajab pärast sündimist eriarsti abi, siis kohtub pere enne ka vastava tohtriga. Paljudel peredel on vaja ka psühholoogilist nõustamist, sest nad küsivad endalt, miks see just meiega juhtus.

Kuidas mõjutab sünnitust emotsionaalne valmisolek?

Alati on tore, kui pere on mõelnud ja arutanud ämmaemanda, millised on nende ootused sünnitusele. Nad püüavad ette kujutada, mis neid ees ootab. Aga sünnitusel võib alati tulla olukordi, mis on ootustele risti vastupidised. Sel juhul peab oskama sel mõttel minna lasta, sest neis olukordades on koostöö arstide ja pere vahel väga oluline. Enamasti on need hetked aegkriitilised. Tegelikult on meie kõige suurem rõõm see, kui sünnitusel läheb kõik nii, nagu peab. Meil arstidena ei ole suurt soovi sekkuda, aga aeg-ajalt siiski peame seda tegema.

Kas sünnitajatel on olnud ka väga erilisi soovet?

Vahel on seda ette tulnud küll. Päris kõigi asjadega me ei saa nõus olla, sest olemegi siiski haiglas. Näiteks ei ole võimalik, et kusagil nurgas laulab koor või et palatit valgustavad vaid küünlad ja lühtrid. Kuid normaalsuse piires austame iga pere soovet.

tele kättesaadavad. Rasedusega mitte arvel olevaid naisi on Eestis väga vähe.

Sünnitusabi on väga heal tasemel. Eestis on keisrilõikuste protsent umbes 22. Enamiku riikidega võrreldes on see arv väga väike. Ainult Põhjamaades on see arv sama või veel väiksem.

Me suudame minutitega abistada nii last kui naist. Keisrilõike operatsioonituba on Ida-Tallinna keskhaiglas sünnitustubade kõrval samal korrusel. Anestesioloogid teavad, et kui günekoloogid helistavad, et on kiire, siis ongi kiire. Meil on tihe koostöö ka lastearstidega, kes aitavad vajadusel uut ilmako-danikku.

Tänu sellele, et meie rasedad on kõik ämmaemanda ja arsti poolt jälgitud ja sünnitus samuti hästi jälgitud, on meie perinataalsuremus üks madalaimaid maailmas.

PIKEMALT LOE
POSTIMEES.EE

Pm TERVIS.
POSTIMEES.EE

Prebiootikumid parandasid mälu vaid 12 nädalaga

• Kaksikutega tehtud uuring näitas, et vanemas eas tekkivatele mälu probleemidele võivad leevendust tuua taimsed prebiootikumid. Londonis asuva King's College'i teadlased uurisid 36 paari vähemalt 60-aastaseid kaksikuid. Üks iga paari kaksikutest sai 12 nädala jooksul inuliini ja fruktooligosahhariide. Mõlemad ained on prebiootikumid – ained, mis on toiduks meile kasulikele soolebakteritele. Prebiootikume saanud osalejatel paranes märgatavalt mälu ning soolestiku mikrobioomise toimusid positiivsed muutused. **PM**

Teatud toidud võivad vererõhku tõsta

• Kõrge vererõhu ehk hüpertensiooni korral mängivad toitumisharjumused suurt rolli. Ekspertid hoiatavad nelja toidugrupi eest, mida tasub vältida: soolased toidud, suhkrurikkad ja rasvased road, alkohol ning liigne kofeiin. Väga sageli tõstab arstide sõnul vererõhku just soola ületarbimine – päevas ei tohiks tarbida üle teelusikataie ehk kuue grammi soola. Samuti tõstab vererõhku liigne kehakaal, mistõttu tasub vältida kaloririkkeid maiuseid ja rasvaseid toite. Alkoholi ja kofeiini mõju sõltub kogusest, mistõttu tuleks neid tarbida mõeldukalt. **PM**

VASTAB SPETSIALIST:

Kuidas hoida eesnäärme tervist?

Eesnäärmevaevused on vanemas eas levinud, kuid paljud mehed lükkavad arsti juurde minekut edasi. Sageli loodetakse, et probleem möödub iseenesest või pole tõsine, kuid kahetsus „oleks ma ainult varem tulnud“ pole sugugi haruldane.

Eesnäärme healoomuline suurenemine ei tähenda automaatselt vähki, kuid sümptomid võivad olla sarnased – sagedane urineerimine, öised WC-käigud ja tunne, et põis ei tühjene täielikult. Kuna eesnäärmevähil puuduvad kindlad tunnused, on regulaarne kontroll ainus võimalus haigust varakult avastada.

Lihtsaim esmane uuring on PSA-test, mida soovitatakse teha alates 50. eluaastast või varem, kui perekonnas on esinenud eesnäärmevähki. Partneril on oluline roll – sageli märgatakse muutusi esimesena just kodus. Eesnäärmehaigused võivad mõjutada enesetunnet, libiidot ja erektsiooni, mistõttu ei tasu muredega ükski jääda.

Kaasaegsed uuringud ei ole valusad, kuid võivad olla elupäästvad. Ravivõimalusi on mitmeid – alates jälgimisest ja kiiritusravist kuni operatsioonini ja hormoonravini. Varases staadiumis avastatud haigus on hästi ravitav ning paljudel juhtudel on võimalik täielikult paraneda.

Dr Dmitri Korotõtš
Lääne-Tallinna Keskhaigla
Uroloogiakeskuse
uroloog-vanemarst

Lääne-Tallinna
Keskhaigla leiad ka
sotsiaalmeediast

~~SÕRMUS ON SÕRMEST KADUNUD~~
~~SÕRMUST NÄHTI TAAS SÕRMES~~
~~SÕRMUS ON SÕRMEST KADUNUD~~
 SÕRMUST NÄHTI TAAS SÕRMES

Eluga kursis
 elu24.ee

TEATER

RAHVUSOOPER ESTONIA

Info ja piletite tellimine
 E-P 10-17, tel 683 1210
 Estonia kassa T-P 11-19.
 Piletid müügil Piletilevis
 ja Piletimaailmas.
 www.opera.ee

* küllaline
 ** etendused, kus kehtib
 pensionäridele ja töövõime
 kaardiomanikele soodustus 30%
 NB! Mängukavas võib ette tulla
 muudatusi!

27.11 kl 12
NAKSITRALLID
 T. Kaumann lasteoper
 Dirigent: Martin Trudnikov
 Osades: Rene Soom, Mart
 Madiste, Juuli Lill, Kadri Nirgi,
 Tamar Nugis, Tiit Kaljund,
 Andreas Lahesalu, Jakob
 Tomson jt.

27.11 kl 19
**KAMMERMUSIKA
 RAHVUSOOPERIS
 KAMMERSAALIS**
 Osades: Aule Urb, Edmunds
 Altmanis, Andreas Lend, Maila
 Laidna

28.11 kl 19 esietendus!
FORSYTHE & LOORIS
 W. Forsythe'i ja L. Loorise
 ballett

29.11 kl 19
MINU VEETLEV LEEDI
 F. Loewe' muusikal
 Osades: Janne Ševtšenko,
 Rene Soom, Priit Volmer, Helgi
 Sallo, Riina Airene, Mart Laur,
 Mart Madiste, Helder Harry
 Põlde, Georg Gurjev, Urmas
 Põldma, Triin Ella jt.

30.11 kl 12
FORSYTHE & LOORIS
 W. Forsythe'i ja L. Loorise
 ballett

3.12 kl 19
KABAREE
 J. Kanderi muusikal
 Dirigent: Martin Trudnikov
 Osades: Priit Völgemast*, Piret
 Krumm*, Kalle Sepp*, Katrin
 Karisma*, Jassi Zahharov, Karis
 Trass, Mart Madiste jt.

4.12 kl 19
FORSYTHE & LOORIS
 W. Forsythe'i ja L. Loorise
 ballett
 Osades: Ami Morita, Phillipa
 McCann, Laura Maya, Gabriella
 Vidano, Marta Navasardyan,
 Sophie Farquhar, Luca
 Giovanetti, Joel Calstar-Fisher,
 Antonio Gallo, Finn Adams,
 Vitali Nikolajev, Marcus Nilson jt.

TEATER VANEMUINE

Vanemulise 6, Tartu
 Suur maja/kassa
 tel 744 0165
 E-L 10-19
 P 1 tund enne etendust
 kassa@vanemuine.ee
 vanemuine.ee

VANEMUISE SUUR MAJA

26.11 kl 19
HILGAV!
 Komöödia

28.11 kl 19
**PALVE. KUMMARDUS
 ARVO PÄRDILE**
 Tantsu-, muusika- ja
 sõnateatri lavastus

29.11 kl 19
 30.11 kl 16
SILVA
 Operett

VANEMUISE VÄIKE MAJA

27.11 kl 19
**MINU GENIAALNE
 SÕBRANNA**
 Draama

28.11 kl 19
NIMI
 Komöödia

29.11 kl 19
NUKUMAJA
 Draama

SADAMATEATER

27.11 kl 19
**MÄGEDE
 ILUDUSKUNINGANNA**
 Draama

29.11 kl 19
BIG MOTHER
 Draama

30.11 kl 12
**KUNKSMOOR JA
 KAPTEN TRUMM**
 Koguperelavastus

UGALA TEATER

Vaksali 7, Viljandi.
 Kassa tel 433 0777,
 e-post kassa@ugala.ee
 Piletid müügil
 Piletimaailmas ja Piletilevis.
 ugala.ee

SUUR SAAL

27.11 kl 11 - esietendus!
 28.11 kl 11
MIO, MU MIO

28.11 kl 19 SUPERSTAAR

29.11 kl 17
**UHKUS JA
 EELARVAMUS
 (JUSTKUI)**
 2., 3., 4.12 kl 11
MIO MU MIO

4.12 kl 19 SÜNNIPÄEVAKÜÜNLAD

5.12 kl 19; 6.12 kl 14
UUS TÜDRUK

VÄIKE SAAL

28.11 kl 19
DZINIMÄNG

29.11 kl 17
**LESKEDE KADUNUD
 MAAILM**

2., 3.12 kl 11
KARTULIMÄSSAJAD

4.12 kl 19
DZINIMÄNG

5.12 kl 19
 6.12 kl 14
**SURMKINDLAD
 ASJAD SIIN ELUS**

KUMU AUDITOOORIUM

26.11 kl 19
TAEVA KINGITUS

VANEMUISE VÄIKE MAJA

1.12 kl 19
SUPERSTAAR

RAKVERE TEATRIMAJA

Kreutzwaldi 2a, Rakvere

Kassa on avatud E-R 12-16
 Lisaks piletid on saadaval
 kl 9-22 Rakvere
 Teatrikohvikus või
 Piletimaailmas.
 rakvereteater.ee

SUUR MAJA

6.12 kl 11 Esietendus!
 6.12, kl 15
**PÄKAPIKKUDE PARIM
 PUHKUS**
 D. Wood, lav. Robi Varul

ERM TEATRISAAL

26.11 kl 19
KLAASLAPS
 M. Kangro, lav. Urmas Lennuk

JÕGEVA KULTUURIKESKUS

26.11 kl 11
**VÄIKEVEND JA
 KARLSSON KATUSELT**
 A. Lindgren, lav. Urmas Lennuk

KOHTLA-JÄRVE KULTUURIKESKUS

27.11 kl 19
KUNI TA SURI
 N. Ptuskina, lav. Peeter
 Raudsepp

KUMU AUDITOOORIUM

27.11 kl 19
ELEVANTMEES
 B. Pomerance, lav. Taagu Tubin

29.11 kl 15 RT Matinee! LASTEAD

U. Vadi, lav. Urmas Vadi

RAPLA KULTUURIKESKUS

28.11 kl 19
KIIVIPÄEV
 L. Colombani, lav. Peeter
 Raudsepp

VAT TEATER

Sakala 3, Tallinn

Piletid Piletimaailmast,
 Piletilevis ja Piletikeskusest,
 vatteater.ee

SAKALA 3 TEATRIMAJAS

26.11 kl 19 VIIMANE ETENDUS!

A. Kivirähk
 Lavastaja ja muusikaline
 kujundaja: Andrus Kivirähk
 Osades: Peeter Tammearu ja
 Indrek Taalmaa

5.12 kl 19 Esietendus!

6.12 kl 19; 7.12 kl 17

KÄTE JA JALGADEGA INIMENE

Andra Teede
 Lavastaja: Veiko Tubin
 Osades: Mirtel Pohla, Ester
 Kuntu, Tanel Saar, Meelis
 Põdersoo

8.12 kl 15 ja kl 19

KOLMEKASILMA SIMONETA

K. Sagor (Saksamaa)
 Tõlkija: Eili Heinmets
 Lavastaja: Leeni Linna
 Osades: Richard Ester (Eesti
 Draamateater), Laurits Muru
 (Tallinna Linnateater), Rasmus
 Vendel (Teater Vanemuine)

9.12 kl 12

FOORUMETENDUS: KARISTUS!?

Lavastuskonseptsi looja:
 Piret Soosaar-Malberg
 Lavastaja: Maria Valk, Pirte Laura
 Lember, Miika Pihlak, Tanel
 Saar või Margo Teder

Postimees

Telli digipakett

Musta Reede pakkumine

Postimehe Digipakett 3 kuud = 3 €

Kuulutuste tellimine internetist kuulutus.postimees.ee | Tel 666 2206, e-post kuulutused@postimeesgrupp.ee | Kuulutuste vastuvõtt E, T, K, R kl 10–15 Postimehe maja infolauas aadressil Tartu mnt 80.

TEENUSED

Kaardid ennustavad. Tel 900 1727.

KINNISVARA

Ostan 1-2-toalise korteri.
Tel 5844 0230.

SÕIDUKID

Autode ost üle Eesti. Tel 5693 2565.

Sõidukite kokkust. Tel 553 3060.

Igas seisukorras autode ost.
Tel 5626 3993.

MUUD

OSTAME
pallaslaste jt eesti kunstnike maale, graafikat, skulptuure ning vanaaegset mööblit, lauahõbedat, portselani, ikoone, raamatuid jm vanavara
Raha kohe! Tel 554 6341

Kuulutuste tellimine

kuulutus.postimees.ee
telefonil 666 2206
kuulutused@postimeesgrupp.ee

Tulge meie juurde – ostma ja müüma

ANTIIKI JA VANAVARA!

Kui saame hinnas kokkuleppele, ostame kohe, kui ei, võtame müüki!

Pikk 30, Tallinn, jaanus@idla.ee
+372 503 0635
Virmalise 2, Tallinn, ahti@idla.ee
+372 5807 0822

WWW.IDLA.EE

TEATED

SA Tartu Ülikooli Kliinikum korraldab kirjaliku enampakkumise **Tartus Raja 31** äriruumide, üldpind 50 m², üürile andmiseks kohvikuna tegutsemiseks. Pakkumine «Raja 31 kohvik» tuleb esitada hiljemalt 17.12.2025. a kella 11.00-ks digitaalselt allkirjastatuna meiliaadressile kliinikum@kliinikum.ee. Enampakkumise tingimused kättesaadaval kliinikumi koduleheküljel: www.kliinikum.ee/haiglast/dokumendid/hanked/kirjalik-enampakkumine- raja31/. Lisainfo ja üürivate ruumidega tutvumine: Aare Toon, tel 5331 8160, e-post aare.toon@kliinikum.ee.

SK ID Solutions AS avaldab logide kirjade lühendid: 1) ALOG (ESTEID2018 kehtivusinfo logi): A2FOC27EBE0100E6A9AC9DA818 ADC17C75991AEA5837C1EDFAB 27B03A56F91C4 (01.11.2025 04:00:01). Publitseeritud kirje nr 548760875. 2) SLOG (sertifikaatide turvalogi): 42D1455067FC2BB8C 5834B0EF16D5C4BEB567052CC 59561B0A24138568A87614 (01.11.2025 04:03:15). Publitseeritud kirje nr 3450446779.

Tartu vallavalitsus annab teada, et on oma 20.11.2025. a korraldusega nr 1331 algatanud Kõrveküla alevikus asuva **Sopaku tn 1 maaüksuse** detailplaneeringu koostamise, mille eesmärgiks on Sopaku tn 1 maaüksusele kavandada spordi- ja ärihoone ning määrata vastav ehitusõigus spordi- ja ärihoone ehitamiseks. Lisaks antakse lahendus liikluskorraldusele, haljastusele, heakorrale ja tehnovõrkudega varustamisele. Planeeringuala pindala on 3757 m². Planeeringu algatamise eesmärk on kooskõlas kehtiva Tartu valla üldplaneeringuga. Detailplaneeringu koostamise vajadus tuleneb planeerimisest. Planeeringu algatamise eesmärgiks on ole tuvastatud vajadust täiendavate uuringute läbiviimiseks. Planeeringu koostamise lähteülesandega on võimalik tutvuda Tartu valla kodulehel www.tartuvald.ee.

Ints Kirsis

Mälestame kauaaegset head töötajat ja avaldame kaastunnet lähedastele.

Osatühing Nivoo

Anti Liiv

16. III 1946 – 20. XI 2025

Mälestame leinas Riigikogu VIII ja IX koosseisu liiget. Avaldame kaastunnet omastele.

Riigikogu
Riigikogu Kantselei

Aeg ühiseid rõome ja muresid ei mata, aeg kaunimad ajad meelde jätab ...

Jüri Pahapill

Sügav kaastunne Tiit Pahapillile venna kaotusel.

Salva Kindlustus

Valva ja kaitse meid nüüd pilve pealt, nagu oled seda terve elu teinud.

Teatame sügava kurbusega, et on lahkunud üllarmas inimene

Elle-Malle Paulson

28. VII 1940 – 24. XI 2025

Leinavad lapsed Heldur, Maie ja Maire peredega.

Sinust mälestus me hinges elab. Sinu hää! veel kõrvus kõlab. Kallist ema, vanaema ja ämma

Ilme Põldoja

(snd Ots)
26. XI 1950 – 27. X 2012

mälestavad 75. sünniaastapäeval tütar Marju ning pojad Tarmo ja Ülar peredega.

Mälestame liidu liiget

Mart Peri

8. I 1947 – 22. XI 2025

Eesti Kunstnike Liit, Kujunduskunstnike Ühendus RUUM ja VORM Ärasaatmine laupäeval, 29. novembril kell 13.30 Siselinna kalmistu tavandisaalis Toonela tee 7. Sellele järgneb muldasängitamine Rahumäe kalmistul.

Kuid seisab õunapuul. Ei ainsat lehte ... Ta seisab seal, kus lõpeb põllutee. Ja teda mitte iial õiehte ei ehi enam saabuv kevade ...

Mälestame suures austuses ja tänutundes kalleid vanemaid

Mihkel Volmerit

26. XI 1930 – 22. XI 2020

Aasa Volmerit

1. III 1933 – 5. XI 2019

isa 95. sünniaastapäeval. Lapsed peredega

On käidud lõpuni üks elutee ...

Teatame kurbusega, et lahkus

Rene Arais

17. V 1957 – 18. XI 2025

Leinavad omaksed. Ärasaatmine 29. novembril kell 15 Tallinna krematooriumi väikeses saalis. Palume pärji ja kimpe mitte tuua.

Sügava kurbusega teatame, et on lahkunud meie kallid

Jüri Juhanson

31. XII 1951 – 22. XI 2025

Lähedased
Ärasaatmine
29. novembril kell 14.30
Tartu krematooriumi väikeses kabelis.

Aeg ühiseid rõome ja muresid ei mata, vaid kaunimad ajad meelde jätab ...

Mälestame toredat kolleegi ja avaldame südamlitku kaastunnet lähedastele armsa

Anna Laido

lahkumise puhul.

Töökaaslased
rahandusministeeriumist

Teete-teele, taevateele üks hing oma rändu alustab. Jää hüvasti, me kallikene, ei iial sind me unusta.

Teatame kurbusega, et on lahkunud

Maria Leppik

30. IX 1934 – 21. XI 2025

Leinavad omaksed. Ärasaatmine 29. novembril kell 14 Vara kirikus.

Mälestus sinust hinge jääb helge ja hea, mõtetes elad edasi meie seas ...

Südamlit kaastunne lastele ja lastelastele

Maria Leppiku

kaotuse puhul.

Majanaabrid
VaramõisastSügav kaastunne dr. **Anti Liivi** omastele.

Perekond Verrev

Anti!
Oliid visionäär, hea kolleeg, jääd mälestustesse!

Anti Liiv

16. III 1946 – 20. XI 2025

Südamlit kaastunne Sulikole ja lastele peredega.

Jüri Ennet

Südamlit kaastunne Innarile kalli isa

Anti Liivi

surma puhul.

Kolleegid
kirjastusest Koolibri

Mälestame pikaagest töötajat

Ello-Ragne Maremäed

Avaldame südamlitku kaastunnet lähedastele.

Keemilise ja bioloogilise füüsika instituut

Teatame sügava kurbusega, et lahkunud on meie ema, vanaema ja vanavanaema

Kristi Meinart

15. XII 1941 – 25. XI 2025

Leinavad pojad peredega.

Ärasaatmine laupäeval, 29. novembril kell 15 Tartu krematooriumis. Pärji ja kimpe palume mitte tuua.

Avaldame kaastunnet Lillele abikaasa

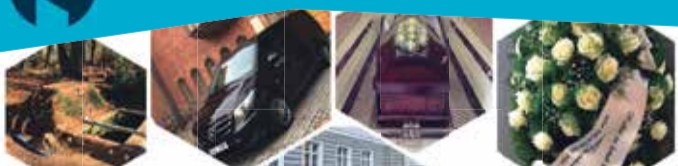
Jüri Muru

kaotuse puhul.

Eesti kinnisõbrad

LÕUNA-EESTI MATUSEBÜROO

RIIA 5, TARTU

24H TELEFON

16669
+372 51973863

J.KÄISI 3, PÕLVA

24H TELEFON

+372 53032363

TUHASTAMIS- JA HAUAMATUSTE KORRALDAMINE ÜLE EESTI

24H LAHKUNU TRANSPORT

LAHKUNU TRANSPORT VÄLISMAALT EESTISSE JA EESTIST VÄLISMAALE

SUURIM VALIK PUUSÄRKE

KÕIK MATUSTEKS VAJALIK ÜHEST KOHAST

WWW.LOUNAEESTIMATUSEBYROO.EE

Aeg ei kustuta armastust ega mälestust sinust. Teatame kurbusega, et on lahkunud

Raivo Reimets

15. VI 1955 – 21. XI 2025

Leinavad omaksed. Ärasaatmine laupäeval, 29. novembril kell 12 Pauluse kirikus aadressil Riia 27. Palume austusega tuua ainult lõikeilili.

Mu teekond on jõudnud lõpule ja aeg tulnud pelgu minna vaiksesse tardumisse. (Tagore)

Kallist klassikaaslast

Raivo Reimetsa

mälestavad tema klassivennad ja klassiõed Võnnu keskkooli päevilt.

Mälestame meie armastatud klassijuhatajat

Raivo Reimetsa

Õpetaja, kes oli oma ajast ees. Sügav kaastunne omastele.

Laiuse kooli
1983. aasta lend

Siiras ja hooliv kaastunne Elina Riispapile kalli ema

Anne Riispapi

kaotuse puhul.

Sõbrad ja kolleegid advokaadibüroost TRINITI

Sulgunud on eluraamat, algab mälestuste tee ...

Teatame sügava kurbusega, et on lahkunud meie kallid ema ja vanaema

Elina Roops

29. VIII 1947 – 24. XI 2025

Leinavad tütreid peredega.

Avaldame kaastunnet Viktoriale kalli isa

Pavel Sudajevi

lahkumise puhul.

Tartu Ülikooli kliinikumi spordimeditsiini ja taastusravi kliinik

Avaldame sügavat kaastunnet Vermerile kalli ema

Laine-Lisette Vilgase

lahkumise puhul.

Kolleegid «Aktuaalsest kaamerast»

TÄNANE HOROSKOOP

KOOSTANUD MARIA ANGEL, www.eestihoroskoop.ee

JÄÄR Julge tegutsemine viib sihile. Või kui ei vii, siis mõtle veidi asjade üle – ehk tuleb eesmärgid ümber teha?

SÖNN Tööle tuleb täiega takka anda! Eriti meeldib sulle teha asju, mis nõuavad pingutust. Tööriistu kasutades ole ettevaatlik.

KAKSIKUD Kuula tähelepanelikult, mida kaaslased räägivad, erista olulist ebaolulisest. Sinu jõudev info osutub kasulikuks.

VÄHK Suhteprobleemid võivad sind ärritada. Mingi üsna tühine seik tekitab ehk armukadedust. Hoidu kallimaga tüli norimast.

LÖVI Mõjud tugeva ja samas usaldusväärse, kaaslased peavad sinust lugu. Oskad oma arvamus ja ideid mõjuvalt esitada, teisi tegutseda panna.

NEITSI Suudad oma jõu kokku võtta ja maksimaalselt pingutada. Nii raske füüsiline kui ka tõsist keskendumist nõudev töö edeneb hästi.

KAALUD Tõisel liinil tasub aktiivselt tegutseda. Aeg soodustab laiahaardelise, kiirelt tulu tooma hakkava projekti käivitamist.

SKORPION Parem oleks, kui sa nüüd tulihingeliselt võitlusse ei tormaks, sest võid olla valel teel – toorest jõudu on palju, aga kuhu jääb kaine mõistus?

AMBUR Kui praegu midagi väga suurelt ette võtad, on oht oma võimalusi ebarealistlikult hinnata ja üle pingutada. Keskenoht olulisele!

KALJUKITS Sul on oht mõõdutunne kaotada, oma ideid liiga jõuliselt läbi suruma hakata. Püüa hoiduda erimeelsustest kaaslaste ja koostööpartneritega.

VEEVALAJA Kui oled pikka aega millegi kallal pusinud, suudad nüüd surnud punktist üle saada. Saad ehk aru millestki, mis hiljuti liiga keerulisena tundus.

KALAD Purjetad unistuste lainel. Fantaasia on ergas, loominguiline töö edeneb hästi. Seevastu rahaasjade ajamisel kiipud vigu tegema.

VALDO JAHILO ANEKDOODID

«Doktor, andke mulle midagi kärsituse ja ahnuse vastu!»

«Hea küll...»

«Tehe ometi ruttu, ja miks nii vähe?!?»

...

Talumees deklareerib oma varandust. Koduloomade kohta kirjutab ta järgmist: «Mul on 28 lehma, 12 mullikat, neli siga, 278 kana ja kari lambaid.»

Mõne aja pärast saab ta maksuametist kirja, kus soovitakse, et ta täpsustaks lammaste hulka. Mees kirjutab vastuseks: «Võimatu! Iga kord, kui ma oma lambaid üle lugeda püüan, jääb ma magama.»

...

Juku on esimese klassi õpilane. Hiljuti käis ta esimest korda kooliarsti kabinetis.

«Tee suu lahti ja ütle hästi selgesti «Aa!»», palus arst.

«Kas suur või väike?»

MÜRÄKARUD

ERNIE

GARFIELD

HAGAR HIRMUS

AKNE

RISTSÕNA

Pm	SURMAV LÖÖK	END. BAL-TISAKSA SÕJALINE RÜHMITUS	ALEVIK RAE VALLAS	SEE TÄHENDAB	DIABEEDI TÜÜP	VILETS	SAAR SOOME LAHES	KATOLIILIKUD LEINAMISSAD	TÄHETIKU AVAJA	OLEMA	HISPAANIA KUNSTNIK	LUTSUTAN	ÜMMARGUNE TÄHT
EESTI RAADIO- JAAM													
MAAKERA TIIR ÜMBER PÄIKESE					ENDINE EHITUS-ORG. SÜLG				JÄNKIONU NÄITLEJA LO ...				KEENIA DOMEEN
UUDISTE-AGENTSUUR			TASU USJAS TÄHT										
ARENG. PROGRESS													
JÕGI HOLLANDIS			POOLA HÄRRA METALLKÕIS				... APPIA ... ROCK, IN SPE STIIL						ristsonad.ee Nuti
NÄRB. VÄHE SÖÖV					...DEEMIA DIPLO. MAAT. HILPUS								
1005.		TÄHTIS RAKUAINE RIIGIKOGU				NOOT TÄNAV SUPI-LINNAS							
LENNU-VÄLI													
LÜHIKE DENIM-JOPE													
STRONT-SIUM		... LANKA				SHEERAN, LAULJA							

RISTSÕNAMÄNG

Saad ristsona vastus aadressile pmristsona@postimees.ee. Õigesti vastanute vahel loosime igal esmaspäeval välja Postimehe digipaketi ligipääsu kaheks kuuks.

Eelmise ristsona õige vastus on **NARNIA KAPP**

Võitjatega võetakse ühendust.

MALE

KOOSTANUD MARGUS SÖÖT

Edgar Holladay – British Chess Federation, 1957–1958
Matt kahe käiguga
Eelmise ülesande lahendus: 1. e7!

MÄLUMÄNG

KOOSTANUD UNO AINSOO

- Täna on Pipi Pikksuka sünnipäev. 80 aastat tagasi ilmus Astrid Lindgreni Pipi-lugude esimene raamat «Pipi Långstrump». Vähe on neid inimesi, kes Pipist kuulnud pole. Pipi elas oma kodus koos hobuse Lilla Gubeni ja ahvist härra Nilssoniga. Kodu õues kasvab puu, saat saab karustusjooki Sockerdricka. Pipi kodul on oma nimi. Milline?
15. mail 2006 esitasid 15 Euroopa linna ühe ettepaneku Euroopa Komisjonile. Ettepaneku idee autoriks peetakse toonast Tallinna linnapead Jüri Ratast. Ettepanek realiseerus 2008. aasta mais. Mis ettepanek see oli?
- Tuulehaugi tuntakse tema roheliste luude järgi. Millisel Eesti vetes eluneval kalal on veel rohelised luud? Tõsi, luud muutuvad roheliseks kala keetes.
2025. aasta laulu- ja tantsupidu ei jätnud kedagi ilma. Oma panuse eesti rahvale olulise peo pidamiseks andis ka Eesti alkoholitootmise lipulaev Liviko. Mil moel?
- Värs-brelok-romaanil «Baeri laulud» on pikk alapealkiri ja ka autorinimi. Teoses kirjeldatakse tuntud tartlast Karl Ernst von Baeri ja tema ümber toimuvat vabavärsilises võtmes. Autor on endale selle raamatu puhul nimeks võtnud Paulus Fürchtegott von und zum Blut-Zwiebelfisch genannt Back. Kes varjab end selle pseudonüümi taga?

Vastused: 1. Villia Villikulla. 2. Euroopa rohelise pealinn. 3. Stockholm. 4. Livika andis välja margivirina Viru Vajlg erise-rus). 5. Rasnapoisi pidurivõid kaunistasid Eesti eri-piirkondade kirjvõõde muusrid. 5. Paavo Matsin.

SUDOKU

www.sudoku.ee

								9
7	6			3 8				5 8
			3 4 1					
		1 6			7			
		8			9		4	
4						2 6		
	2							9
8				7 6				

Mänguõpetus

Sudoku on jaapani päritolu loogika-mõistatus, millel on vaid üks reegel: tühjad kohad tabelis tuleb täita numbritega 1...9 nii, et üheski reas ega veerus ega ka üheski tumedama joonega piiratud 9 ruudukese suuruses tükis ei oleks korduvaid numbreid.

Uuenda tellimust!

Postimehe tellimiseks piisab vaid telefonikõnest. Tell Postimees telefonil 666 2525.

KOLME ÖÖPÄEVA ILMAPROGNOOS

Kolmapäev, 26.11
Öösel: -10...+2 °C
Päeval: -4...+2 °C
 Öösel pilvisuse hõreneb ja ilm on olulise sajuta. Tuul on nõrk ja muutliku suunaga.

Päeval on vahelduva pilvisusega peamiselt sajuta ilm. Tuul on nõrk ja muutliku suunaga, õhtul algab maa lõunaosas kirdetuule tugevnemine.

Neljapäev, 27.11
Öösel: -8...+3 °C
Päeval: -4...+3 °C

Õo hakul on muutliku pilvisusega sajuta ilm. Pärast keskööd kagu-Eestis pilvisus tiheneb ja hakkab lund sadama. Puhub idakaare tuul 2-8, Liivi lähel kuni 12 m/s.

Päeval sajab Lääne-Eestis lörtsi ja vihma, Ida-Eestis lund. Puhub põhjakaare, pärastlõunal läänekaare tuul 2-7 m/s, õhtul saartel ja läänerannikul edelatuul kuni 10 (14) m/s.

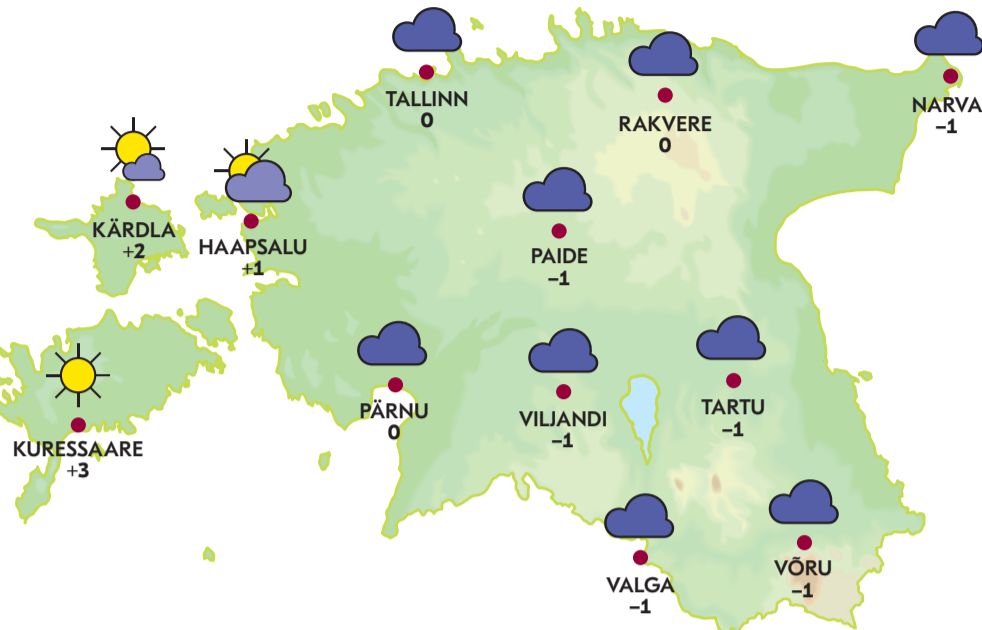
Reede, 28.11
Öösel: -6...+4 °C
Päeval: +2...+8 °C

Õo hakul sajab Lääne-Eestis lörtsi ja vihma, hiljem laieneb sadu mandri põhjaossa. Edelatuu tugevneb 5-9 (14), saartel ja rannikul kuni 15 (21) m/s.

Ennelõunal sajab laialdasemalt, pärastlõunal üksikutes paikades vihma. Puhub lõuna- ja edelatuu 5-10 (14), saartel ja rannikul kuni 15 (21) m/s.

LÄHIPÄEVADE ILM

	Neljapäev, 27.11	Reede, 28.11	Laupäev, 29.11
Tallinn	-4/0 ☁	+5/+6 ☁	+5/+7 ☁
Tartu	-7/-2 ☁	0/+3 ☁	+1/+2 ☁
Narva	-3/-2 ☁	+1/+3 ☁	+1/+2 ☁
Pärnu	-4/+3 ☁	+5/+6 ☁	+4/+6 ☁
Kuressaare	-4/+3 ☁	+6/+7 ☁	+7/+8 ☁

KÕIGE SOOJEM JA KÕIGE KÜLMEM

	Tallinnas	Tartus
+10,0 kraadi (2006)	-17,2 kraadi (1965)	+10,0 kraadi (1986)
		-20,9 kraadi (1965)

PÄIKE

	tõuseb	loojub
Tallinn	8.41	15.35
Tartu	8.26	15.35
Kärdla	8.45	15.47

KUUFASID

	20. november	28. november	5. detsember	11. detsember
●	8.47	8.59	1.14	22.52
☾				
☽				
☾				

Postimees Telli digipakett

Loe rohkem digiväljaandest

postimees.ee

EUROOPA

Amsterdam	☁	+7
Ateena	☁	+19
Barcelona	☁	+13
Belgrad	☁	+7
Berliin	☁	+4
Bern	☁	+1
Bratislava	☁	+2
Brüssel	☁	+6
Budapest	☁	+3
Bukarest	☁	+12
Dublin	☁	+10
Hamburg	☁	+5
Helsingi	☁	+2
Kiiev	☁	+10
Kopenhaagen	☁	+4
Lissabon	☁	+15
London	☁	+6
Luxembourg	☁	+3
Madrid	☁	+10
Minsk	☁	+2
Monte Carlo	☁	+13
Moskva	☁	+1
München	☁	0
Oslo	☁	-3
Pariis	☁	+7
Praha	☁	0
Reykjavik	☁	+1
Riia	☁	0
Rooma	☁	+12
Sarajevo	☁	+5
Sofia	☁	+9
Stockholm	☁	-1
Zagreb	☁	+6
Varssavi	☁	+2
Viin	☁	+2
Vilnius	☁	+1

MAAILM

Ankara	☁	+14
Bangkok	☁	+29
Buenos Aires	☁	+26
Canberra	☁	+25
Kairo	☁	+23
Kaplinn	☁	+22
New Delhi	☁	+24
Peking	☁	+7
Soul	☁	+9
Thbilisi	☁	+15
Tökyö	☁	+17
Washington	☁	+18

PALJU ÕNNE

Olev Saveli 87, loomakasvatusteadlane ja õppejõud
Kuulo Kutsar 86, epidemioloog ja terviseametnik
Tarvo Vridolin 51, näitleja ja kujundusgraafik
Tanel Ingi 49, näitleja ja lavastaja
Mari Kõiv 44, baleriin ja pedagoog
Katariina Libe (pildil) 39, ajakirjanik, kirjanik ja näitleja
Liis Vares 39, tantsukunstnik ja koreograaf

NIMEPÄEV: DAGMAR, TAMAARA, MAARA, MAARE

AJALUGU

Soomlased annetavad riigikaitse heaks ja tõstavad makse

Soome välisministeeriumi esindaja lükkas reede õhtul ümber väite, nagu Soome ja Nõukogude Liidu läbirääkimisi. Ta seletas, et tegelikult on praegu kõik parlamendiliikmed sellest informeeritud. Ühtlasi välisministeeriumi esindaja toonitas Soome ajakirjanduse mõõdukat ja mõistlikku hoiakut.

Üksmeel erapooletuse kaitse vajadust näitab fakt, et kaitsefondi wabahtlikke annetusi, mis ulatuvad 88 milj. margani, on tulnud ühiskonna kõigilt klassidelt, eriti aga töölistest ja alamklassilt.

Walitsuse otsusel on esialgselt keelatud Helsingis ilmuva perioodilise ajakirja «Suomen Pienviljelijä» väljaandmine, selles ajakirjas käesoleva sügise jooksul avaldatud riiki kahjustavate artiklite pärast.

Eduskunna reedesele koosolekul võeti lõpliku vastu rida eelseisva aasta riigieelarwega liituvaid maksuandusi. Sedamööda kõrgendatakse 1939. aasta kapitalimaksu 59 protsendi võrra ja tulumaksu 20 protsendi võrra, bensiini põhitoll 50 pennilt 80 pennile kilolt ja bensiini tähttoll 2,5 pennile.

Postimees, 26.11.1939

TÄNA: POSTIMEES.EE

uurib, millises suunas tuleb arendada ettevõtete ja kõrgkoolide koostööd.

TÄNA: POSTIMEES TV

12.00 «Otse Postimehest»

TELE- JA RAADIOKAVAD • KOLMAPÄEV, 26. NOVEMBER

ETV	KANAL 2	TV3	DUO 4	DUO 5	ETV 2	DUO 6	KUKU	VIKERRAADIO	KLASSIKA
05 45 Ringvaade*	06 30 Telehommik 3, 63.	05 30 Kälimehed 1, 3	06 55 Luksuskinnisv	07 05 Jälg 6, 2	07 00 Lastesaated	06 30 Ema 2, 13-14*	00 00 Kuku pärastlõuna*	05 30 Vikerrahmikk.	00 00 Nokturn
06 45 Terevisioon	Saatejuhid Romi Hasa ja Kristjan Gold.	06 25 The Floor – valluta võidupõrand 1, 46*	07 35 Reporter*	09 00 Ringvaade*	07 10 Brooklyn jaoskond	07 10 Brooklyn jaoskond	03 00 Spordireporter*	Kirke Ert ja Taavi Libe	07 10 Klassikahommik.
09 10 Terevisioon*	09 10 15 küsimust 4, 50*	07 00 TV3 uudised	08 35 Tuvikesed 6, 15-16*	10 00 TeadusEST 3, 8: Aju	10 00 TeadusEST 3, 8: Aju	08 05 Telehald 3, 10-11*	04 00 Krimiraadio*	09 00 Uudised	Joosep Sang
11 30 Õnne 13 33*	09 40 Telehommik 3, 63*	07 55 Võimalk vaid	07 55 Pilvede all 19, 5	09 35 Tapvad suhted 2, 8: Saatuslik veetus*	10 30 4x4. Tadžikistan. Türkmenistan.	08 55 Naljakas naine 2, 1*	05 00 Kuku muusika	09 15 Vikerrahmikk	08 45 Hommikumäng.
12 00 Eesti mäng 19, 8*	12 30 Täistund 7, 13*	07 55 Võimalk vaid	08 55 Vana silla saladus 8, 228	10 30 Minu pere mõrva-	10 30 4x4. Tadžikistan. Türkmenistan.	08 55 Naljakas naine 2, 1*	06 00 Kuku	10 05 Huvitaja. Krista Taim	Joosep Sang
12 45 Maahommiku lood:	13 35 Rikas Eesti, 10	08 25 Kurvist kurvi 1, 11	09 50 Esmakohtingute	10 30 Minu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	09 55 Moodne perekond	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	09 15 Klara nostalgial
Nukumamma Koidu	14 05 Harry Wild 1, 5:	08 55 The Floor – valluta võidupõrand 1, 46*	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	09 30 Jutujärg. Urmas
13 00 La Promesa 3, 31*	14 05 Harry Wild 1, 5:	09 30 Sotid selgeks! 15*	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	Vadi - Neverland, 3
14 00 Pulss 10, 22:	15 05 Laser 13, 13*	10 00 Laser 13, 13*	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	10 05 Veemuusika
Tundmatu oht, 2/4*	16 05 Leyla 1, 72	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
14 25 Maailm ja mõnda,	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
3/7: Mikita Kambodža	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
templite lummuses*	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
14 55 Mädaõunad, 6/8*	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
15 40 Südamese 11:	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Magus armuunelm	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
16 30 Õnne 13 8	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
17 00 Aktsuaalne kaamera	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
17 05 Pulss 10, 23:	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Tundmatu oht, 3/4	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
17 30 La Promesa 3, 32	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
18 30 Aktsuaalne kaamera	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
19 00 Ringvaade	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
20 00 Tähelepanu!	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Tegemist on	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
teadusega 3, 13	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
20 05 Pealtnälgija	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
20 55 Kultuuri kodu:	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Helena Tulve	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
21 00 Aktsuaalne kaamera. Ilm	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
21 30 Sport	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
21 40 Esimene stuudio:	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Parlamentierakondade	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
suur debatt	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
22 05 Gunnar Graps.	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Trubaduur magistrila	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
23 30 Pea ees vette. Tai	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Kuningriigis, 8/8*	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
00 00 Ringvaade*	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
01 05 Südamese 11:	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Magus armuunelm*	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	09 50 Esmakohtingute	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
01 55 55-mis siis!	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	hotell. Richard ja	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00 Aspergeriga	10 45 Kõik armastavad	10 45 Kõik armastavad	11 05 Muusika	11 05 Muusikatuba.
Sooovid-soovid-soovid	17 10 Kellele kuulub su	11 30 Päev, mis muutis	Katie*	10 30 Vanu pere mõrva-	11 00				

NORDICVET

Pakume nii üldarstiabi kui ka väga spetsiifilisi uuringuid ja protseduure: vaktsineerimisest ja küünelõikusest kuni laparoskoopiani.

Ootame kõiki NordicVet Loomakliinikusse (Koskla 16, Tallinn)

Oleme avatud esmaspäeval ja kolmapäeval 9-19, teistel tööpäevadel 9-17!

• NordicVet loomakliinik • @ NordicVet Loomakliinik
+372 5554 5522 • info@nordicvet.ee • **www.nordicvet.ee**